

شرکے پڙندنه

پروفیسور دوکتور قاضی حفیظ اللہ بناد جبار خیل

۱۳۹۳ ل کال

شرکے پڙندنه

بناد جبار خیل

۹

Ketabton.com

{ ۱ }

شرک پڙندنه

ليکوال

الحاج پروفيسور دكتور قاضى حفيظ الله بناد جبار خيل

۱۳۹۳ ل کال

د کتاب ځانگړنې:

د کتاب نوم: شرک پېژندنه
لیکوال: پروفیسور دکتور قاضي حفيظ الله بناد جبار خېل
خپرنډوی: د افغانستان ملي تحریک فرهنگي څانگه
پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید
کمپوز: ظفر اقبال
د خپرنډوی پرله پسې نومره: (۶)
چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار: لومړی
چاپ نېټه: ۱۳۹۳ ل کال

نیولیک

مخ	سرلیک
۱	سریزه
۷	شرک پېژندنه
۱۱	د شرک ډولونه: ذات، صفاتو، عباداتو سره
۳۳	آدم علیه السلام ته د پرښتو سجده کولو کې حکمت
۳۴	اوسنی وخت او شرک
۳۷	د نبوت علم او اختیار او د شرک کارونه
۴۱	د خالق او مخلوق د صفاتو توپیر
۴۳	د ذاتي او عطایي صفاتو توپیر
۴۴	له رحیم رسول الله صلی الله علیه وسلم د رحمت.....
۱۵۷	د، تعویذ او شرک
۱۶۳	د عبادت او تعظیم توپیر
۱۷۳	ماخوښه
لیکوال پېژندنه	۱۷۴

www.melitahrik.com
0777 400 116

د تحریک یادښت

فرهنگي څانگه د افغانستان ملي تحریک له اساسي څانگو څخه یوه اساسي څانگه ده. د دې څانگې دنده داده چې هېوادوالو ته فرهنگي خدمات وړاندې او گټور فرهنگي کارونه ترسره کړي. د تاریخي، ملي، کلتوري ورځو او تاریخي او ملي شخصیتونو نمانځل ددې څانگې نورې دندې دي.

د هېواد د لیکوالو د علمي، دیني، روزنیزو او معلوماتي اثارو چاپ هم ددې څانگې له اساسي دندو څخه گڼل کېږي. له هغې ورځې راهیسې چې تحریک خپل عملي فعالیتونه پیل کړي دي، نو دې څانگې هم ورسره سم خپل فعالیتونه چټک کړي دي. تاریخي ورځې یې نماغلي، تاریخي واپتونو ته یې لوحې جوړې کړي. علمي سیمینارونه او ورکشاپونه یې جوړ کړي دي.

د تحریک دې څانگې د تحریک د عمومي هدفونو په رڼا کې وپتېبله چې په یوځایي ډول (شل عنوانه) کتابونه چاپ کړي. په دې اثارو کې اکثره دیني او علمي اثار شامل دي چې درنو هېوادوالو ته یې وړاندې کوي. دا اثر (شرک پېژندنه) چې ستاسو په لاس کې دی، ښاغلي (پروفیسور دکتور قاضي حفیظ الله ښاد جبارخیل) لیکلی او د همدغو شلو عنوانو اثارو له جملې څخه دی. هیله ده درانه لوستونکي ترې ښه گټه پورته کړي. تحریک خپلو هېوادوالو ته ډاډ ورکوي چې په راتلونکي کې به هم خپلو دې ډول هڅو ته دوام ورکړي.

د هېواد د فرهنگ د بډاینې په هیله

په درناوي

د افغانستان ملي تحریک

فرهنگي څانگه

شرک پېژندنه

بسم الله الرحمن الرحيم
ان الشرك لظلم عظيم^ط
سريزه

الله! ستا حمد او په رسول الله صلى الله عليه وسلم درود وایم بیا غواړم د شرک په برخه کې مسلمانانو ته سمه عقیده وښییم، چې اهل سنت او جماعت یې لري او هغه تشویشونه چې د ځینو له خوا پېښ شوي ذهنیتونه یې صفا شي، نو له مقتدر الله جل جلاله نه مرسته غواړم چې هغه معلومات زما ذهن او قلم ته راوړي چې درنو لوستونکو او ټولو مسلمانانو ته سمه لارښوونه او د الله جل جلاله حضور ته منظور او قبول وي. خو په دې توګه زما غاړه خلاصه او هر مؤمن ته له شرک ژغورنه ورپه برخه وي. الله تعالی دې مونږ له شرک وساتي او له نورو صغیره او کبیره گناهو مصئونیت راپه برخه کړي. «اللهم علمنی ما جهلت و ذکرنی ما نسیت برحمتک یا ارحم الراحمین، امین یا رب العالمین».

درنو لوستونکو! د مخه تر دې چې د شرک د معنی او د هغه د اقسامو او د حقیقي شرک د معرفي په برخه کې د معلوماتو په وړاندې کولو پیل وکړم غواړم په لنډه توګه وښییم چې ټول مخلوقات الله تعالی مني په یووالي یې عقیده لري او شرک ورسره حرام گڼي، دا مطالب د قرآن کریم د آیاتو په رڼا کې په لاندې ډول راوړو!

۱_ د الله مننه :

^ط. ژباړه: بېشکه شرک هرو مرو ستر ظلم دی.

لاندي باندې کاینات، لوح او قلم، عرش او کرسی، وچ او لامده، بحر او بر، شپه او ورځ، ونې او مېوې، ځمکه او اسمان، لمر او سپوږمۍ، ستوري او سیارې، مرگ او ژوند، غرونه، او سیندونه او داسې نور ټول د (کن) امر ته محتاج دي او پر کایناتو لا محدود تصرفات ټول د خالق او مالک او کل اختیار الله جل جلاله د ذات په موجودیت څرگند او واضح ثبوت دی او له ده جل جلا سره هیڅ شریک نشته. هر ضعیف او قوي د ده بې پایان رحمت ته محتاج دی، د ده ذات او صفات مثل نه لري، دی واحد او لاشریک دی، دا ټول مخلوقات فاني او دی باقي دی، قدیم دی اول نه لري باقي دی اخر نه لري ځکه ټولو مخلوقاتو یې په څېړنو او مناقشو د الله جل جلاله پاک ذات منلی په تسبیح او تهلیل یې ځینې د حال او ځینې د قال په ژبه لگیا دي. دلیل یې دا مبارک ایت دی:

«تسبح له السموات السبع والارض و من فیهن و ان من شیء الا یسبح بحمده ولكن لا تفقهون تسبیحهم انه کان حلیماً غفورا» [اسرائیل: ۴۴]^۲
ژباړه: تسبیح وایې ده ته او وه اسمانونه او ځمکه او هغه څوک چې په دوی کې دي او نشته هیڅ شی له مخلوقاتو مگر چې تسبیح یې وایې او په حمد سره یې یادوي مگر نه پوهیږئ تاسې په تسبیح د هغوی بېشکه دغه (الله) دی ښه تحمل والا (په تاخیر د عقوبت لپاره د انابت) ښه رحم والا (په انعام د اجر و ثواب سره).^۳

تفسیر: یعنې هر مخلوق د قال یا د حال په ژبه د الله تعالی تسبیح، ثنا او صفت کوي لکن تاسې نه پرې پوهیږئ ځکه چې ستاسې سره یې د پوهیدلو توان، قوت نشته چې د هغه په ذریعه د ځینو مخلوقاتو د (قال) تسبیح واورئ او پرې وپوهېدای شی او که څوک پرې پوه شي خو عمل پرې ونه کړي د هغه دغه پوهېدل د نه پوهېدلو په حکم کې دي، بېشکه

۲. بني اسرائيل / ۴۴.

۳. کابلی تفسیر.

دغه الله دی ښه تحمل والا په تاخیر د عقوبت لپاره د انابت ښه رحم والا دی په انعام د اجر او ثواب سره یعنې هغه ذات چې گرد مخلوقات یې پاکي او تسبیح بیانوني تاسې ورته شریکان، لونیې او اولاد تجویز کوی نو دغه داسې گستاخي او سپین سترگي ده، چې د هغه په مقابل کې ښایي تاسې سم له لاسه فوراً هلاک کړای شئ لیکن الله تعالی د خپل حلم په لحاظ په تلوار سره تاسې نه نیسي او که توبه وباسئ نو بخښي مو هم^۴ فرمایلي دي: «الله یسیح من فی السموات و الارض و الطیر صفت کلاً قد علم صلاته و تسبیحه و الله علیم بما یفعلون»^۵

ژباړه: الله تعالی په پاکۍ سره یادوي، د ده جل جلاله مخلوق او مملوک او بندگان دي هر څوک چې په اسمان کې دي او که په ځمکه کې او الوتونکي د وزرو په غورولو کې، هرو مرو ټولو خپل لمونځ او خپل تسبیح پیژندلی او څه چې کوي الله تعالی پرې پوهیږي.^۶ نو مخلوقات ځکه د الله تعالی عبادت کوي چې د خپلو پیدا کولو مننه ترې وکړي او شکر یې ادا کړي، خپله بندگي ورته په عمل کې څرگنده کړي او د ده جل جلاله د پاچاهۍ منلو او خدایۍ قبلولو اظهار ورته وکړي، الله تعالی خپله پاچاهي داسې بیان کړې ده: «و لله ملک السموات و الارض و الی الله المصیر»^۷

ژباړه: او د ځمکې او اسمانو پاچاهي خاص الله لره ده او د هر هغه څیز چې په دې ځمکه او اسمانو کې دی یا هر چیرته دی او د ټولو ورتگ الله تعالی ته دی.^۸

۴. کابلی تفسیر شیخ الهمد مولانا محمود حسن دیوبندي او علامه شبیر احمد عثمانی په اردو لیکنه بیا د افغانستان د سترو عالمانو د یوه ټولگي لخوا پښتو ته اړول شوی. ۱۵ جزء.

۵. النور / ۴۱.

۶. کابل تفسیر.

۷. النور / ۴۲.

۸. کابلی تفسیر.

۲_ د الله تعالی یووالی :

الله تعالی په خپلې خدایۍ او خپلو صفاتو او د عبادت په استحقاق کې شریک نه لري، واحد ذات دی، د چا شراکت ته اړتیا نه لري، قادر او توانا دی د چا مرستې ته یې ضرورت نشته. د خدای تعالی په یووالي دال ایاتونه ډېر دي خو څو یې دلته راوړم چې دا دي:

((يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا))^۹

ژباړه: ای کتابیانو! تاسې مبالغه کوئ په دین ستاسې کې او مه وایئ پر الله مگر حق، بېشکه همدا خبره ده چې مسیح عیسی زوی د مریمې، د الله رسول دیاو (داسې) کلمه دده ده چې (الله) دغه کلمه مریمې ته غورځولې ده او د الله له جانبه روح دی نو په الله ایمان راوړئ او د الله په رسولانو او مه وایئ چې (معبودان) درېدي او منع شی (له دې وینا توحید اختیار کړئ) تاسې ته خیر دی، بېشکه همدا خبره ده چې الله حق معبودیو دی (بې شریکه بې عیبه) ده لره پاکي ده له دې چې ده ته د ولد نسبت وشي ده لره دي هر څه چې په ځمکه او اسمانو کې دي سره له ځمکې او اسمانو کې او کافي دی الله له جهته د مدد مرستې او کار جوړونې.^{۱۰}

او که بې له دغه حق یوه خدای بل خدای موجود وای نو فساد به پېښ شوی وای لکه چې فرمایلي یې دي :

((لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا...))^{۱۱}

ژباړه: یعنې کهچیرې په دې ځمکه او اسمانو کې غیر له یوه حق معبود الله جل جلاله ځنې نور خدایان وای نو دا دواړه (ځمکه او اسمانونه) به

۹. النساء / ۱۷۱.

۱۰. کابلیتفسیر.

۱۱. سورة الانبياء / ۲۲.

خراب شوي وای، په دې چې یوه به د یوه کار د کولو اراده کوله او بل به یې د نه کولو نو د اختلاف د پیدا کیدو لامله به یې د ځمکې او اسمانو خرابي منځته راتلابی او که د یوه خبره سرته رسیدلای او د بل نه رسیدلای نو هغه به ضعیف او مغلوب واقع کیده، بیا هغه خدای نه شوای کیدلای ځکه چې خدای خو ضعیف او مغلوب نه وي او که دواړو په اتفاق او شراکت کار کولای بیا هم یو بل ته به اتفاق کې اړ کیدل چې اړتیا هم د خدای وصف نه شي کیدای نو لازم دي چې الله تعالی یو او لا شریک وي او دی.

له دې او داسې نورو مبارکو آیاتو د الله تعالی یووالی ثابت دی شریک نه لري یعنې یووالی یې د (لا شریک له) له حیث دی نه د عدد له حیثه ځکه چې عدد د اجزاء ۲/۱، ۳/۱، ۴/۱ او داسې نور اضعاف دو چند درې چند څلور چند او داسې نور لري او الله تعالی له اجزاء او اضعافو پاک او منزه دی.

۳- د شرک حرمت :

له الله تعالی د شرک د نفی کولو آیاتونه ډېر دي خو یې دلته راوړو چې د شرک حرمت واضحه کوي :

«أَتْلَهُ مَعَ اللَّهِ»^{۱۲} «وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...»^{۱۳} «قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ»^{۱۴}
 «وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا»^{۱۵} «إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ»^{۱۶}

۱۲. النمل / ۲۲، ژباړه: ایا شته بل معبود له الله سره؟ (نه نشته) (کابلی تفسیر).

۱۳. النساء / ۳۲، ژباړه: او عبادت کوئ تاسې د الله! او مه شریکوئ تاسې له ده سره هېڅ شی! (کابل تفسیر).

۱۴. الانعام / ۱۹، ژباړه: ووايه (ای محمده دوی ته) زه خو شاهدي (په دې سره نه ورکوم، ووايه خبره همدا ده چې الله دی معبود یو او بېشکه زه بهزار یم له هغو شیونو چې شریکان کوئ یې تاسې له الله سره) (کابلی تفسیر).

«فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا»
۱۷ او داسې نور.

نو په دغو دلايلو شرک حرام دی، د دې لپاره چې له دغه حرام خيز ژغورنه وشي د هغه پېژاندني له امله لاندې مطالب وړاندې کوم هېله ده د مسلمانانو وروڼو د استفادې وړ شي.
(بناد جبار خيل)

۱۵. النساء / ۴۸، ژباړه: او هر څوک چې شريک ونيسي له الله سره نو په تحقيق ويې تړل (په الله) دروغ لوی (او ويې کړه) گناه ډېره لويه. (کابلی تفسير)
۱۶. المائده / ۷۲، ژباړه: بېشکه شان دا دی هر چا چې شريک ونيو له الله سره (په عبادت کې بل شی) نو په تحقيق حرام کړی دی الله په دغه (شرک) باندې جنت او ځای د ده اور (د دوزخ دی) او نشته ظالمانو ته هيڅ مدد کوونکی (چې عذاب ترې دفع کړي) (کابلی تفسير).
۱۷. الکهف / ۱۱۰، ژباړه: نو هر څوک چې وي چې اميد لري د (اخيروي) ملاقات د رب خپل (په ښه وجه سره) نو ښايي چې (تل) عمل وکړي عمل صالح (ښه) او نه دې شريکوي په عبادت د رب خپل کې هيڅوک.

شرک پېژندنه

د شرک لغوي معنی :

شرک او مشارکت د دوه يا زياتو ملکیتونو گډولو او خلطیت ته وايي.^{۱۸}

د شرک اصطلاحی معنی :

شرک د داسې عقیدې يا عمل نوم دی چې په هغه کې د خدای تعالیٰ حقوق د مخلوق له حقوقو سره شریک وگڼل شي په بل عبارت : کومه عقیده يا عمل چې د خدای تعالیٰ لپاره اختصاص لري په هغه کې بل څيز يا بل څوک شریک ومنل شي.^{۱۹}

د شرک شرعي اصطلاحی معنی :

په شرعي اصطلاح کې شرک هغه څه ته وايي چې د هغه په توگه قرآن کریم ورته شرک ویلی وي.^{۲۰}

شرک عظیم ظلم دی :

شرک الله تعالیٰ عظیم ظلم نومولی دی لکه چې فرمایلي یې دي : «وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ»^{۲۱}

ژباړه : او یاد کړه (ای محمده) هغه وخت چې لقمان خپل زوی ته نصیحت کاوه، ورته ویې ویل : ای زما زویه! الله سره شریک مه نیسه بېشکه شرک لوی ظلم دی.^{۲۲}

د بخاري شریف د تفسیر په کتاب کې له عبدالله بن مسعود رضي الله عنهما روایت دی چې :

۱۸. المفردات فی غریب القرآن.

۱۹. همدغه مرجع.

۲۰. همدغه مرجع.

۲۱. لقمان / ۱۲.

۲۲. کابلی تفسیر.

«عن عبد الله قال : لما نزلت هذه الاية «الذين امنوا و لم يلبسوا ايمانهم بظلم شق ذلك على اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم و قالوا: اينال لم يلبس ايمانه بظلم؟ فقال رسول الله : انه ليس بذلك الاتسمع الى قول لقمان لابنه ان الشرك لظلم عظيم»^{٢٣}

يعني : له عبد الله روايت دى چې ويلى يې دي چې : «الَّذِينَ آمَنُوا وَكَمْ يَلْبَسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ» [الانعام : ٨٢] ايت نازل شو په اصحابو رضي الله عنهم سخت تمام شو نو دوى وويل : زمونږ د كوم يوه ايمان له ظلم سره ملبس نه دى؟ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : داسې نه ده چې تاسې يې فكر كړئ (چې د هر چا ايمان په ظلم ملبس وي) بلکې له ظلم مراد شرک دى لکه لقمان چې په نصيحت کې خپل زوى ته وويل : چې شرک لويه گناه ده.

په دې مبارک حديث يو د لقمان تائيد شو ، چې «عظيم ظلم شرک دى»؛ نو هر ظلم شرک نه دى بل دا چې هره گناه شرک نه ده بلکې : ستره نه بخښونکې گناه شرک دى چې الله تعالى يې نه بخښي او په همدې يې د لوى والي توپير له نورو گناهو کيږي نو کوم گناهونه چې بخښل کيږي هغه د شرک د گناه په اندازه عرمت نه لري. له دې کبله ورته کيږي وايي او له هغې بنسخته گناهو ته صغيرې وايي. نو دا هم څرگنده شوه، چې عظيمه گناه، کبيره گناه، او صغيره گناه د گناهو ډولونه دي. جلا جلا احکام لري، عظيمه گناه شرک ده، چې نه بخښونکې ده. کبيره گناه شرک نه بلل کيږي او حکم يې دا دى چې بخښل يې د خداى تعالى په ارادې پورې اړه لري که چا ته يې خوبه شي ورته بخښي يې او که چا ته يې خوبه نه شي نه يې ورته بخښي عذاب يې ورکوي او صغائر گناهونه په او داسه، لمانځه او

٢٣. بخارى كتاب التفسير.

داسې نورو نيکيو بخښل کيږي، د شرک د نه بخښلو او د نورو گناهو د بخښلو دليل دا مبارک ايه دی :

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا»^{۲۴}

ژباړه : بېشکه الله تعالیٰ بخښنه نه کوي هغه چا ته چې شرک ورسره ونيسي او بخښنه کوي د هغو گناهو چې له شرک بڼکته وي هغه هم د هغه چا لپاره بخښي چې ورته خوښه يې شي او څوک چې الله تعالیٰ سره شريک نيسي نو هرو مرو يې له ځان نه ستره گناه ځانته جوړه کړه.

په قدس حديث کې هم شرک نه بخښونکې گناه او مشرک د جهنم مستحق گڼل شوی دی او هغه قدسي حديث دا دی : «و عن انس رضی الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم. يقول: قال الله تعالى: يا ابن ادم انک ما دعوتني ورجوتني غفرت لک علی ما کان منک ولا ابالی يا ابن ادم لو بلغت ذنوبک عنان ثم استغفرتني غفرت لک يا ابن ادم انک لو اتيتني بقراب الارض خطايا ثم لا تشرک بی شيئاً لاتینک بقرابها مغفرة»^{۲۵}

يعني له انس رضی الله عنه روايت دی وييلي يې دي : له رسول الله صلى الله عليه وسلم مې اوريدلي، فرمايلي يې دي چې الله تعالیٰ ارشاد کړی: ای د ادم زويه! که ته هر څه په دعا کې له ما وغواړې او هيله رانه وکړې تا ته به په هغه څه چې له تا شوې وي بخښنه وکړم او زما پروا ورباندې نشته ای د ادم زويه! که ستا گناهونه د اسمان کنارو پورې رسيدلي وي او بيا له ما بخښنه وغواړې تا ته به بخښنه وکړم. ای د ادم زويه! که د ځمکې په قراب () گناهونو سره ما ته راشې بيا کوم خيز راسره شرک ونه نيسي زه به د ځمکې په قراب () به بخښنه درته وکړم.

۲۴. النساء / ۴۸.

۲۵. رواه الترمذی... وقال حديث حسن.

د قرآن مجید او نبوي احاديثو په متعددو ځايو کې شرک نه بخښونکی او د معافي نه کولو قابل گناه معرفي شوي دي او د نورو خطاگانو د بخښنې امکانات يې بيان کړي دي چې ځينې ارشادات يې دا دي :

«فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ»^{۲۲}

ژباړه : نو څوک چې پس له خپلې گناه توبه وباسي او نيکي وکړي الله تعالی به يې ورته معاف کړي. بېشکه الله تعالی بخښونکی او مهربان دی.

۲۷

او فرمايلي يې دي :

«وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى»^{۲۸}

ژباړه : او بېشکه زه د هغه چا لپاره بخښونکی يم چې توبه يې ايستلې وي، ايمان يې راوړی وي، او نیک عمل يې کړی وي او په سمه لار سم شوی وي.

۲۹

او د ابوهريره او ابی ذر رضي الله عنهما په روايت بېلو بېلو حديثو کې راغلي دي، چې :

«من قال: لا اله الا الله فقد دخل الجنة» يعنې څوک چې لا اله الا الله ووايي هرو مرو جنت ته ننوځي.

دا پورتنی ذکر شوی نصوص پر دې دلالت کوي، چې د الهي رحمت له مخې هر گناهگار د خدای تعالی د بخښنې حقدار دی په دې نصوصو کې نه يوازې توبې ته تلقين شوی دی، بلکې د توبې د قبوليت زيری هم په کې دی... خو شرک په خلاف د نورو گناهونو د دردناک عذاب وعيد ورته شوی دی، حقيقت دادی چې انسان فطري کمزوري لري نو د خدای تعالی د

۲۲. المائده / ۳۹.

۲۷. کابلی تفسير.

۲۸. طه / ۸۲.

۲۹. کابلی تفسير.

خصوصي کرم له مخې چې څوک يې رحم و غواړي او توبه وباسي نو د بې
پايانه بخښنې له عطا يا و به يې معاف کړي ليکن د خداى تعالى د دغه بې
پايانه رحمت او بخشش له بحر د يوه څاڅکي نصيبه او برخه مشرک ته
نشته ده.

www.melitahrik.com
0777 400 116

د شرک ډولونه

ځينې علماوو شرک په دوه ډولو کبير او صغير وېشلی چې کبير نه بخښونکی او صغير يې په توبه او د خدای تعالیٰ په نسبت دبخښنې وړ دی خو اهل سنت او جماعت يې دوهم ډول کبيره گناهو کې بولي او ځينو په جلي او خفي ویشلی. مونږ يې دلته هغه متفق عليه ډول چې شرک کبير يې پولي ذکر کوو او د نورو يې لازمي معلوماتو نه وړاندې کوو انشاء الله.

شرک درې ډوله دی :

شرک فی الذات، شرک فی الصفات، شرک فی العبادات.^{۳۰}

۱ : شرک فی الذات :

اصله اعتقاد شریک لله فی الالهیة و هو الشرك الاعظم و هو شرک الجاهلیة.^{۳۱}

يعني اصلي او خورا ستر شرک دا دی، چې خدای تعالیٰ سره په الوهیت کې د شریک عقیده وشي چې (انسان، پیری، ونه، تیره یا بل څه معبود وگنل شي) چې د جاهلیت په وخت دا ډول شرک و، دې ته په ذات کې شرک یا په الوهیت کې شرک وايي. لکه چې یو څیز له الله تعالیٰ سره برابر یا يې اولاد وگنې لکه چې چا به لمر چا به سپوږمۍ، چا به ستوري د الله په مقابل کې خدایان گنل او چا به بې سا او بې روحه مجسمې د کائناتو خالق سره شریکې بللې، چا به د انبیاوو او چا به پرېنتې د الله تعالیٰ اولاد شمېرلې او ځينو به پېریان الله تعالیٰ سره شریک حسابول، له دې امله الله

۳۰. محمد اقبال قریشي، حقیقت شرک علمی څېړنه او تالیف د ۱۴۲۵هـ ق ۲۰۰۵م د تحریک فروع

اسلام ضلع راولپنډۍ له خوا په اردو چاپ شوی کتاب.

۳۱. شرک فی الذات اصل کې هغه دی چې خدای تعالیٰ سره په الوهیت کې د شرک اعتقاد وشي (العیاذ بالله) دا ستر شرک دی او د جاهلی شرک دی.

تعالی د دوی د دغه ناپاک او کرغېرنې عقیدې ذکر او د هغو شناخت په قرآن کې فرمایلی دی چې له هغې جملې د انبیاوو شریک نیونه یې له خدای تعالی سره داسې رد کړې ده :

«وَقَالَتُ الْيَهُودُ عِزِيرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتُ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ»^{۳۲}

ژباړه : او وايي يهودان، چې عزير زوی د الله دی او وايي نصرانيان چې مسيح زوی د الله دی. دغه چتې (بېکاره) وينا د دوی ده په خولو خپلو سره (چې وايي يې بې دليله) مشابهه ده (خبره) د دوی له خبرو د هغو کسانو سره چې کافران شوي وو پخوا (له دوی يعنې پلرونه د دوی الله دې دوی هلاک کړي چې څرنگه دوی له سمې لارې ځنې گرځولی شي.

او د نصاراوو د تثليث عقیده يې داسې ارشاد کړې ده :

«يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَأَمْنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً انْتَهَوْا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا»^{۳۳}

ژباړه : ای اهل د کتابو! مه کوئ! تاسې مبالغه (تجاوز له حدودو) په دين ستاسې کې او مه وايئ تاسې پر الله مگر (ويل) حق (رېستيا) بېشکه همدا خبره ده بله نه ده چې مسيح عيسى زوی د مريمې رسول د الله دی او (داسې) کلمه د ده ده، چې غورځولې ده (الله) دغه کلمه مريمې ته او روح دی له جانبه د الله نو ايمان راوړئ په الله او په رسولانو د ده او مه وايئ

۳۲. التوبه / ۳۰.

۳۳. النساء / ۱۷۱. ولد له پلار سره برابر نه وي نو عيسى او مريم له خدای سره دوم او دريم گڼل د عيسى له رسالت او د مريمې له ولايت انکار او خدای تعالی سره دويم او دريم گڼل کفر دی. (العياذ بالله)

تاسې چې درې دي، منع شئ تاسې (له دې وينا توحيد اختيار كړې چې) تاسې ته خير دى بپشكه همدا خبره ده چې الله حق معبود يو دى (بې شريكه بې عيبه) دى. پاكي ده ده لره له دې چې ده ته د ولد نسبت وشي. خاص ده ته دي هر هغه څه چې په اسمانونو كې دي (له علوياتو) او هر هغه څه چې په ځمكه كې دي (له سفلياتو سره له اسمانو او ځمكې ملكاً، خلقاً او عبيداً) او بس دى الله وكييل (كار جوړونكى).

د يهودو او نصاروو هغه باطله عقیده چې خدای تعالی ته يې د خپلو ځانو اولاد گڼلو نسبت كاوه داسې بيان كړې ده :

«وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ»^{۳۴}

ژباړه: وويل يهودانو او نصرانانو چې مونږ ځامن د الله يو (په قرب او منزلت كې) او دوستان د ده يو، ووايه (اى محمده! دې كتابيانو ته) نو ولې په عذابوي (الله) تاسې په سبب د گناهونو ستاسې؟ بلکې تاسې (هم) يو بشر (بنیاد) يې د هغو مخلوقاتو نه چې الله پيدا كړي دي. مغفرت كوي (الله) هغه چا ته چې اراده و فرمايي (د مغفرت يې) او عذابوي هغه څوك چې اراده و فرمايي (د عذاب يې) او خاص الله لره دى ملك (سلطنت) د اسمانونو او (سلطنت) د ځمكې او (سلطنت) د هغو شيانو چې په منع د دوى كې دى او خاص همده ته دي بيا ورتلل (د ټولو، نو ورپه كړي هر چا لره جزاء د عمل د ده).

كفارو او مشركينو چې فربنتي د دخدای تعالی لورگانې بللې دغه باطله عقیده خدای تعالی داسې بيان كړې ده.

«أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا»^{٣٥}

ژباړه: ایا نو غوره کړي یې تاسې رب ستاسې په ځامنو سره او (پخپله الله ځان ته په زغم ستاسې) نیولی دی له پرښتو ځنې ښځې (لونیې) بېشکه تاسې چې یې خامخا وایې خبره ډېره لویه.

مشرکینو چې له الله تعالی سره د پیریانو شریکولو عقیده لرله هغه خدای تعالی داسې ذکر کړې ده.

«وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنِّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَہُ وَتَعَالَى عَمَّا یَصِفُونَ»^{٣٦}

ژباړه: او له الله سره یې په ناپوهۍ پیریان شریکان ګرځولي دي حال دا چې دوی یې پیدا کړي دي او ده ته یې د زامنو او لوګانو د لرلو نسبت کړي دی، خدای تعالی ته له هغه څه چې دوی یې موصوفوي پاکي او لوړوالی دی.

الله تعالی ته په اولاد لرلو عقیده کفر ده د ده جسارت اندازه خدای تعالی داسې ښودلې ده:

«وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا (٨٨) لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا (٨٩) تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا (٩٠) أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا (٩١) وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا (٩٢) إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا (٩٣)»^{٣٧}

ژباړه: او کتابیان وایې: رحمن ولد نیولی دی په تحقیق تاسې په یوه لوی شي سره له حیثه د گناه راتلل کړي دي چې له دې نسبته اسمانونه چوي (او نږدې ده چې) ځمکه ټوټې ټوټې شي او غرونه ولویږي ګرکې ګرکې (ذري

٣٥. الاسراء / ٤٠.

٣٦. الانعام / ١٠٠.

٣٧. مریم / ٨٨-٩٣.

ذري، شي له جهته د دې چې دوى رحمن ته ولد (زوى لور) بولي او نه بنايي
رحمن ته چې ونيسي ولد (لور زوى) نه دي ټول هغه (گردشيان) چې په
اسمانونو او ځمکه کې دى مگر راتلونکي دي رحمن ته په دغه حال کې چې
بنده وي هريو (نه ولد).

له پورتنيو مبارکو اياتو څرگنده شوه چې د انبياوو عليهم الصلوات
والسلام او د پرښتو او پېريانو په برخه کې د يهودو او نصاراوو له خوا
طرح شوې د شرک عقيدې مردودې او باطلې دي.

ذات د خداى تعالى يو او د ټولو کائناتو پيدا کوونکى او مالک دى، د ده
جل جلاله په برخه کې باطل نظريات ستر ظلم دى، نو دى جل جلاله له هغو
ټولو تهمتونو چې کفارو ورپورې کول بيخي پاک دى، قرآن مجيد په
کراتو مراتو د کفر عقايد رد کړي او فرمايلي يې دي :

«مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وُلْدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذْ أَذَّكَ لَذَّهَبَ كُلِّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّا
بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ»^{۳۸}

ژباړه : الله ولد نه دى نيولى او له ده سره بل خداى نشته که وى هر خداى به
د خپل مخلوق طرف ته ورته ځينو به په ځينې نورو لوړتيا کوله، الله پاک
دى.

همدارنگه الله تعالى فرمايلي دي :

«قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَكَدِّ قَانَا أَوْلُ الْعَابِدِينَ»^{۳۹}

ژباړه : ووايه (اى محمده دوى ته، که وي) بالفرض و التقدير لکه چې تاسې
وايئ) رحمن ته ولد (زوى لور) نوزه به (دغه ولد لره) ورومبنى له عبادت
کوونکو وم (خو الله له گردو (ټولو) عيبو څخه پاک دى ولد نه لري).

په قابل نا انکار دلايلو ثابته شوه چې شرک فى الذات باطل دى، خداى
تعالى يو دى شريک نه لري همدارنگه پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته د

۳۸. المؤمنون / ۹۱.

۳۹. الزخرف / ۸۱.

وحی په ژبه ویل شوي دي چې ووايئ که الله ته رښتیا لورگانې وای نو تر هر چا لومړی به ما هغو ته بندگي کړې وه خو دا چې الله تعالی یو ذات دی شریک نه لري، دا ډول تړلي تهمتونه ورپورې باطل او مردود دي.

همدارنگه د اخلاص سورت ته ژوره کتنه وشي د شرک فی الذات درد او د

الله تعالی د توحید لپاره کافي دی چې فرمایلي یې دي :

«قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ○ اللَّهُ الصَّمَدُ ○ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ○ وَكَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ○»^{۴۰}

ژباړه : ووايه (ای محمده دوی ته) شان دا دی چې الله یو دی (په ذات او صفات خپل کې) الله بې پروا دی (الله ته هر شی محتاج دی) نه یې دی زیږولی (هیڅوک) او نه دی زیږولی شوی دی (له هیچا نه) او نشته دغه الله لره برابر سیال هیڅوک.

د اخلاص په سورت کې د خدای تعالی د ذات د توحید جامع بیان راغلی دی بېشکه چې د الله تعالی ذات یو او بې شریکه دی، ټول کائنات ده ته اړ او د ده مخلوق دی، دی بې نیازه او نور ټول کائنات ده ته اړ دی، څرنگه چې دی خالق او نور موجودات یې مخلوق دی نو په مخلوقاتو کې د کوم څیز برابرول له ده جل جلاله سره باطل دي. نو څوک چې انسان که څه هم نبی وي یا فرښته یا پیری یا بل څیز الله تعالی سره برابر وي یا یې ورته زوی یا لور گڼي دا د شرک فی الذات مرتکب کیږي.

د (واحد) په ځای (احد) ذکر د اخلاص په صورت کې له دې لپاره راغلی دی، چې :

په عربي ژبه کې د یوه لپاره (واحد) او (احد) راځي او دواړه یوه معنی لري، د (واحد) په ځای د (احد) ذکر د اخلاص په سورت کې بې حکمته نه دی، دا د قرآن کریم له اعجازونو او د فصاحت او بلاغت له کمالونو یو کمال دی

او هغه دا چې د (احد) لفظ مطلقاً د وصف په توگه استعمالیږي، چې صرف الله تعالی ته اختصاص لري لکه په (قل هو الله احد) کې چې له (صمد)، (لم یلد) او صافو سره د (احد) وصف هم راغلی دی، اصل یې (واحد) دی او (واحد) هم د وصف او هم د صمد اسم په توگه راځي ځکه د نورو څیزو لپاره استعمالیږي.^{۴۱}

د خدای تعالی یووالی په دې معنی دی چې د صمدانیت د وصف لرونکی دی غیر له ده نور هر څه په یو ډول له ډولونو بل ته محتاج دي او هغه ذات چې احتیاج نه دی هغه یو (احد) خدای تعالی دی، له والد او ولد نه پاک دی، ده سره د برابری څه شی نشته نو د (احد) معنی همدا ده چې د ده په څېر یووالی بل څه کې نشته یوازې دی په دې وصف متصف دی چې انکار ترې شرک فی الذات دی.

۲- شرک فی الصفات :

دوهمه درجه شرک دا دی چې غیر له الله تعالی بل څیز د فعل په کولو کې مستقل وگڼل شي.^{۴۲} د الله تعالی ذات یو دی، په ذات او صفاتو کې شریک نه لري څوک چې نبی یا فرشتې یا پیری یا ولي یا بل مخلوق ته د الله تعالی له صفاتو کوم وصف باندې عقیده کوي دا شرک فی الصفات بلل شوی دی. مشرکینو به بتان تراشل او له هغو به یې ځانگړي توقعات لرل، ځینو نه به یې د اولاد او ځینو نه به یې د روزی او ځینو نه به یې د ناروغۍ جوړونې هیلې لرلې او د الله تعالی په څېر صفات به یې ورکول، الله تعالی د مشرکینو عمومي طرز عمل ته تفصیل ورکړی اولاد او مال ورکول یې خپله ستره عطا او دنیوي بنسکلا بللې داسې یې فرمایلي دي :

۴۱. المفردات فی غریب القرآن امام راغب اصفهانی رحمه الله.

۴۲. همدغه مرجع.

«هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِن آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (١٨٩) فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلْنَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (١٩٠) أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (١٩١)» ٤٣

ژباړه : همدغه (الله) هغه ذات دی چې پیدا کړي یې یئ تاسې له یوه نفس څخه او پیدا کړي یې ده له دې نفس څخه بنځه لپاره د دې چې ارام ونیسي له دې سره، نو کله چې نارینه پټه کړه دغه بنځه (یعنې جماع یې ورسره وکړه) نو حامله شوه په حمل خفیف (سپک سره) نو گرځیده به له دې حمل سره، کله چې دروند شو حمل نو سوال وکړ دواړو له الله رب د دوی نه که راکړي ته مونږ ته صالح (کامل روغ ولد) نو خامخا شو به مونږ هرومرو له شکر ایستونکو، نو کله چې ورکړ (الله) دوی ته صالح (ولد) نو وگرځول دوی دواړو الله ته شریکان په (نامه د) هغه کې چې ورکړ دوی ته (الله) نو پورته (لوی) دی الله له هغه چې دوی (او اولاده د دوی) یې شریکوي (له ده سره). آیا شریک گرځوي دوی (له الله سره) هغه شی چې نه شي پیدا کولای هېڅ څیز حال دا چې دغه (بتان) پیدا کاوه شي (نو څرنگه به د بل چا خالق شي) او الله تعالی یوه مشرکانه عمل ته داسې توضیحات ورکړي دي :

«هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ وَجَرِينَ بَيْنَ يَدَيْهِ طَيْبَةً وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِن أُنجِيتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (٢٢) فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْعُونَ فِي الْأَرْضِ بَغِيرَ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغَيْتُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٣)» ٤٤

٤٣. الاعراف / ١٨٩-١٩١.

٤٤. يونس / ٢٢-٢٣.

ژباړه : الله هغه ذات دی چې گرځوي تاسې په وچه او بحر کې تر هغه پورې چې په کشتیو کې سپاره شي او په بنه باد سورلی سره روانه شي او پرې خوشاله شي بیا سخت باد پرې ولگېږي او له هره ځایه پرې موجونه راشي او وگڼي دوی دا چې بېشکه دوی احاطه کړې شول الله ته دعا وکړي ده ته د خپل دین خالص کوونکی وي (او وایي) قسم دی که نجات دې راکړ مونږ ته له دې (سختی) نو خامخا به مونږ هرومرو (لازمأً) له شکر کوونکو شو نو کله چې نجات ورکړي دوی ته ناخاپه دوی فساد شرارت کوي په ځمکه کې په ناحقه سره، ای خلقو بېشکه همدا خبره ده چې جزا د شرارت ستاسې په نفسونو (ځانونو) ستاسې ده (اوس کوئ تاسې دا) عیش د ژوندون لږ خسیس بیا خاص مونږ ته راتله ستاسې دي (په قیامت کې) نو خبر به درکړو تاسې ته په هغه عمل چې تاسې به کاوه.

د تکلیف او عاجزی وخت پسې یې د خوشحالی په وخت شرک راوړل داسې بیان کړی دی.

«وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ. لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ»^{۴۵}

ژباړه : او کله چې ورسیري خلکو ته څه ضرر نو بولي دوی رب خپل په داسې حال کې چې رجوع کوونکی وي خاص الله ته بیا چې (الله) پر دوی له خپل پلوه کوم رحمت (مهرباني) وڅکي ناخاپه یوه ډله له دوی نه له خپل رب سره شریکان نیسي لپاره د دې چې کافر شي په هغو (نعمتونو) چې ورکړي دي مونږ دوی ته پس گټه (فایده) واخلئ (ای کفارو خو ورځې) نو ژر به معلوم کړئ تاسې (عاقبت د عمل خپل).

الله تعالی په قرآن کریم کې ژوند او مرگ د روزی، تنگوالی او فراخوالی، عزت او ذلت د دنیا او مافیها په خپل اختیار کې بنسولی داسې یې فرمایلي دي :

«اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَُمْ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ»^{۴۲}

ژباړه : الله هغه ذات دی چې تاسې یې پیدا کړي یې بیا یې تاسې ته روزي درکړي ده بیا مو مړه کوي بیا مو ژوندي کوي ایا شته له دغو شریکانو ستاسې داسې څوک چې کولای شي هغه له دغو (څلورو وارو کارونو) څخه کوم شی؟ (بلکې کولای یې نه شي) پاکي ده الله ته او ډېر پورته دی شان د الله له دې نه چې شریک پیدا کوي دوی (له الله سره)

خدای تعالی د شرک فی الصفات یو مثال داسې بیان کړی دی :

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبَ مَثَلٍ فَاذْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ»^{۴۷}

ژباړه : ای خلقو یو مثال بیان شوی دی نو غور کیردئ تاسې هغه ته (چې) بېشکه هغه بتان چې تاسې عبادت کوئ (د هغو) غیر له الله نه له سره نه شی پیدا کولی یو مچ هم او که راټول شي (دا ټول معبودان ستاسې پیدا کولو د) هغه مچ ته (نو پیدا به یې نه کړای شي) او که چیرې وتښتوي له دوی څخه مچ یو شی نو نه شي خلاصولی دوی هغه شی له هغه مچ څخه نو کمزوری دی د اطاعت (چې د باطلو معبودانو عابد دي) او دا مطلوب (هم چې باطل معبود یا مچ دی).

الله تعالی د شرک فی الصفات منونکو ته د هغوی د شرک بطلان څرگند کړی چې ایا که څوک خدای تعالی په کومې ناروغۍ اخته کړي دوی هغه

۴۲. الروم / ۴۰.

۴۷. الحج / ۷۳.

ورنه لري کولای شي، چې داسې معمولي کار نه شي کولای. څرنگه د خدای تعالیٰ صفاتو کې شریکیدای شي؟ ځکه چې کمزوری څیز له خدای تعالیٰ سره شریکول باطل دي، دا مطلب قرآن کریم کې داسې راغلی دی:

«وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بَصْرًا فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بَخِيرًا فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»^{۴۸}

ژباړه: او که ورسوي تا ته الله څه سختي (لکه مرض او فقر) نو نشته هيڅ لري کونکی د هغه مگر هم دی او که ورسوي تا ته څه خیر (لکه صحت او غنا)، نو دی پر هر شي (چې اراده وفرمایي) بڼه قادر دی (نو تل خیر او شر نفع او ضرر هم د الله په اراده رسيږي).

له پورتنیو دلايلو ثابته شوه، چې د هر واره او ستر کار اختیار خدای تعالیٰ سره دی هيڅوک بې د ده له ارادې او رضا کوم کار سرته نه شي رسولای، نو ددې لپاره چې الله تعالیٰ صفات ځانگړي او لاشريکه دي نو ضروري ده چې د ايمان او يقين څېښتنان د هر مشکل د حل لپاره خدای تعالیٰ ته سوال وکړي ځکه چې دی جل جلاله خالق، مالک، رازق او د نورو صفاتو لرونکی دی، او نه ښايي چې د شرک فی الصفات په بدی د خپل ايمان لمن^{۴۹} الوده کړي.

۴۸. الانعام / ۱۷.

۴۹. ايمان د تسليم او رضا نوم دی، کفر: مطلق انکار ته وايي. شرک: يو طرف د خدای تعالیٰ په ذات اقرار او بل طرف غير له ده جل جلاله بل څيز معبود نيول دي. مشرک: هغه دی چې له ذات د خدای تعالیٰ منکر نه وي خو د عقيدې د ضعف له کبله باطل معبودان نيسي، قرآن کریم د دا ډول مشرکانو حال داسې بيان کړی دی: وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ. (لقمان/ ۲۵) بل ځای يې داسې فرمایلي دي: وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَتَىٰ يُؤفِكُونَ (۸۷)، وَقِيلَ يَا رَبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ. (الزخرف/ ۸۷-۸۸)

ژباړه: او قسم دی که وپښتي ته دغه (کفار) چې چا پيدا کړي دي دغه اسمانونه او ځمکه نو خامخا وبه وايي دوی هرو مرو (خامخا) چې الله (کله چې مقرر شول دوی نو ای محمده، ووايه ټوله ثنا (خاص) الله لره ده، بلکه زياتره د دوی نه پوهيږي (لقمان/ ۲۵).

۳_ شرک فی العبادات :

دا وروستنی درجه شرک دی او معنی یې دا ده، چې څوک د خدای تعالی له عبادت کولو سره بل څوک یا بل څیز هم د عبادت وړ وبولي، یا الله تعالی ته عبادت کوي او دعا (غوښتنه) بل چا یا بل څیز نه کوي او یا په عبادت کې ریا کاري کوي دې ته شرک فی العبادت وايي.

مشرکینو د خدای تعالی په ذات او صفاتو کې شریک نیوه او د هغه عبادت به یې کاوه، چې د شرک فی العبادت مرتکب کیدل. قرآن کریم کې د هغوی مشرکانه رسومات توضیح شوي دي خو چې مؤمنان سمه لاره وپېژني له مشرکانه افعالو او اعمالو ځانونه وساتي، اوس مونږ گورو چې باطلو معبودانو باندې د مشرکینو څه ډول عقیده وه، دې برخه کې د خدای تعالی ارشادات په قرآن مجید کې داسې راغلي دي :

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ۵۰

ژباړه : او (یاد کړه ای محمده) هغه وخت چې وویل ابراهیم پلار خپل ازرت ته ایا ته نیسی بتان په خدایۍ سره، بېشکه چې زه وینم تا او قوم ستا په گمراهۍ ښکاره کې.

قرآن کریم کې د مشرکینو طرز عمل او د حضرت ابراهیم علیه السلام استدلال داسې بیان شوی دی :

او قسم دی که وپوښتې ته دوی چې چا پیدا کړي دي دغه (عبادان او معبودان) نو خامخا وبه وایي هرومرو (خامخا) دوی چې الله (پیدا کړي دي) نو کوم طرف ته گرځول کیږي دغه (مشرکان له عبادت د الله او (قسم دی) پر دغې وینا د دغه (رسول) چې ای رب زما بېشکه دغه (قریشي منکران) دي چې ایمان نه راوړي دوی (په مؤمن به شیانو باندې) ۵۰

«وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ (٥١) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ (٥٢) قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ (٥٣) قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٥٤) قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِينَ (٥٥) قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ (٥٦) وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ (٥٧) فَجَعَلَهُمْ جُدَادًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ (٥٨) قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ (٥٩) قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذُكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ (٦٠) قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ (٦١) قَالُوا أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَيْتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ (٦٢) قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ (٦٣) فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ (٦٤) ثُمَّ نَكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ (٦٥) قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ (٦٦) أَفَ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٦٧)»

ژباړه:

مشرکینو په خپله بوتان جوړول او عقیدې به یې ورته لرلې. قرآن کریم او احادیثو کې یې بیان راغلی، اوس ثابت شوي ده چې یوازې په کعبه شریفه کې درې سوه بتان نصب وو (انصاف) او (نائله) په صفا او مروه کې ودرول شوي او (هبل) د حرم په حدودو کې و او سربېره پر هغه د مکې شریفې په ټولو محلو او د عربو په اکثرو علاقه کې بت پرستی عروج کړی و، دې برخه کې قرآن کریم داسې ارشاد فرمایلی دی:

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ (١٩) وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ (٢٠) أَلَكُمُ الذَّكَرُ
 وَلَهُ الْأُنثَىٰ (٢١) تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ (٢٢)﴾،^{٥١}

ژباړه: آيا نو وينئ تاسې لات او عزی (په مرتبه کې) او بل دريم منات ايا تاسې لره (ای کفارو) هلکان دي او دغه (الله) لره لونيې دي دا (قسمت د اولاد) په دې شان قسمت دی ډېر کوږ ناکاره.

بل ځای يې داسې فرمايلي دي:

﴿قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا (٢١) وَمَكْرُؤًا مَكْرًا
 كِبَارًا (٢٢) وَقَالُوا لَا تَدْرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَدْرُنَّ وِدًّا وَلَا سُوعًا وَلَا يَعُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا (٢٣)
 وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا (٢٤)﴾^{٥٢}

ژباړه: نوح وويل: ای زما ربه! بېشکه دوی زما نافرمانی وکړه او متابعت يې وکړ د هغه چا چې نه يې دی زیات کړی ده ته مال د ده او نه اولاد د ده مگر زیان کاری او مکر وکړ دغو (رؤساوو د دوی) ډېر لوی مکر او وويل (مشرانو کشرانو ته) چې مه پریردئ تاسې (عبادت د) معبودانو خپلو او مه پریردئ (عبادت د هغه بت چې) و د (نومیري) او مه (پریردئ عبادت د هغه بت چې) سواع (نومیري) او مه (پریردئ تاسې عبادت د هغو بتانو چې) یغوث او یعوق او نسر (نومیري) او په تحقیق گمراه کړي دي (دغو مشرانو په سبب د عبادت د بتانو) ډېر (کشران خلق) او مه زیاتوه (ای ربه زما) ظالمانو بي انصافانو لره مگر خو گمراهي هلاکت عذاب.

د شرک د تاریخ له کتابو معلومیري چې هر بت د خاص تصور او مقصد لپاره تراشل شوی او د خاص مقصد لپاره يې عبادت کېده، لات منات او عزی يې داسې تاریخ لري:

١_ لات: د ثقیف د قبیلې بت و چې طائف کې يې درولی و.

٥١. النجم / ١٩-٢٢.

٥٢. نوح / ٢١-٢٤.

۲_ عزی : له عزت اخستل شوی دی او مؤنث نوم دی، دا د بنو عطفان او د بني شیبان او قریشو او د عربو د نورو قبایلو بت و چې د عکاظ په بازار کې یې د نخله وادي ته نږدې خراض نومي خای کې درولی و، نوموړی قبیلې به یې زیارت ته ورتللي، بوده به یې قربانۍ ته وروستلې او هلته به یې ذبح کولې او زیات عزت به یې کاوه.

۳_ منات : دا د اوس او خزرج او بنو خزاعه قبیلو بت و چې د مکې او مدینې ښارونو ترمنځ د احمر بحیرې پر غاړه یې درولی و چې د حج مناسکو ته ورتلل رسومات به یې ورته کول، ددې بتانو په برخه کې خدای تعالی په قرآن مجید کې داسې فرمایلي دي :

[إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَانَا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا (۱۱۷) لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا (۱۱۸) وَلَا ضَلَّتْهُمْ وَلَا امْنَيْتَهُمْ وَلَا مَرَّئَهُمْ فَلْيُبَيِّتَنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَا مَرَّئَهُمْ فَلْيَعْبُدُوا اللَّهَ وَمَنْ يَتَّخِذْ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا (۱۱۹)]

ژباړه : نه غواړي دوی (عبادت نه کوي دا مشرکان) بې له الله نه مگر د ښځو او نه غواړي (عبادت نه کوي دوی) مگر د شيطان سرکښ چې الله له خپل رحمته لرې کړی دی (شيطان) وويل چې خامخا به ونيسمه زه (ای الله) د بندگانو ستا نه يوه برخه مقرره کړې شوې او زه به هرومرو (لازمًا) دوی گمراه کړم خامخا دوی او هرومرو (لازمًا) به زه په باطلو اميدو کې دوی خامخا واچوم او هرومرو (لازما) به زه دوی ته امر وکړم چې پس هرو مرو (لازمًا) څيروي به دوی خامخا غوږونه د چارپايانو او زه به هرومرو (لازمًا) امر وکړم خامخا دوی ته نو هرو مرو (لازمًا) تغيير به ورکړي دوی خامخا پيدا يښت د الله ته او هر څوک چې ونيسي شيطان دوست بې له الله ځنې نو په تحقيق زيان يې وکړ زيان ښکاره.

بل خای کې مشرکانه رسم او رواجونه خدای تعالی داسې بيان کړي دي :

[وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (۱۳۶)]

وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرَكَاءُهُمْ لِيُرِدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (۱۳۷) وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْتُ حِجْرًا لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بَزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ طُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَجَزِهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (۱۳۸) وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِدُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مِثْقَالَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَجَزِهِمْ وَصَفَّهِمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (۱۳۹) قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ (۱۴۰) ۵۳

ژباړه : او دغو (مشركانو) له هغه شي چې الله تعالى پيدا كړي دي له كښت او بوده وو يوه برخه الله ته ده نو دوى وايي دا برخه او د دوى په زعم (عقيده) د الله لپاره ده او دا (بله برخه) زمونږ د شريكانو لپاره ده، نو هغه برخه چې د دوى د شريكانو لپاره وي نو هغه الله تعالى ته نه رسېږي او هغه برخه چې د الله لپاره وي د دوى شريكانو (بتانو) ته رسېږي. بد دى هغه حكم چې دوى يې كوي او لكه چې دوى ته دا قسمت د امالو مزين كړي شوى دى همدا سې بنايسته كړى شوى دى ډېرو مشركانو ته وژل د اولادو خپلو، شريكانو د دوى (چې شيطانان دي) د دې لپاره چې دوى هلاك كړي او (بل) د دې لپاره چې (دا شيطانان) پر دوى باندي د دوى ابراهيمي دين گډ كړي، او كه الله تعالى اراده فرمايلى وای نو دوى به دا كار نه وو كړى، نو پرېږده دوى او هغه چې دوى (پر الله باندي) دروغ وايي او دوى وايي چې (د بتانو دغه برخه كه) چارپايان دي او (كه) كښت ممنوع چې له دې به نه خوري مگر هغه خوك چې زمونږ خوښ وي په گمان د دوى سره سم او (ځينې) چارپايان دي چې خرابې كړې شوي دي شاگانې د دوى (له سورېدلو او ځينې نور) چارپايان دي چې نه يادوي دغه (مشركان په وخت د ذبح كې) نوم د الله پر دوى بلكې (نوم د بتانو پرې يادوي او نسبت كوي د دغو احكامو الله ته) په طريقه د دروغ تړلو په الله، ژر به سزا وركړي دوى ته

الله) په نسبت د دې چې دوی به (پر الله تعالی) دروغ تړل، او دوی وایي چې هغه شی چې په گېډو د دې چارپایانو کې دی خاص دي لپاره د نارینه وو زمونږ او حرام کړی شوي دي پر بنسټو زمونږ او که وي هغه مرداره نو دوی (نر او بنسټه) په کې شریکان دي، ژر به سزا ورکړي (الله) دوی ته د (دې) تقریر د دوی، بېشکه دغه (الله) بنسټ حکمت و الا دی بنسټ علم والا، بېشکه هغو کسانو زیان کړی دی چې وژلی یې دی اولاد خپل له جهته د بې عقلۍ بې له پوهې او حرام کړي یې دي هغه شیونه چې رزق ورکړی دی دوی ته الله له جهته د دروغ تړلو پر الله پورې بېشکه گمراهان شوي دي دوی او نه دي دوی لاره موندونکي (حق ته).

د شیطان د بنموني له انسان سره خدای تعالی څرگنده کړې ده، چې د انسان په گمراه کولو کې یو ملت درېغ نه کوي، عقایدو کې یې د یوه خدای عباداتو کې د نورو معبودانو په عبادت کولو گمراهي او نور مشرکانه رسوماتو باندې یې اموخته کوي، نو په عالم کې یې نه یوازې مشرکینو د نظریاتو پېروي کړې، بلکې نور عوام وگړي یې هم مسخر کړي دي، او په مقابل کې یې د رحمة اللعلمین صلی الله علیه و سلم د لارښوونو خوشبویی نړۍ معطر کړې د لارښوونو او صفا عقایدو بیانولو لمن یې په هر ځای کې غوړېدلې ده، په دې هکله پورتنیو ذکر شویو آیاتونو کې توضیحات مو ولیدل اوس په راتلونکو آیاتو کې د عقایدو د سمولو ارشادات وگورئ چې داسې یې فرمایلي دي :

[أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ] ٥٤

ژباړه : اوورئ خبردار اوسئ دین خاص الله لره دی او هغه کسان چې نیولي یې دي غیر له دغه (الله) څخه نور دوستان (وایي) نه کوو عبادت د دوی مگر لپاره د دې چې نږدې کړي دوی، مونږ طرف د الله ته نږدې کړی،

بېشکه الله به فيصله (حکم) کوي په منع د دوی کې په هغه څیز کې چې دوی په هغه سره اختلاف کوي. بېشکه الله نه بښي سمه لاره د هدایت هغه چاته چې دی دروغجن وي ناشکره.

خدای تعالی د دوی د ناوړه کړو د پوښتنې ځواب داسې ارشاد کړی دی چې :

[إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ (۳۵) وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَارِكُوا آلَهُتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ (۳۶)]^{۵۵}

ژباړه : بېشکه دوی وو کله به ورته وویل شو چې نشته بل برحق معبود هیڅوک مگر یوازې الله دی نو تکبر به یې کاوه (له ویلو د کلمې نه یا کبر او لویي کوي دوی په دې بلونکي باندې) او وايي (دغه منکران) چې ایا بېشکه مونږ خامخا د یوه شاعر لیوني لپاره د خپلو خدایانو پرېښودونکي یو؟

یعنې د یوه خدای د عبادت کولو په ونج له ځان نه د جوړې کړیو عقیدو پیروي کوي، خدای تعالی د سمو عقیدو له پیروي دغه ناشکره او نااهله بندگان محروم کړي دي لایق دا و چې د الله تعالی بندگي یې کړې وای. رکوع، سجده، قیام، قعده، تسبیح او تهلیل او هر ډول عبادت یې یوه حق لرونکي الله تعالی ته کولی نور کائنات چې د ده مخلوق دی، په خپلې بقا او سلامتی کې خدای تعالی ته محتاج دي نو د عبادت وړ صرف خدای تعالی دی غیر له ده د بل چا یا د نورو څیزو عبادت ناشکري او کرغیږن کار دی، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم چې صفا عقاید ورته بښي دوی وایي: دا یو شاعر او لیونی دی، د ده په خوله خپل معبودان نه شو پرېښودلای.

شرک فی العبادات په دې مبارک آیاتو رد شوی :

۱- «وَاللَّهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ»^{۵۲}

ژباړه : او معبود ستاسې معبود یو دی نشته بل څوک لایق د عبادت مگر همدی خورا (ږېر) مهربان پوره رحم کوونکی دی.

۲_ ((شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ))^{۵۷} ژباړه : شاهدي ادا کړې ده الله (د وحدانيت او د قدرت د اياتونو د دلائلو په اقامت خلقو ته) په دې شان چې نشته هېڅ مستحق د عبادت مگر همدی دی او (شاهدي ادا کړې ده) پرښتو (د وحدانيت په اقرار سره) او (شاهدي ادا کړې ده) خاوندانو د علم (له انبياوو او مؤمنانو د وحدانيت په اعتقاد سره) په دې حال کې چې ثابت دی (الله او حاکم دی په تدبير د مصنوعاتو) په عدل سره، نشته هېڅ مستحق د عبادت مگر همدی دی ښه غالب (قوي په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چې هر کار په تدبير او مصلحت سره کوي).

۳_ ((ولا تجعلوا مع الله الها آخرانی لکم نذیر مبین))^{۵۸}

ژباړه : او مه گرځوئ مه شریکوئ له الله سره معبود ، بېشکه زه تاسې ته د الله له طرفه ښکاره وپروونکی یم.

۴_ ((ولا تدع مع الله الها آخر لا اله الا هو ، کل شیء هالک الا وجهه له الحکم و الیه ترجعون))^{۵۹} ژباړه : او مه بوله ته الله سره معبود بل (ځکه چې) نشته هېڅ لایق د بللو بل هېڅوک مگر همدی دی (یوازې ځکه چې) هر څیز فاني کیدونکی دی مگر ذات د ده (چې تل باقی دی) همده ته دی حکم (نافذ قضاء) او همده ته بیرته بوتلای شی تاسې (لپاره د جزاء).

۵_ ((قل یا ایها الکافرون لا اعبد ما تعبدون ولا انتم عابدون ما اعبد ولا انا عابد ما عبدتم ولا انتم عابدون ما اعبد لکم دینکم ولی الدین))^{۶۰}

۵۷. البقره / ۱۶۳.

۵۸. ال عمران / ۱۸.

۵۹. الذاریات / ۵۱.

۶۰. القصص / ۸۸.

۶۰. الکافرون.

ژباړه : «ووايه (ای محمده چې) ای کافرانو نه کوم زه (فی الحال) عبادت د هغه شي چې تاسې يې عبادت کوئ (ای کافرانو چې بتان دي) او نه يئ تاسې (ای کافرانو فی الحال) عبادت کوونکي د هغه ذات چې زه يې عبادت کوم او نه يم زه عبادت کوونکی (په وروستی زمانه کې) د هغه شي چې تاسې يې عبادت کوئ (ای کافرانو) او نه يئ تاسې (ای کافرانو په وروستی زمانه کې) عبادت کوونکی د هغه ذات چې زه يې عبادت کوم (چې الله دی) تاسې لره دين ستاسې دی (شرک) او ما لره دين (د توحيد اسلام) زما دی.»

نو څرگنده شوه چې د عبادت وړ يوازې يو الله تعالى دی او بس غير له ده جل جلاله د بل څيز عبادت او شرک نجس بلل شوی دی لکه چې الله تعالى فرمايلي دي :

«انما المشركون نجس»^{۲۱} ژباړه : بېشکه همدا خبره ده چې مشرکان نجس (پليت) دي.

نجس په دې معنی چې نه يوازې په دنيا کې منفور دي بلکې په آخرت کې هم د مغفرت وړ نه دي لکه چې د مخه ذکر شول او هغه دا فرموده د الله تعالى ده :

«ان الله لا يغفر ان يشرك به و يغفر ما دون ذلك لمن يشاء»^{۲۲}

ژباړه : بېشکه الله نه بخښي دا چې شريک وي نيول شي له (الله سره او بنسبي هغه (گناه) چې ښکته وي له شرکه (لوييه وي که وړه) هغه چا ته چې اراده وفرمايي (د مغفرت يې).

ريا شرک فی العبادت دی :

۲۱. التوبه / ۲۸.

۲۲. النساء / ۴۸.

ریاکاری د انسان د داخلی کیفیت یا نفسانی غوښتنې نوم دی چې انسان د نیکی کوم عمل د خدای تعالی په خلقو د ځان د مقبولیت لپاره کوي یا تقوی کوي چې خلقو کې یې رعب او تاثیر او شهرت راشي دا کاری یې د خدای تعالی لپاره نه وي بلکې زړه یې د خدای تعالی له وېرې او د رسول الله صلی الله علیه وسلم له محبت خالي وي نو گویا دی د خدای تعالی بندگی نه کوي، بلکې د نفس د غوښتنې پیروي کوي چې دا مشرکانه عمل بلل شوی دی او الله تعالی داسې یاد کړی دی :

۱_ «ارایت من اتخذ الهه هواه - افانت تکون علیه وکیلا»^{۲۳}

ژباړه : ایا لیدلی دې دی خبر یې ته (بلکې خبر یې) په هغه چا چې نیولي یې دي خدای خپل هوا خپله (د نفس خپل) ایا نو ته به یې په ده باندې وکیل ساتونکی چې منع یې کړي له هوا خپلې بلکې نه یې).

۲_ «والذین ینفقون اموالهم رثاء الناس ولا یؤمنون بالله ولا بالیوم الاخر و من یکن الشیطن له قریناً فساء قریناً»^{۲۴}

ژباړه : او (نه خوښوي الله) هغه کسان چې صرفوي دوی مالونه خپل لپاره د ښوونې خلقو ته او نه لري ایمان په الله باندې او نه په ورځ اخري (د قیامت) باندې او هر څوک چې وي شیطان ده لره ملگری نو بد ملگری دی (دا شیطان).

۳_ «فویل للمصلین الذین هم عن صلاتهم ساهون الذین هم یراؤن»^{۲۵}

ژباړه : نو هلاک افسوس کنده د دوزخ یا خرابي ده لپاره د لمونځ کوونکی هغه کسان چې دوی له لمانځه خپله غافله یې خبره وي (په خپلو اوقاتو او ادابو سره یې نه ادا کوي) هغه کسان چې دوی ریاکاري کوي (په عمل خپل کې، ځان ښوونه کوي، خلقو ته)

۲۳. الفرقان / ۴۳.

۲۴. النساء / ۳۸.

۲۵. الماعون / ۳-۵.

۴_ په حدیث شریف کې ریاکاری داسې راغلي ده :

عن بن سعید قال : خرج علينا رسول الله و نحن نذاكر المسيح الدجال فقال : الا اخبركم بما هوا خوف عليكم عندي من المسيح الدجال فقال : الا اخبركم الشرك الخفى ان يقوم الرجل يصلى فيزين صلواته لما يرى من نظر الرجل.^{۲۶}

ژباړه : د سعید له زوی روایت دی چې ویلي یې دي : رسول الله صلی الله علیه وسلم پر مونږ راووت مونږ د دجال خبرې کولې نو ویې فرمایل : آیا تاسې په هغه خیز خبر نه کړم چې زما په نزد له دجال پر تاسې ډېر وپروونکی دی؟ بیا یې وویل : ایا حفي شرک نه مو خبر نه کړم؟ چې سړي ودرېږي لمونځ کوي نو خپل لمونځ ښکلی وکړي چې د سړي په نظر کې ښه ښکاره شي.

عن عمر بن خطاب انه خرج يوماً الى مسجد رسول الله صلى الله عليه وسلم فوجد معاذ بن جبل قاعداً عند قبر النبي صلى الله عليه وسلم يبكي فقال : ما يبكيك؟ قال : يبكىنى شىء : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : ان يسير الرياء الشرك... الحديث.^{۲۷}

ژباړه : له عمر د خطاب زوی رضي الله عنه روایت دی چې دی یوه ورځ د رسول الله صلی الله علیه وسلم مسجد ته ووت ویې موندل چې معاذ بن جبل د نبي صلی الله علیه وسلم قبر مبارک سره ناست دی ژاړي. نو عمر رضي الله عنه ورته وویل څه شی دې ژړوي؟ معاذ رضي الله عنه وویل : یو شی مې ژړوي : له رسول الله صلی الله علیه وسلم مې اوریدلي ویل یې : چې رياء شرک ته رسېږي.

پاسني مبارک اياتونه او حديثونه ښه يې چې ریاکاری شرک ته رسېږي ځکه چې د مؤمنانو صالح عمل ته نیت شرط دی چې هغه نیک عمل به

^{۲۶}. سنن ابن ماجه باب الرياء.

^{۲۷}. سنن ابن ماجه باب ترجی من باب سلامة العتن.

خالص الله تعالى ته کوي نو دا ریاکار چې د خدای تعالی لپاره یې له نیک عمل کولو او حسن نیت نه خالي وي عبادت او ریاضت یې محض نمایشي حرکات او سکنتات وي نه یې په زړه کې د خدای جل جلاله وپره وي او نه یې د رسول الله صلی الله علیه وسلم له محبت د سینې څراغ روښانه وي، د خدای له عبادت او د رسول له اطاعت او فرمان وړلو له جذبې، یې بیخي زړه خالي وي. منظور نظریې دا وي، چې د تقوی په بڼه ځان وښيي په عباداتو (بدني، مالي، مرکب) وارو کې بنیادي فلسفه دا ده چې انسان له هر لوري یوه خالق مالک طرف ته مخ کړي او د (التحيات لله والصلوات و الطیبات) عملي تصویر ته په ځان کې ځای ورکړي. لیکن ریاکار د عبادت د ثواب گټلو په ونج او غولول کوي چې شرک ته رسېږي، د حشر په ورځ یې حکم دا وي چې ریاکار ته د نوم بندگی اجر نه ورکول کېږي، سربېره پر دې نور ډېر اعمال دي لکه جادو، فال او د نجوم علم چې غیب وایي او په هغو یقین کوي قرآن او سنتو کې وعید لاندې راغلی او ناروا اړخونه یې شرک ته تېرېږي.^{۲۸}

د شرک د اقسامو او مشرکینو په برخه کې ډېر ایاتونه او احادیث شته دي خو د ټولو راوړلو باندې د تالیف د ضخامت د زیاتولو په ځای غوره دا ده چې اختصار، اصول او جامعیت په نظر کې ونیول شي. له دې کبله مو علمي نکتو ته اشاره وکړه او د هغو په متعلق مو رباني ارشادات او د نبی صلی الله علیه وسلم فرامین په غور او فکر د دې کتاب په هره برخه کې راوړل.

^{۲۸}. رجن بحث به مفصل وروسته راشي انشاء الله تعالی.

ادم عليه السلام ته د فرښتو په سجده کولو حکمت

د حضرت ادم عليه السلام تخليق پسې خدای تعالی فرښتو ته امر وفرمايه چې :

[وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ (۱۱) قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ (۱۲) قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ (۱۳)]^{۶۹}

ژباړه : او خامخا په تحقيق پيدا كړي مونږ (پلار) ستاسې بيا صورت جوړ كړي مونږ د (پلار) ستاسې بيا وويل مونږ پرښتو ته چې سجده (د تحيت) وكړئ تاسې ادم ته، نو سجده وكړه دوی (ټولو) مگر ابليس (سجده ونه كړه او) نه و دی له سجده كوونكو ځنې، وويل (الله ابليس ته) څه شي منع كړي ته (زما د حكم له تعميل څخه) چې سجده دې ونه كړه كله چې امر (حكم) وكړ ما تا ته؟! وويل : (ابليس) زه غوره يم له ادمه، چې پيدا كړي دې يم زه له اوره او پيدا كړي دې دی تا دغه (ادم عليه السلام) له ختې، وويل (الله ابليس ته) نو كوز شه! له دغه (اسمان يا جنت) څخه نو نه دي لايق تا ته (ای ابليس ته) كار) چې تكبر (لويي نافرمانی) وكړي! په دې ځای کې نو ووځه (ترې) بېشكه چې ته يې له ذليلانو.

خدای تعالی فرښتې مطيعې او له نور پيدا كړي دي بې له خدای تعالی د هېچا عبادت نه كوي يوازې د ده په تسبيح، تحليل او عبادت لگيا دي او الله تعالی چې ادم عليه السلام ته په سجده كولو مامورې كړې د هغې حكمتونه دا وو:

^{۶۹}. الاعراف / ۱۱-۱۳.

۱- یو حکمت دا و چې له لمر، سپوږمۍ او هر څه د ادمیت د مقام غوره والی څرگند کړی.

۲- دوم حکمت دا چې ملکو بغیر له الله تعالی هیچا ته او هیڅ خیز ته سجده او عبادت نه کوي خو د الله تعالی د امر د اطاعت لپاره او بل یې چې خدای تعالی د ادمیت د مقام لوړتیا څرگندوله د الله تعالی امر یې ومانه او ادم علیه السلام ته یې سجده چې هغه وخت روا وه وکړه.

۳- دریم حکمت دا و چې د شیطان تکبر او نافرمانی څرگنده شوه، هغه سجده ونه کړه لعنتی او د خدای تعالی له دره ورپتل شو. ادم علیه السلام او د هغه اولاد ته یې تر فرښتو مکرم مقام وبانښه د نړۍ خلافت یې ورکړ. ادم علیه السلام ته د فرښتو له سجدي کولو پسې هیڅوک او هیڅ شی بغیر له خدای تعالی د سجدي او عبادت حقدار نه دی. یوازې الله تعالی لا شریک د سجدي او عبادت وړتیا لري او بس.

او سنی وخت او شرک :

د قرآن مجید او احادیثو په رڼا کې د مشرکینو اعمال او افعال او د هغوی د دنیا او اخرت عبرتناک انجام مطالعې نه پس اوس غور لاندې نیسو چې : هره زمانه کې په کفارو او مشرکینو سربېره له مؤمنانو هم په کوم مؤمن او مسلمان د شرک اطلاق راځي او که نه؟ او دا سوال هم مطرح کیږي چې ایا مسلمان د شرک غوندې د عظیم جرم مرتکب کیږي؟ او که په کوم مؤمن او مسلمان باندې د شرک اطلاق نه شي کیدلای نو بیا مؤمن او مسلمان ته مشرک ویل د قرآن مجید او احادیثو له مخې څه حکم لري؟ او انبیاء علیهم السلام او د امت نور پاکان (صدیقین، شهداء، صالحین) چې لوړ مقامونه او مدارج لري بالخصوص پس له وصال (اخرت ته) د هغوی د زیارتونو په متعلق د اهل سنت او جماعت په عقایدو او نظریاتو او د

هغوی له توصل د خدای تعالی دربار کې دعا او مناجات کولو په برخه کې هم غور او فکر وکړو ځکه چې د قرآن او سنتو په رڼا کې مونږ د خپلې عقیدې حفاظت او اصلاح وکړو همدارنگه شرف او فضیلت ... د خدای تعالی عنایت (لورونه) ده، څرنگه خدای تعالی انسان ته په ټولو مخلوقاتو زیات فضیلت، شرف او فوقیت ورکړی دی.

د دغو پوښتنو ځوابونه لاندې مبارکو آیاتو کې راغلي چې له ترجمې سره داسې ذکر شوي دي :

۱- **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ**^{۷۰} ژباړه: او هرو مرو په تحقیق ډېر عزت ورکړی دی مونږ اولاده د ادم ته یعنې کرامت یې ورکړی دی معزز کړی یې دی د فرښتو مسجود یې وگرځاوه او عظمت یې وروباښه او په انسانانو کې یې ځینو ته پر ځینو نورو فضیلت ورکړی او داسې یې فرمایلي دي :

۲- **انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلِالْآخِرَةِ الْكَبْرُ دَرَجَاتٍ وَاكْبَرُ تَفْضِيلاً**^{۷۱}

ژباړه: وگوره چې څرنگه فضیلت ورکړی (غوره کړی) دی مونږ ځینې د دوی ته پر ځینې نورو (په رزق او نورو کې) او خامخا اخرت ډېر لوی دی له جهته د مرتبو او ډېر لوی دی له جهته د بهتروالي (له دنیا نه).

۳- او د بنځو مقام یې داسې ټاکلی دی **الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ... (الایه)**^{۷۲}

ژباړه: سړي حاکمان (مقرر شوي) دي پر بنځو باندې په سبب د دې چې فضیلت (لویي) ورکړی دی الله ځینې د دوی ته پر ځینو نورو باندې او په سبب د دې چې نفقه (لگښت) کوي دوی (په دغو بنځو) له مالونو خپلو.

۴- د روزی په برخه کې یې توپیر داسې فرمایلي دی :

۷۰. الاسراء / ۷۰.

۷۱. سورة الاسراء / ۲۱.

۷۲. النساء / ۳۴.

[وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِعِزَّةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ] ٧٣

ژباړه : او الله فضل (زیادت) ورکړی دی ځینې تاسې ته پر ځینو (نورو) په رزق (روزی) په غنا، فقر، مالکیت او مملوکت) کې، او نه دي هغه کسان چې فضل زیات ورکړی شوی دی دوی ته رد کوونکی د رزق (روزي، مال) خپل په هغه چا چې یې مالکان شوي دي نبي لاسونه د دوی (یعنې له خپلو ځانونو سره یې نه شریکوي) ایا نو دا مالکان او مملوکان په دې (اموالو) کې سره برابر دي؟ (بلکې نه دي سره برابر) ایا نو په نعمت د الله باندې انکار کوي دغه (چې الله ته شریکان ثابتوي).

[لا یستوی الاعمی والبصیر] ٧٤ چې مراد یې داسې نبودل شوی دی :

[لا یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون] ٧٥

ژباړه : پوه کسان له ناپوه کسانو سره برابر نه دي.

همدارنگه له چا چې الله تعالی رضا شي او له چا چې ناراض وي مراتب یې سره توپیر لري، داسې په عزت، وقار او مرتبه کې د هر چا خاص مقام دی. خدای تعالی د دغو مراتبو ورکړه چې فرمایلي دا د عین فطرت تقاضا ده. د نبوت او نورو انعام والاوو مقام له پورتنیو ذکر شویو مبارکو ایاتو څرگند شو چې اهل علم پرې پوهیږي او عوامو ته یې توضیح ضرور ده، چې د قرآن کریم د مبارکو ایاتو او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم د فرامینو په رڼا کې د انبیاوو علیهم السلام او نورو مقربینو درجې د خدای تعالی په دربار کې کومې دي او حکمونه یې څه دي؟ قرآن کریم کې رب العزت د قدسیه نفسونو څلور مقامونه په تفصیل بیان کړي دي داسې یې فرمایلي دي :

٧٣. النحل / ٧١

٧٤

٧٥

٦- [وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا (٦٩) ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا (٧٠)]^{٧٦}
ژباړه: او هر څوک چې حکم ومني د الله او د رسول (د الله) نو دغه کسان به
له هغو سره وي (په جنت کې) چې انعام کړي دی الله پر دوی باندې چې
انبیاء دي او صدیقان دي او شهیدان دي او صالحان دي، او ښه دي دغه
کسان له جهته د رفاقته (چې ښه ملگري دي) دا (ملگرتیا) فضل (احسان
رحمت) دی له (جانبه د) الله او کافي دی الله ښه پوه (په ټولو نیتونو او
عملونو هم).

په دې مبارک ایت کې په جامع الفاظو د الله تعالی د غوره بندگانو درجې
فرمایلي چې افضل او په سر کې یې د انبیاوو عليهم السلام مقام دی چې د
صدق او صفا له مخې عظیم شخصیتونه دي او په رښتیا سمه لار باندې
برابر تللي دي او په دغې لارې یې د تللو توفیق ورکړی دی، دې مورد کې
د فاتحې سورت داسې ارشادات لري:

٧- [اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ...]^{٧٧}
ژباړه: وښه مونږ ته سمه لاره د هغو کسانو چې انعام کړی تا په هغو
باندې.

شک نشته چې انبیا او شهداء صدیقین صالحین دي، د انبیا، شهداء
صدیقین او صالحین څلور درجې دي چې د انبیاوو عليهم السلام درجه یې
داسې ستایلي ده.

٨- [إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ. ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ]^{٧٨}

٧٦. النساء / ٦٩-٧٠.

٧٧. الفاتحه / ٦.

٧٨. آل عمران / ٣٣ / ٣٤.

ژباړه : بېشکه چې الله غوره کړي دي ادم او نوح او اولاده د ابراهيم (او ابراهيم) او اولاده د عمران (او عمران) پر ټولو خلقو (د زمانې خپلې په رسالت او روحاني او جسماني خصائصو سره) حال دا چې اولاده وو ځينې د دوی له ځينو نورو څخه او الله ښه اوږېدونکي دي (د گړدو د ټولو افعالو) ښه عالم (پر ټولو احوالو).

۹_ د ابراهيم عليه السلام د درجې په هکله يې داسې فرمايلي دي :

[وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّنْ نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (۸۳) وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۸۴) وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ (۸۵) وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُوسُفَ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ (۸۶) وَمِن آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَأَخْوَانِهِمْ وَأَحِبِّيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۸۷)]^{۷۹}

ژباړه : او دا (چې تېر شو) دليل زمونږ دی چې ورکړی و مونږ هغه ابراهيم ته به (مقابله د) قوم د ده چې پر دوی غالب شي پورته کوو مونږ درجې هر چا ته چې اراده و فرمایو (د پورته کولو يې) بېشکه رب ستا ډېر حکمت والا دی (چې هر کار به تدبير او مصلحت سره کوي) ښه عالم (په ټولو احوالو) او وبانښه مونږ ابراهيم ته اسحق (چې د ده زوی او د اسرائیلي انبياوو پلار دی) او يعقوب (موهم وروبانښه چې لمسی يې و، دغو ټولو ته هدايت کړی و مونږ، او نوح ته مو هدايت کړی و له (ابراهيم څخه) پخوا او (هدايت مو کړی و) اولادې د ده څې داؤد او سليمان ته او ايوب او يوسف ته او موسی او هارون ته او همداسې لکه چې (دغو انبياوو ته بدل ورکړي) بدل ورکوو مونږ محسنانو (نيکوکارانو ته) او (هدايت مو کړی و) زکريا او يحيی ته او عیسی او الیاس ته دوی گړد (ټول دي له صالحانو (کاملانو) ځنې او (هدايت مو کړی و) اسمعیل او الیسع ته او یونس او لوط ته، او دا ټولو ته فضیلت ورکړی و مونږ پر تمامو عالمیانو او (فضیلت مو ورکړی و په

نبوت او اسلام سره، ځينو ته له پلرونو د دوی او له اولادې د دوی او له وروڼو د دوی، او غوره کړې و مونږ دا ټول انبياو او لارښوونه کړې وه مونږ دوی لره سمې صالحې لارې ته.

د داؤد او سليمان عليهما السلام په برخه کې يې داسې فرمايلي دي:

[وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ (١٥) وَوَرَّثَ سُلَيْمَانَ دَاوُودَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ]^{٨٠}

ژباړه: او خامخا په تحقيق وركړې و مونږ داود ته او سليمان ته (يو خاص) علم او وويل دواړو چې ټولې ښاوي ستاينې (صفتونه) دي الله ته هغه چې مشرتيا (فضيلت) يې راكړې دى مونږ ته پر ډېرو له (هغو) بندگانو خپلو چې مؤمنان دي او سليمان (نبوت علم، سلطنت) له داود او له نورو اولادې يې ميراث واخيست او وويل (سليمان) اى خلقو ښوولې شوي دي مونږ ته خبرې د الوتونكو مرغانو او راكړې شوى دى مونږ ته هر څيز څخه (چې انبياوو او باچايانو ته وركاوه شي) بېشكه دغه (عطا) خامخا د همدغه فضل ښكاره فضيلت دى:

قرآن كريم د ځينو انبياوو فضيلت په ځينو نورو داسې بيان فرمايلي دي:

[وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا]^{٨١}

ژباړه: او رب ستا ښه عالم دى په هغه چا چې په اسمانونو کې دى او چې په ځمکه کې دى (له علوياتو او سفلياتو) او خامخا په تحقيق فضيلت وركړې دى مونږ ځينو انبياوو ته پر ځينو (نورو) او وركړې و مونږ داود ته زبور.

دا مضمون د بقرې سورت کې داسې راغلى دى:

٨٠. النمل / ١٥ / ١٦.

٨١. بني الاسراء / ٥٥.

[تلك الرُّسُلُ فَضَلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ
دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ...] ^{٨٢}

ژباړه: دا ټول رسولان (چې له ادم تر محمده پورې یاد شول) فضیلت ورکړې
دی مونږ ځینې د دوی ته پر ځینو نورو ځینې له دوی څخه هغه دي چې کلام
کړې دی الله (له دوی سره چې ادم، موسی او محمد صلی الله علیه وسلم
دی) او پورته کړې یې دي ځینو د دوی ته درجې (لکه محمد صلی الله علیه
وسلم) او ورکړې دی مونږ عیسی علیه السلام زوی د بی بی مریمې ته
بنسکاره معجزې او قوی کړې دی مونږ هغه په روح القدس (جبرائیل یا
انجیل یا اسم اعظم یا عیسوی روح) سره.

د محمد صلی الله علیه وسلم په برخه کې دا مبارک ایت کافی دی:
[وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ] ^{٨٣}

ژباړه: او نه یې لېرلی مونږ ته (ای محمده!) مگر رحمت لپاره د (ټولو)
عالمیانو.

د حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم د لوړ شرف او فضیلت مقام
او مرتبې په برخه کې لاندې حدیث شریف یې فرمایلی دی:
[ان الله اصطفى كنانة من ولد اسمعيل قريشاً من كنانة و اصطفى هاشما
من قريش و اصطفانى من بنى هاشم] ^{٨٤}

یعنې: بېشکه الله تعالی د اسمعیل له اولادې (کنانه) قبیله غوره کړې او له
کنانه قبیلې یې د (قریشو) قبیله غوره کړې ده او له قریشو یې د (هاشم)
قبیله غوره کړې ده او بنی هاشمو کې یې زه غوره گرځولی يم.

په پورتنیو آیاتو او احادیثو کې چې یو ځل بیا په غور وگورو معلومېږي
چې الله تعالی انبیاء علیهم السلام ته ظاهري او باطني کمالات ورکړي

^{٨٢}. البقره / ٢٥٣.

^{٨٣}. الانبیاء / ١٠٧.

^{٨٤}. ترمذی ... ابواب المناقب.

څوک يې د (صفي) څوک يې د (نجي) څوک يې د (خلت) څوک يې د (کلام) څوک يې د ديدار په دولت نازولی دی. دا ځکه چې دوی مقدس انساني نفسونه درلودل، شپه او ورځ د ځمکې د کرې هر گوت ته د لا اله الا الله رسولو هاند او هڅې کولې او ټولو کې اعلى احمد مجتبی محمد مصطفی د ستايلو وړ اوصافو والادى، د انبياوو اخرنى نبى دى او ده سره محبت د ايمان روح دى، ايمان او اسلام د رسول الله صلى الله عليه وسلم محبت شرط کړى دى.

د نبوت علم او اختيار او د شرک کارونه :

خدای تعالی هر مخلوق ته د خپلې مرتبې سره سم صلاحیتونه او د هغوی د کړنو مناسب علم او اختیار ورکړی دی چې : په دې لې انبياوو عليهم السلام ته يې په کائناتو کې نه يوازې لوړ او اعلى منصب ورکړ شوی دی بلکې د انسانیت د بنوونې مهمه ذمه واري او د وساطت دنده په غاړه لري، انبيا او مرسلین د خدای تعالی او د بندگانو ترمنځ واحده رابطه ده، د دغې مرتبې او مقام او فرائضو بنوولو له منصب سره يې سم پراخه علم او بې شماره اختيارات ورکړي دي، خو ځينې د غلط فهمۍ له کبله علم او اختيار سره سره او د انبياوو عليهم السلام د لوړ مرتبو لرونکو د ارشاداتو باوجود د شرک کارونه پيل کړي دي اوس نو، زر په کار دی چې ايا دا د انسانیت د لوړ مقام له عزت او عظمت له لرلو او برياليتوب سره او د پيغمبرانو عليهم السلام د علم او اختيار په نظر کې نيولو باوجود شرک دی؟ او که شرک نه وي نو د پيغمبر عليه السلام د شرع له مخې مشرک څوک دی؟

د خالق او مخلوق د صفاتو توپير :

د خدای تعالی ذات او صفات او عبادات لا شریک دی خو قرآن کریم د خالق او مخلوق صفات ظاهراً مشترک ذکر کړي دي يعنې کوم ځای کې يې چې قرآن کریم کوم صفت د خدای تعالی لپاره ذکر کړی دی. بل ځای يې هغه د انسان لپاره هم راوړی دی. لکه: د معراج په ایت کې يې چې خدای تعالی ته د سمیع او بصیر صفات یاد کړي دي بل ځای يې همدغه صفات د انسان لپاره هم راوړي دي. لکه:

اول - د خدای تعالی لپاره:

[سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ]^{۸۵}

ژباړه: پاکي ده هغه ذات لره چې بيولي يې و بنده خپل (محمد) په (يوه برخه د) شپې کې له (مخه يا له څنگه د) مسجد حرام څخه تر مسجد اقصی پورې هغه چې برکت اچولی دی مونږ چارچاپېر د هغه (بيول د محمد د دې لپاره و) چې (هلته) و بنیو مونږ دغه (محمد) ته ځينې له دلائلو (د قدرت) خپل بېشکه چې دغه (الله) هم دی دی ښه اوریدونکی (د گردو، ټولو، اقوالو) ښه لیدونکی (عالم په پتو او ښکاره و).

دوم - د انسان لپاره:

[هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مَذْكُوراً (۱) إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعاً بَصِيراً (۲)]^{۸۶}

ژباړه: ایا راغلی دی (يعنې په تحقيق سره راغلی دی) پر انسان څه وخت له زمانې څخه چې نه و دی يو شی یاد کړی شوی، په يوه نامه سره، بېشکه مونږ انسان د نر او ښځې له گډې وډې شوي نطفې څخه پيدا کړی دی ازمايو يې نو دغه انسان مو اوریدونکی او لیدونکی وگرځاوه.

۸۵. بني اسرائيل / ۱.

۸۶. الدهر / ۱ - ۲.

همدارنگه د (رؤف) او (رحيم) صفات يوه ځای کې قرآن کریم د خدای تعالی لپاره او بل ځای کې د انسان لپاره راوړي دي. لکه :

اول - د خدای تعالی لپاره :

[أَلَمْ تَرَى أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ] ^{۸۷} ژباړه : ایا نه دی لیدلی تا (نه یې خبر ای مخاطبه) چې بېشکه الله مسخر (تابع) کړي دي تاسې ته هر هغه څه چې په ځمکه کې دي او (مسخره کړې یې ده) بېړۍ چې گرځي په سمندر کې په حکم د هغه سره، او ساتي اسمان له دې نه چې راو لویږي په ځمکه باندې مگر په حکم د ده بېشکه الله پر خلقو خامخا بڼه نرمي کونکی بڼه مهربان دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

دوم - د انسان لپاره :

[لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ] ^{۸۸} ژباړه : خامخا په تحقیق راغلی دی تاسې ته یو رسول له جنسه ستاسې چې ډېر سخت دروند دی په ده باندې هغه کار چې تاسې تکلیف مومی (له هغه ډېر) حرصاک دی په (هدایت د) تاسې خاص پر مؤمنینو باندې نهایت شفیق ډېر مهربان دی.

دا د غور ځای دی چې خدای تعالی سمیع او بصیر، رؤف او رحيم په خپل کلام کې یو طرف ته انسان سمیع او بصیر موصوف کړ او پېغمبر صلی الله علیه وسلم یې په رؤف او رحيم اوصافو ستایلی دی له بلې خوا یې په دې صفاتو خپل ځان موصوف کړی او دغه کلمات مشترک ذکر شوي دي خو حقیقت دا دی چې الله تعالی واحد او لا شریک ذات دی او په دې تلاوت شویو آیاتو کې چې له یوې خوا الله تعالی په رؤف او رحيم صفاتو متصف

^{۸۷} الحج / ۲۵ .

^{۸۸} توبه / ۱۲۸ .

نبودل شوی دی او له بلې خوا په همدغو صفاتو رسول الله صلی الله علیه وسلم متصف شوی دی او د الله تعالی په فرمان ایمان راوړل فرض عین دی نو که انسان په سمیع او بصیر او صافو او پیغمبر علیه السلام په رؤف او رحیم او صافو ونه منل شي نو دا به د الله تعالی له فرمان انکار او مرتکب به یې منکروې.^{۸۹}

د ذاتي او عطایي صفاتو توپیر :

اوس چې په ذهن کې دا عقیده کښېناستله چې الله تعالی خالق او نور اعلی او ادنی هر څه مخلوق دي، د خالق او مخلوق صفات یو رنگه نه وي، هیڅ نه شي کیدلای چې د مخلوق صفات د خدای تعالی له صفاتو سره مساوي وي، او که د چا په نظر کوم صفت مساوي راشي لکه پورته چې د سمیع او بصیر، رؤف او رحیم صفاتو کې یې چې ذکر وشو هغه صرف لفظي اشتراک وي. اصلي حقیقت دا دی چې د الله تعالی صفات ذاتي، قدیم او مستقل دي او د مخلوق صفات عطایي، حادث او غیر مستقل وي نو په پورتنیو ذکر شویو مبارکو آیاتو کې د سمیع، بصیر او رؤف او رحیم صفات د الله تعالی ذاتي، قدیم او مستقل صفات دي او د مخلوق په طرف کې یې معنی دا ده چې دغه صفات د مخلوقاتو لپاره عطایي، حادث او غیر مستقل دي، د الله تعالی په برخه کې د سماعت او بصارت د اوصافو ایت په (سبحان) پیل شوی دی چې په هغه کې اشاره دې ته ده چې دا صفات د الله تعالی لپاره ذاتي صفات دي او د انسان لپاره یې چې په ذکر شوي ایت کې الله تعالی د (لم یکن شیئاً مذکور) فرمایلي دي. دې کې اشاره ده چې د انسان لپاره عطایي صفات دي چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم په مؤمنانو رؤف او رحیم دی نو دا ډول که د ذاتي او عطایي توپیر

^{۸۹}. محمد اقبال قریشي حقیقت شرک طبع راولپنډی کال ۲۰۰۵ معادل ۱۴۲۵هـ.ق.

وشي شرک ته امکان نه پاتې کيږي، له دې امله د خالق او د مخلوق د صفاتو توپير په ذاتي او عطاييکې دي، د خالق هر صفت ذاتي دی او د مخلوق هر صفت د هر کمال خالق ورکړی او د ورعطا شويو کمالاتو نه يې انکار کفر دی.^{۹۰}

د رحيم رسول الله صلى الله عليه وسلم نه د رحمت غوښتنه شرک نه دی :

له پورتنې بحث نه ثابته شوه چې الله تعالى حضور صلى الله عليه وسلم ته د ټول جهان رحمت ويلي دی او په پاسني ذکر شوي ايت کې يې چې ورته (رحيم) ويلي هغې کې اشاره دې ته ده چې الله تعالى خپل پيغمبر محمد صلى الله عليه وسلم ته د رحمت سوغات ورعطا کولو اختيار ورکړی دی، د رحمت مراد دا دی، چې څوک يې لمنې لمنې پورې نښتی له رحمت به مالا مال کيږي او د (رحيم) معنی دا ده چې د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم د رحمت د فيض اثر کوم طرف ته وشي هغې خوا ته يې د سند مخه کيږي، نو اوس چې د رحيمي صفت رباني عطايي تصور شي د رحيم پيغمبر صلى الله عليه وسلم د رحمت نظر نه خيرات غوښتل قطعي شرک نه دی، د دې مطلب توضيح داسې ده چې نبوت د خالق او مخلوق ترمنځ د يوې رابطې ذريعه او وسيله ده له دې امله د نبي کریم صلى الله عليه وسلم د دربار پرېښودلو الهي دروازه کې د قبلیدلو تصور نهايت گمراه کوونکی دی ځکه چې دا له لمر ښکاره حقيقت دی چې بې غير له نبوي تعليم د الله تعالى پېژندنه او دهغه د بندگۍ سلیقه ناممکنه ده. پيريان او انسانان چې بې له نبوي تعليم سفر پيل کړي د ضلالت په صحرا کې به د رحمن د درگاه

^{۹۰}. محمد اقبال قريشي حقيقت شرک طبع راو لپښوی کال ۲۰۰۵ معادل ۱۴۲۵هـ.ق.

پیدا کولو په خای به د کفر او شرک سره زړه وتړي او د نبوت په لمن کې چې پناه حاصله شي او د رسول الله صلی الله علیه وسلم غلامی کې د الله تعالی د رضا حاصلولو هاند او هڅه وکړي نو د صدیقینو، شهداوو، صالحینو او انبیاءو کرامو انعام موندونکو په لاره به برابر شي... دنیا تېرېدونکې ده خو د جهان په جریده زمونږ دوام ثبت دی لکن د مصطفی د غلامانو په قبرو به چراغونه روښانه وي، دا ځکه له چا چې الله تعالی راضي شي هغه د مصطفی په درگاه کې د عقیدې سر اینسی وي.^{۹۱}

پنځه حواس او د نبوت مقام :

خدای تعالی هر چا ته پنځه حواس ورکړي او د هغو په توگه علم حاصلوي په شامه بویونه پېژني، په باصره د ښکلو او خرابو منظرو توپیر کوي، په سامعه او ازونه پېژني، په لامسه نرم او زیرڅیزونه پېژني، په ذائقه خوږ او تريخ پېژني، باچا او گدا، عالم او جاهل، مؤمن او غیر مؤمن په دې پنځو حواسو کې له کوم تمیز یو شان او یو برابر مالامال دي لکن دا ظاهري حواس یوازې د نیوي څیزونو کې کارول کېږي چې ټول په شعور پورې اړتیا لري او شعور هم په جهان کې کار کوي او ختمیږي لکه حواس چې ختمیږي، د دوی د کمزورۍ په نظر کې نیولو لپاره الله تعالی انبیا پیدا کړي، هغوی خپل بني نوع انسان ته د هدایت او لارښوونې دولت عطا کوي، څرگنده ده چې دغه قدسیه نفوس په انساني دنیا کې د دارینو د فلاح او بریالیتوب یقیني درس ورکوي او په زرونو وهمونو او گومانونو ته یې پام کوي وربښي چې یوه واحد ذات ته سر په سجده کېښودل ضروري دي چې ټوله دنیا یې پیدا کړي او د هغې ټول اختیارات لري، د انبیاء علیهم السلام په معجزو کې پت رازونه دي چې هره زمانه کې یې د هغه وخت له کمالاتو په اړوند له عقل او فکر لوړ څیز ورکوي چې د هغه

۹۱. محمد اقبال قریشي حقیقت شرک طبع راو لېږنوی کال ۲۰۰۵ معادل ۱۴۲۵هـ.ق.

وخت د انبياوو علم او اختيار څرگندونو ته دنياوال گوتې په غاښ کيږي، د نمرود د اور يا د فرعون په دربار کې د موسى عليه السلام د عصی حرکات او يا د عیسی عليه السلام په توگه په (قم باذن الله) د مرو ژوندي کول يا د موسى عليه السلام د امسا په وهلو له تيرې د چينې د اوبو جاري کيدل او داسې نور د خدای تعالی قدرتونه او د انبياوو بې مثاله عظمتونه قرآن کریم او احاديثو کې بيان شوي او همدارنگه د طور غره د نور غره او د سدرۃ المنتهی د داستانو په عظمت قرآن کریم عادل شاهد دی، يوه يوه پېښه يې معلومه کړې چې الله تعالی د کفر له عالم او شیطاني يلغار سره مقابله کې د ايمان خاوندان او د نبوت منصب والا بريالی کړی دی. د علم او اختيار اسلحه يې ورته ورکړی، دوی يوازې پيغام رسوونکي نه و بلکې مؤمنانو ته يې له مال او سرگران حيثيت وربښلی و چې دهغه له امله يې د نړۍ عامو انسانانو ځواب ویلی او دې وخت کې هغوی يې د نبوت علم او د رسالت اختيار ته د تسليم سر ښکته کولو نه ښه چاره نه لرله.^{۹۲}

د علم او اختيار څو پېښې :

د نبوت علم او اختيار باندې قرآن کریم شاهد دی چې الله تعالی انبياوو عليهم السلام ته عزت او عظمت ورکړی په يو لور او اعلى مقام يې بريالی کړی او د ناممکن طرح يې ورته ممکنه کړې چې ټوله نړۍ د هغوی کړنو ته محو او حيرانه پاتې ده، دا بله خبره ده چې څوک ورته تسلیمېږي يا انکار ترې کوي خو خدای تعالی خپل خاص بنده په عام مخلوق مخکې او ضرور يې سرلوړی کړی دی لکه لاندې مثالو کې يې چې وړاندې کوو:

۱- د يعقوب عليه السلام د نبوت کمالات :

قرآن کریم د حضرت يوسف عليه السلام واقعي ته احسن القصص ویلی چې خوب کې يې د وروڼو او والدينو، لمر او سپوږمۍ ليدلو نه پيل کيږي

^{۹۲}. محمد اقبال قريشي حقيقت شرک طبع راوړلښوی کال ۲۰۰۵ معادل ۱۴۲۵هـ.ق.

د مصر پاچاهۍ ته رسېږي. ورونو او مور او پلار سره يې ملاقات كيږي... د قصې برخې ډېرې دي خو د اورډوالي د مخنيوي لپاره يوه عبرت ناکه برخه يې دلته راوړو او هغه دا چې په لومړني ملاقات کې يې پس له پاچاهۍ ته رسېدلو نه خپلو ورونو سره منع ته راغلي او قرآن کریم کې الله تعالی داسې بيان کړې ده :

[اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ (۹۳) وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُونِ (۹۴) قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ (۹۵) فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (۹۶)]^{۹۳}

ژباړه: زما دا قميص يوسئ او زما د پلار په مخ يې واچوئ بېرته به ليدونکی شي او له خپل اهل سره ټول ما ته راشئ او کله چې بيا له مصر نه کاروان جلا شو د دوی پلار (يعقوب خپلو مصاحبينو ته په کنعان کې) وويل: بېشکه زه خامخا د يوسف بوی احساسوم که چېرې تاسو نسبت د کم عقلۍ (د زوروالي) راته نه کوئ. (حاضرینو يعقوب ته) وويل په الله قسم دی بېشکه ته هم هغسې خپلې پخوانۍ خطا او سرگردانۍ کې يې، نو کله چې راغی زيری ورکونکی نو واچوه ده هغه (قميص) پر مخ د دغه (يعقوب) باندې نو وگرځيده (يعقوب) ليدونکی، (يعقوب) وويل: ایا نه وو ويلی ما تاسې ته چې بېشکه زه پوهېږم له (بنوونې د) الله په هغه څه چې نه پوهېږئ تاسې (چې حیات او ملاقات د يوسف او د نورو دی).

په دې مبارکو اياتو کې دوه معجزې ذکر شوي دي:

يوه دا چې مصري قافله کنعان ته روانه شوه د يوسف عليه السلام خوشبويي په يعقوب عليه السلام ولگيده.

دوم دا چې د يوسف عليه السلام په قميص د يعقوب عليه السلام د سترگو بينايي بېرته راپيدا شوه.

د دې دواړو معجزو يادونه مؤمنانو ته د دې لپاره نه ده چې يوازې خوند ترې واخلي بلکې د فکر او غور کولو لپاره دي چې په زړونو ميله لرې فاصلې څرنگه د يوسف عليه السلام خوشبويي په يعقوب عليه السلام ولگيده او دغه خوشبويي صرف يعقوب عليه السلام احساسوله بل هيچا نه محسوسوله او د يعقوب عليه السلام په سترگو د يوسف عليه السلام د قميص په منسلو د ده د ډېرو کالو وړوندوالی تېرېدلو نه بينايي بېرته راغله نو دا کارونه د دې دليل دی چې د انبياوو پنځه حواس د نورو عامو انسانانو د حواسو په نسبت قوي او ډېر لوړ دي نو نبي ته د عامو انسانانو په څېر خيال کول محض جهالت دی، له دې وجې د يوسف عليه السلام واقعي ته خدای تعالی احسن القصص فرمايلي دی.^{۹۴}

د يوسف عليه السلام قميص او شرک کاري :

که غور وکړو څرگندېږي، چې يعقوب عليه السلام او يوسف عليه السلام پلار او زوی د خدای تعالی جليل القدر پيغمبران دي او پيغمبر په ځمکه د خدای تعالی د دين د تنفيذ لپاره مبعوثېږي نو د پيغمبر هره خبره ضرور د خدای تعالی له فرمان لاندې وي او که څوک د پيغمبر د مقام له قول يا فعل د خدايي مشيت خلاف وکړي د الله تعالی له خوا ورسره مخالفت لازمي دی ليکن مهمه دا ده چې يوسف عليه السلام د خپل پلار يعقوب عليه السلام د سترگو په جوړېدلو کې هغو باندي د خپل قميص په منسلو تاکيد کوي چې زما د پلار سترگو بينايي په هغو باندي زما د قميص په منسلو سره بېرته راځي، حال دا چې دی پيغمبر و او پيغمبر ډېر هاند او هڅه کوي زيار باسي چې د شرک جرړې وباسي او توحيد وبنسي او د شرک له الودگيو ځنې بې پاک کړي. له دې امله يوسف عليه السلام د خپل پلار د سترگو د بينايي اعاده کولو لپاره په هغو د خپل قميص د منسلو خواست او غوښتنه

^{۹۴}. محمد اقبال قريشي حقيقت شرک طبع راولپنډی کال ۲۰۰۵ معادل ۱۴۲۵هـ.ق.

کوله چې د قميص په توگه شفا مومي او يقين يې درلود چې بينايي يې راځي، اوس چې دا قرآن مجيد تر قيامته پورې د انسانانو لپاره د لارښوونو منبع ده... پخوانۍ واقعي او د انبياوو معجزې يې چې بيان کړي هرې يوې کې د هداياتو او لارښوونو اساسات موجود دي، ضرور امر دا دی چې د رسولانو د محبت په مطالعه کې د يوسف عليه السلام قميص د يعقوب عليه السلام په سترگو منبلو سره د هغه د سترگو بينا کېدلو کې خوشخبري ده چې د دين د لويانو په تبرکاتو روښانه دليل دی او واضحه دليل دی چې د الله تعالی د انعام موندونکو بندگانو د مقام مرتبه خدای تعالی دومره لوړه او قوي کړې چې په قميص يې سخته تاريخي په روښنايي تبديليوي.^{۹۵}

تبرکات او د صحابه وو رضي الله عنهم آثار :

د صحابه وو رضي الله عنهم طرز عمل ډېر ستر عاشقانه نظريات دي. حضرت سهل بن سعد رضي الله عنه روايت کړې چې يوه سائل نبي صلی الله عليه وسلم نه څادر وغوښت هغه صلی الله عليه وسلم ورته خپل څادر مبارک ورعنايت کړ. سائل وويل: [فقال انی و الله ما سالتہ لابلسها انما سالتہ لتکون کفنی قال سهل فکانت کفنه] يعني سائل وويل: په الله لورپه کوم چې ما د دې لپاره سوال ونه کړ چې وايې غونډم بلکې د دې لپاره مې سوال وکړ چې کفن مې شي. سهل وويل: نو هغه يې کفن شو.^{۹۶}

دا مبارک حديث د تبرکاتو په جواز دلالت کوي ځکه چې سائل د څادر سوال کړې و چې کفن يې شي او د هغه له برکته يې د برخه مشکلات حل شي. د تبرکاتو تر عنوان لاندې ترمذي شريف کې يو حديث راغلی دی، چې د حضرت حسان بن ثابت خور روايت کړې داسې چې: [و عن ام ثابت

^{۹۵}. محمد اقبال قريشي حقيقت شرک طبع راولپنډی کال ۲۰۰۵ معادل ۱۴۲۵هـ.ق.

^{۹۶}. رواه البخاري و ابن ماجه.

کبشة اخت حسان بن ثابت رضي الله عنهما قالت: دخل على رسول الله صلى الله عليه وسلم فشرب في قربة معلقة قائما ففقت الى فيها فقطعته^{٩٧} يعني د حسان بن ثابت خور ام ثابت کبشة بنت ثابت رضي الله عنهما نه روايت دی ويلي يې دي چې: بني عليه السلام تشریف راوړ او د مشک له خولې يې اوبه په ولاړې وچیکلې نوزه ورپاڅېدم په هغه ځای چې د ده مبارک خوله شریفه لگېدلې وه هغه مې را پرېکړه او ويې ويل: او انما قطعته لتحفظ موضع فم رسول الله صلى الله عليه وسلم و تتبرک به و تصونه عن الابتذال^{٩٨} يعني: او هرو مرو مې هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د مبارکې خولې د کېنودلو ځای د مشکولې له خولې پرېکړې چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د مبارکې خولې کېنودلو برخه له مشکولې وساتم او په هغه مو تبرک کاوه او چې ابتذال نه وساتل شي. د حضرت يوسف عليه السلام عمل په قرآن شريف کې شهادت ورکړی او د دوه صحابه وو کرامو عمل او د امام نووی تشریح او وضاحت د تبرکاتو په برخه کې چې شوی دی نور هيڅ شک نه پاتې کېږي.^{٩٩}

یوه شبهه او د هغې ازاله:

ځينو د عبدالله بن ابی واقعه بیان کړې او ساده لوحه عوام پرې غولیدلي، دوی وايي چې رسول اله صلى الله عليه وسلم خپل قميص مبارک ورکړی و خو هغه ته يې فايده ونه کړه نو معلومه شوه چې د تبرکاتو فايده نه حاصلېږي له دې امله دا شرک دی خو غرض دا دی چې که دا کار شرک وای نو نبی کریم صلى الله عليه وسلم به عبدالله بن ابی ته خپل قميص مبارک نه ورکاوه او يوسف عليه السلام به خپل قميص خپل پلار يعقوب عليه السلام ته نه استاوه او خدای تعالی دې ته احسن القصص ویلی دی،

^{٩٧}. رواه الترمذي و قال حديث حسن صحيح.

^{٩٨}. رياض الصالحين كتاب اداب الطعام.

^{٩٩}. رياض الصالحين كتاب اداب الطعام.

حضور صلی الله علیه وسلم خپل قمیص مبارک عبدالله ابن ابی ته عطا کړ
ځکه چې دی صلی الله علیه وسلم د اعلى اخلاقو لوړ عملي مثال و، او دا
چې عبدالله بن ابی ته یې فايده ونه رسیده وجه یې دا وه چې: تبرکات
مشرک او کافر او منافق ته فايده نه رسوي، د دوی نیک اعمال هم قبول نه
دي ځکه چې د نیکو اعمالو قبلېدلو ته شرط د ایمان لرل دي، د منافق او
مؤمن د صالحه اعمالو توپیر دا دی چې: قرآن کریم کې خدای تعالی
ارشاد فرمایلی دی: [يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ
مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ
صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (٢٦٤)] وَمَثَلُ الَّذِينَ
يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَشِيئًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بَرْنُورَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا
ضِعْفَيْنِ فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ^{١٠٠}

ژباړه: ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی (یعنې ای مؤمنانو) مه
باطلوی تاسې خیراتونه خپل (مه ضایع کوئ ثوابونه یې) په احسان بارولو
او ایذا (او ضرر رسولو) سره په شان (د ابطال د ثواب د انفاق) دهغه (سړی)
چې صرفوي مال خپل لپاره د لیدني د خلقو او ایمان نه لري په الله او په
ورځې اخري باندې (چې قیامت دی) نومثال د دې (ریاکار په صرفولو د مال
کې) به شان د صفت د هغې نبويې تېرې (گتې) دی چې په هغې باندې څه
خاورې پرته وي نو ورپرې هغې ته زورور باران نو دغه تیره (گتې) له گرده
پاکه (صافه پرېږدي) نه به قادرپرې (دا ریاکاران) په هیڅ شي باندې (له
ثوابه د) هغه شی چې دوی کسب کړی دی، او الله نه بنیي (سمه صافه لاره د
خیر او ارشاد) قوم کافرانو ته (په سبب د ظلم د دوی پر خپلو نفسونو) او
مثال (صفت د صرفولو) د هغو کسانو چې صرفوي (لگوي) مالونه خپل
لپاره د طلب د رضا د الله او لپاره د ثبات (د زړه او صدق چې پیدا دی) له
نفسونو د دوی څخه (په ایمان باندې) په شان د یوه باغ دی په لوړه ځمکه

باندې چې ورسپړي دى (باغ) ته ورو ورو باران نو ورکړي مېوې خپلې د وچنده نو که ونه رسپړي دې (باغ) ته زورور باران نو نرى باران (يا پرڅه پرې اورې هم) کافي ده او الله په هغو شيانو چې تاسې يې کوى ښه ليدونکى دى (په پتو او ښکاره وو عالم دى).

مؤمن د ايمان لپاره سر لورې دى، کافر، مشرک او منافق د کفر، شرک او نفاق له امله د خداى تعالى له رحمتونو محروم دي، د صالحه اعمالو قبوليت له دعا او شفافيت نه د برخې اخيستلو شرط ايمان لرل دي... څرنگه چې عبدالله بن ابي منافق و د حضرت محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم مبارک قميص ورته فايده ونه کړه. ده ظاهر له دوى سره و او دماغ يې بتخانې سره و... حقيقت دا دى چې: مؤمن هغه انسان دى چې لږ څه قرآن او احاديثو نه خبر وي جائز ته ناجائز او مؤمن ته مشرک ونه وايي او که د قرآن او احاديثو له وضحو دلايلو له خبرتيا سره په تش نوم موحد د کوم ساده مؤمن په گمراه کولو کې هاند وکړي نو هغوى ته دعا کولای شو چې هدايت يې په نصيب شي، او که نه د دنيا په مينې کې اخته صرف په نوم مؤمنان به تل دغه راز نظريات څرگندوي.^{۱۰۱}

د مالا تعلمون څېړنه :

په قرآن کریم کې د (مالا تعلمون) لفظونه په لاندې دوه اياتو کې داسې راغلي دي :

۱- د يعقوب عليه السلام په قصه کې : [قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنَّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ]^{۱۰۲} ژباړه : وويل (يعقوب) ايا نه وو ويلي ما تاسې ته چې بېشکه زه پوهېږم له (ښوونې) د الله په هغه څه چې نه پوهيږئ تاسې (چې حيات او ملاقات د يوسف او نورو دى)

^{۱۰۱} همدغه مرجع

^{۱۰۲} يوسف / ۹۲.

۲_ فرښتو سره د خدای تعالی په مکالمه کې داسې راغلي ده :

[وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ] ۱۰۳ ژباړه : او (یاد کړه ای محمد، هغه وخت چې وویل پروردگار پرښتو ته چې بېشکه زه جوړوونکی یم په ځمکه کې د یوه خلیفه نو وویل پرښتو آیا گرځوی ته په ځمکه کې هغه څوک چې فساد به کوي په دې کې او تو یو یې به (په ناحقه سره) وینې، حال دا چې مونږ تسبیح وایو سره د ثنا ستا او نسبت د پاکۍ کوو تا ته، وویل الله بېشکه زه پوهیږم په هغو اسرارو چې تاسې پرې نه پوهیږي.

دا دوه مبارک آیاتونه چې موازنه کړو دا راته کشف کیږي چې الله تعالی د ډېر علم دعوی کړې او یعقوب علیه السلام هم د ډېر علم دعوی کړې ده، الله تعالی پرښتو ته (ملا تعلمون) فرمایلی دی او یعقوب علیه السلام خپلو مخاطبینو ته (ملا تعلمون) فرمایلي دي څو چې غور په کې وشي د خدای تعالی د اعلان او د یعقوب علیه السلام د اعلان ترمنځ واضحه توپیر دی هغه دا چې الله تعالی خپل ذات د ډېر علم لرونکی بللی او یعقوب علیه السلام په خپل قول کې د (من الله) کلمه زیاته کړې ده. یعني کوم علم چې یعقوب علیه السلام یې لري هغه له خدای تعالی ورکړی شوی دی یعني مخلوق ته علم له خدای تعالی حاصل دی او د خدای تعالی علم له بل څه حاصل نه وي بلکې په خپله د علم په اذلي صفت موصوف وي نو الله تعالی چې فرښتو ته (ملا تعلمون) فرمایلي د خالق او مالک په حیث یې پېژنو او یعقوب علیه السلام چې (ملا تعلمون) ویلي دي د نبوت د علم حیثیت لري. ۱۰۴

۱۰۳. البقره / ۳۰.

۱۰۴. همدغه مرجع.

۲_ د سلیمان علیه السلام سماعت (اور پدنه) او د شرک خپرنه :

قرآن کریم د سلیمان علیه السلام یادونه په اهتمام بیان کړي چې الله تعالی علم، حکمت او عظیم الشان سلطنت ورکړې و، جن او انس یې ورته تابع کړي داسې یې فرمایلي دي :

[وَوَرَّثَ سُلَيْمَانَ دَاوُودَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأَوْتَيْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنْ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ (۱۶) وَخَشِيَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (۱۷) حَتَّى إِذَا أَتَوْا عَلَى وَادِي النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (۱۸) فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ (۱۹)]^{۱۰۵}

ژباړه : او سلیمان (نبوت، علم، سلطنت) له داود څخه میراث واخیست او وویل (سلیمان) وویل : ای خلقو بنوولي شوي دي مونږ ته خبرې د الوتونکیو مرغانو او راكړی شوی دی مونږ ته له هر څیز څخه (چې انبیاوو او پاچایانو ته ورکاوه شي) بېشکه دغه (عطا) خامخا هم دغه د بنسکاره فضل فضیلت دی او جمع کړی شوي لپاره د سلیمان لښکرې د ده له پیریانو او (له) انسانانو او (له) مرغانو بیا به د دوی ډلې ټلې کیدلې (په ترتیب سره) تر هغه پورې کله چې راغلل دوی پر کنده د مېړیو نو یوه مېړي وویل : ننوځئ ټول مساکنو سوړو خپلو ته چې مات او چیت پیت مونه کړي هرو مرو (خامخا) تاسې لره سلیمان او لښکر د ده حال دا چې دوی به نه وي پوه (د تاسې له دې پایمالیدو نه) نو (سلیمان) په دغه حال کې چې خدا کونکی و (ورپسې تعجباً او سروراً) له وینا د هغه مېړي تبسم وکړ او سلیمان وویل : ای زما ربه الهام وکړه ما ته (راپه برخه کړه) دا چې ستا د

۱۰۵. النحل / ۱۶-۱۹.

نعمت شکر و کرم هغه چې تا پر ما انعام کړی دی او په مور پلار زما او بل دا چې زه هغه نیک عمل و کړم چې ته یې خوښوې او ما په خپل رحمت سره خپلو هغو بندگانو ډله کې یوځای کړه چې صالحان دي.

دې مبارکو آیاتو کې خدای تعالیٰ په سلیمان علیه السلام باندې خپل سوغاتونه یاد کړي دي. په نبوت او سلطنت یې سرفراز کړی دی په جن او انس سر بېره مرغان یې هم ورته تابع کړي دي. دې قصه کې راغلي: کله چې د سلیمان علیه السلام لښکرې په یوې وادې تېرېدلې د مېړیانو مشر نارې کړې چې ای مېړیانو خپلو هستوگنځیو ته ننوځئ چې د سلیمان علیه السلام لښکرې تېرېږي چې تاسې پایمال نه کړي، سلیمان علیه السلام تبسم وکړ او د مېړیانو د مشر دا غږ یې واوریده، نو اوس چې ساینس ترقي کړې بیا هم د داسې الې په کشف موفق شوی نه دی چې د مېړي او از پرې واوریدل شي او په ژبه او خبرو یې سرې پوه شي نو غور او سوچ او څېړنه چې وشي قرآن کریم فرمایلي دي:

[فَبَسَمَّ صَاحِبًا مِّن قَوْلِهَا....] یعنی د میري په اواز یې ونه خندل بلکې په دې خبرې یې و خندل چې مېړي خیال کاوه چې د خدای تعالیٰ جلیل الشان پیغمبر ترې بې خبره دی، له یوې خوا د میري د بې خبرۍ حادثه ظاهره شوه له بلې خوا یې د دې خبرې لپاره د الله تعالیٰ شکر وکړ، مطلب یې دا دی چې ای الله که ستا کرم نه وای د میري په قول به خبر نه وم او د دیوال تر شا به مې د څه شي خبر نه درلود لیکن دا ستا عطا وه چې دغه اواز هغه وخت بل انسان وانه ورېده او ستا نبي واوریده. ۱۰۶

د حضرت محمد صلی الله علیه و سلم سماعت او بصارت او د شرک څېړنه:

د سليمان عليه السلام له سماعت د حضرت محمد مصطفي صلي الله عليه وسلم سماعت ډېر غوره دى ځكه چې اولين او اخيرين او د انسانانو د ټولې بني نوع لپاره رسول او رحمت دى نو ټولې نېښكښې چې نورو انبياوو ته ورکړ شوي وې رسول الله صلي الله عليه وسلم ته له هغو زيات صفات او کمالات ورکړ شوي دي لکه چې شاعر (بناد) ويلي دي :

د يوسف حسن عيسى دم يد بيضا لري

چې نور لري څه هغه څه ته په تنها لري

مسلم شريف د حضرت ابو هريره رضي الله عنه په روايت د محمد صلي الله عليه وسلم سماعت داسې بيان کړى دى : اعن ابي هريره رضي الله عنه قال : كنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا سمع وجبة فقال اهل تدرن ما هذا؟ قلنا الله ورسوله اعلم، قال هذا حجر رمى به فى النار منذ سبعين خريفاً فهو يهوى فى النار الى الان حتى انتهى الى قصرها فسمعتم وجبتها] ١٠٧

يعني : له ابي هريره رضي الله عنه روايت دى چې ويلى يې دي : مونږ له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره وو مونږ يو د رب واوریده نو وويل : ايا پوه شوى چې دا څه و؟ مونږ وويل : الله او د ده رسول ښه پوهيږي، ويې فرمايل : دا يوه تيرپه وه چې اويا کالونه پخوا اور کې وويشتل شوه هغه په دوزخ کې روانه ده تراوسه پورې څو چې انتها بيخ (تل) ته ورسیده نو تاسې يې اواز واوریده.

او د ابوذر رضي الله عنه په روايت داسې حديث شريف راغلى دى :

او عن ابي ذر رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انى ارى ما لا ترون اطئت السماء وحق لها ان اطئت ما فيها موضع اربع اصابع الا وملك واضع جبهته ساجدا لله تعالى والله لو تعلمون ما اعلم

لضحكتكم قليلاً و لبيكيتم كثيراً و ما تلذذتم بالنساء على الفرشى و
لخرجتم الى الصعدات تجارون الى الله تعالى^{١٠٨}

يعني له ابي ذر رضي الله عنه روايت دى چې ويلي يې دي وفرمايل رسول
الله صلى الله عليه وسلم زه هغه څه وينم چې تاسې يې نه وينئ استعمال يېري
اسمان او حق يې دى چې استعمال شي هغه څه چې په کې دي د څلورو
گوتو ځاى په کې نه پيدا کيږي چې هغې کې ملکو خداى تعالى ته په
سجده تندي نه وي ايښى قسم دى چې که تاسې پوهېدلای په هغه څه چې
زه پوهيږم نو لږ به مو خنډل او ډېر به مو ژړل او له بنځو به مو په فرش خوند
نه اخسته او وتلئ به پاکو لوړو ځايو ته الله تعالى ته به همسايه کېدلای.

يو روايت دى چې کفارو د بيت المقدس په متعلق رسول الله صلى الله عليه
وسلم نه سوالونه کول. رسول الله صلياً الله عليه وسلم وفرمايل چې ما يې
ټولو پوښتنو ته ځوابونه وويل داسې چې: «عن جابر ان سمع رسول الله
صلى الله عليه وسلم يقول كما كذبتى قريش قمت فى الحجر فجل الله لى
بيت المقدس فطفقت اخبرهم عن آياته و انا انظر اليه»^{١٠٩} يعني: له جابر
رضي الله عنه روايت دى. ده له رسول الله صلى الله عليه وسلم اوريدلي
ويلي يې دي: هغسې چې قريشو زما تکذيب وکړ زه په تيره ودرېدم نو الله
تعالى بيت المقدس راته وبرېښاوه نو دوى ته مې له علامو د هغه خبر
ورکاوه او ما ورته کتل.

دې دواړو احاديثو مبارکو کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د سماعت
او بصارت نوراني بيان دى هغه داسې چې جهنم کې د تيرې د وليدلو او از
دنیا ته د رارسيدلو او اوريدلو توان پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته د ده د
قربت برکت له خداى تعالى ورعطا شوى دى چې صحابه وو کرامو ته يې
وويل: تاسې دا اواز واوریده؟ او په دومره لوړ اسمان کې د فرښتو ليدنه

^{١٠٨}. رواه الترمذى... و قال حديث حسن.

^{١٠٩}. متفق عليه.

عوام نه شي کولای دا د غور او څېړنې مقام دی چې هغه د ستاینې او صفاتو لرونکی له لور اسمان نه د فرښتو لیدنه او ځور جهنم ته د تیرې د ولوېدلو د اواز اورېدنه کوي لکه چې صحابه وو کرامو وویل: دا ډول لیدنه او اورېدنه د مقدس ذات کار دی د عامو مؤمنانو شپوه او طریقه نه ده، او دا چې څوک په رسول الله صلی الله علیه وسلم درود وایي دی یې اوري او دی یې په ځواب کې لس چنده پرې درود وایي دا ځکه چې په خپله رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې الله تعالی په ځمکه باندي د انبیاوو د اجسادو خوراک حرام کړی دی او هغه ارشاد یې داسې دی:

عن اوس بن اوس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ان من افضل ايامكم يوم الجمعة فيه خلق ادم عليه السلام وفيه قبض وفيه النفخة وفيه الصاعقه فاكثروا على من الصلوة فان صلوتكم معروضة على، قالوا يا رسول الله كيف تعرض صلوتنا عليك ولقد ارمت اى يقولون قد بليت قال ان الله عز وجل قد حرم على الارض ان تاكل اجساد الانبياء عليه السلام. ١١٠

يعني: له اوس ابن اوس روایت دی چې له نبي صلی الله علیه وسلم یې روایت کړی دی. فرمایلي یې دي: له افضلو ورځو ستاسې د جمعې ورځ ده په دې کې ادم علیه السلام جوړ شوی دی او په دې کې یې د روح قبض شوی دی او په دې کې به پوکى په صور د اسرافیل علیه السلام کې وي او په دې کې به صاعقه (اوز) وي نو اکثره به پر ما درود وایي او ستاسې درود به ما ته رسیږي، دوی ورته وویل: ای رسول الله څرنگه زمونږ درود تا ته رسیږي او ته به خامخا هرو مرو خاورې شوی یې یعنی وروست شوی

١١٠. سنن نسائي - باب ذکر فضل يوم الجمعة.

به يې، وې فرمايل: الله تعالى په ځمکه حرام کړي چې د انبياوو عليهم السلام بدنونه و خوري.

په يوه بل حديث شريف کې راغلي دي چې:

«عن انس بن مالک رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اتيت ليلة اسرى بي على موسى عليه السلام عند الكتيب الاحمر و هو قائم يصلى في قبره»^{۱۱۱} يعني: له انس بن مالک رضي الله عنه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د معراج په شپه موسى عليه السلام باندې راغلم په (کنيب احمر) او دی ولاړ و په قبر کې يې لمونځ کاوه.

دې دوه حديثو شريفو کې چې غور او څېړنه وشي د لمر په څېر روښانه معلومېږي چې خدای تعالی انبياوو عليهم السلامو ته برزخي ژوند ورکړی نو ستر او غوره پيغمبر محمد مصطفی صلى الله عليه وسلم د برزخ په عالم کې ژوندی دی.

د انبياوو کرامو ژوند په برزخ کې:

د انبياوو کرامو د ژوند په برخه کې بخاري په کتاب الانبياء کې يو روايت رانقل کړی چې د ادم او موسى عليهما السلام په منځ کې يې يوه مکالمه ذکر کړې چې د فکر د څېښتنانو غور او څېړنه ورباندې په کار ده. هغه دا چې ابو هريره رضي الله عنه روايت کړی، چې: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم احتج ادم و موسى، فقال له موسى انت ادم الذی اخرجتک خطيئتک من الجنة فقال له ادم انت موسى الذی اصطفک الله برسالته و بکلامه ثم تلو منی على امر قدر على قبل ان اخلق فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فحج ادم موسى مرتين.^{۱۱۲} يعني: رسول الله صلى الله عليه

^{۱۱۱} سنن نسائي باب ذکر صلوة رسول الله صلى الله عليه وسلم.

^{۱۱۲} صحيح بخاري کتاب الانبياء.

وسلم وفرمايل: ادم او موسى دليونه راوړل، موسى عليه السلام وويل: ته هغه ادم يې چې خطا دې له جنت راووبستلې؟ ادم ورته وويل: ته هغه موسى يې چې الله تعالى په خپل رسالت او كلام غوره كړې بيا ته ما په داسې كار ملامتوي چې هغه پخوا زما له پيدا كېدلو تقدير كې مقرر شوى و نور رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: نو ادم پر موسى دوه ځلې دلایلو كې بريمن شو.

بخاري كې د غور وړ سوالونه او ځوابونه شته چې له هغې جملې د ادم عليه السلام او د موسى عليه السلام سوال او ځواب دى چې پاس ذكر شو چې د څېړنې ځينې نکتې يې په لاندې ډول راوړلای شو:

۱- د ادم عليه السلام او د موسى عليه السلام د ژوند ترمنځ په سوونو كالونه حائل دي.

۲- د ادم عليه السلام او د موسى عليه السلام دغه مكالمه لكه چې له پاسني حديث شريف څرگند يږي پس له خروج د ادم عليه السلام ده له جنت ځنې: نه دا چې په عالم ارواح كې يې دا مكالمه شوې ده.

۳- د ادم عليه السلام او د موسى عليه السلام دغه مكالمه د معراج په شپه شوې.

۴- د ادم عليه السلام او موسى عليه السلام دغه مكالمه په عالم دنيا كې شوې ده نه په عالم برزخ كې.

كه دا سوال او ځواب د معراج په شپه په مسجد اقصی كې وي نو د انبياوو د ژوند مسئله واضحه كيږي او كه د ادم عليه السلام او موسى عليه السلام مكالمه په عالم برزخ كې ادم عليه السلام سره شوى وي بيا دوه مسئلې واضحه كيږي يوه دا چې د انبياوو برزخي ژود ثابتيږي. بل دا ثابتيږي چې د الله تعالى مقبول بنده په دنيا كې د برزخ له مقبولو بندگانو سره وينا كولاى شي.

د برزخ ژوند او د الملك سورة:

حضرت ابن عباس رضي الله عنهما نه روايت دى چې يوه صحابي په يوه خای خيمه ووهله معلومات ورته نه و چې په هغه خای کې يو قبر دى او هلته يو قبر و. د الملك سورة په کې جاري تلاوت کېده. دغه صحابي نبي صلى الله عليه وسلم ته ورغى عرض يې وکړ چې ما په ناپوهۍ سره په يوه قبر خيمه ووهله: «و انا لا احسب انه قبر فاذا فيه انسان يقرأ سورة الملك حتى ختمها، فقال النبي صلى الله عليه وسلم هي المانعة هي المنجية تخجيه من عذاب القبر»^{۱۱۳}

يعني: زه نه پوهېدلې چې دلته قبر دى خو څرگنده شوه چې دلته يو بني ادم سورة الملك تلاوت کوي او تر پايه يې رسوي. نبي کریم صلى الله عليه وسلم وفرمايل: دا سورت مانع او نجات ورکونکى دى له عذاب د قبر نجات ورکوي. دې حديث شريف باندې د برزخ په عالم کې د قرآن تلاوت ثابت دى او د نبي عليه السلام صحابي رضي الله عنه ته د ليدلو او انکشاف د دومره توان ورکړه په کې څرگنده ده چې نه يوازې د ديوال شا ته معلومات ورته حاصلېږي، بلکې د ځمکې سيمه ورته څيرېږي د هغه دننه پت رازونه ورته ظاهريږي خو افسوس د قرآن او حديثو واضحو دلايلو باوجود ځينې له برزخي ژوند انکار کوي، حال دا چې قرآن کریم د شهداوو په ژوند عادل شاهد دى او د هغو مړينه يې منع کړې ده [ولا تقولوا لمن يُقتل في سبيل الله أموات بل أحياء ولكن لا تشعرون] ^{۱۱۴} ژباړه: څوک چې د خداى په لار کې ووژل شي مړه مه ورته وايئ بلکې ژوندي دي خو تاسې نه پوهېږئ.

د برزخ ضروري وضاحت :

^{۱۱۳}. رواه الترمذي ابواب فضائل القرآن.

^{۱۱۴}. البقره / ۱۵۴.

د عالم برزخ ژوند روښانه دی ځکه چې د [فَلَنَحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً] ١١٥ او د [النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا] ١١٦ په مقتضى او د [القبر روضة من رياض الجنة و حفرة من حفر النيران] ١١٧ حديث شريف له مخې به هر کافر او گناه گار ته قبر د دوزخ او عذاب کنده وي او د مؤمن مسلمان لپاره به يوه باغچه له باغچو د جنت وي. يعنې برزخ کې به انسان د خپلو دنيوي اعمالو په تناسب ژوند وي. د برزخ له ژوند انکار جهالت، دهریت دی او جهالت هم د دهریت يوه څانگه ده.

بل دا چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم سردار دا نبیاوو دی لکه چې فرمایلي يې دي: [انا اکرم الاولين والاخرين] ١١٨ يعنې زه د اولينو او اخرينو غوره يم او الله تعالی په ټولو فضيلت راکړی دی نو چې د ټول عالم خاص او عام لپاره د عالم برزخ ژوند ثابت دی. د انبياوو امام حضرت محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم ته خو په اولی طريقه دغه ژوند ثابت دی لکه په دې حديث شريف کې چې راغلي دي:

[عن عائشه رضي الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما من عبد صل على صلوة الا عرج بها ملك حتى يجئ بها وجه الرحمن عز وجل فيقول ربنا تبارك و تعالی اذهبوا بها الى قبر عبدی يستغفر لصاحبها و تقربها عينه] ١١٩ يعنې له عائشې رضي الله عنها روايت ديويلي يې دي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمایلي: يو سړی نشته چې پر ما درود ووايي مگر ملکه هغه پورته کړي خو يې خدای تعالی ته ورسوي نو الله

١١٥. النحل / ٩٧.

١١٦. عاقر / ٤٦.

١١٧

١١٨

١١٩. جلاء الافهام - له - ابن قيم.

تعالی و فرمایي دا د پېغمبر علیه السلام قبر ته وروړئ چې څېښتن ته يې
بخښنه وغواړي او سترگې پرې خوږې کړي.

په بل حدیث شریف کې راغلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د
سلام ځواب فرمایي او هغه داسې دی چې : **اعن ابی هريره قال قال رسول
الله صلی الله علیه وسلم ما من مسلم یسلم علی فی شرق او فی غرب الا انا
و ملئکة الی یرد علیه السلام فقال قائل : یا رسول الله صلی الله علیه وسلم
ما بال اهل مدینة قال و ما یقال الکریم فی جیرته و جیرانه ان مما امر به من
حفظ الجوار و حفظ الجیران** [۱۲۰]

یعني : له ابی هريره رضي الله عنه روایت دی ویلي يې دي چې رسول الله
صلی الله علیه وسلم و فرمایي : په شرق او غرب کې یو مسلمان نشته چې پر
ما سلام ووايي مگرزه او زما د رب ملکې پرې د سلام ځواب وایو نو
ویوونکي وویل : ای رسول الله صلی الله علیه وسلم د مدینه والو به څه حال
وي؟ وویل : هغه څه چې خدای تعالی د همسایه گانو او همسایه داری په
برخه کې فرمایلي دي دا هغه څه دي چې امر يې کړی دی په ساتنه د
همسایه او همسایه گانو.

درود ، سلام ، د ندا حرف او شرک :

د درود او سلام اهمیت او فایده دا ده چې ثواب لري او نبي صلی الله علیه وسلم
یې ځواب وایي نو د نبي علیه السلام د امت محروم و د ثواب له عزت ښه نه دي ،
درود او سلام ویل د الله تعالی په مرضا یا مستقیماً او یا د فرښتو په توگه رسول
الله صلی الله علیه وسلم ته رسېږي.

په ایت او احادیثو په رسول الله صلی الله علیه وسلم د درود او سلام ویل
ثابت دي نو دا چې د ندا حرف باندې وي یا د خطاب په صیغه وي د شرک
اطلاق نه ورباندې کیږي ، د ژوند او پس له مرگه توپیر ورکول هوایي

خبرې او دهریت ته تمایل دی ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې د درود او سلام ویلو دلایل د ده په ژوند او هم پس له وصال یې په طبیه کلمه کې، اذان کې، اقامت کې، د لمانځه شهادتینو کې موجود دي چې د هغو په ویلو شرک نه واقع کیږي او نه په سلام ویلو د ندا د حرف راوړل شرک راځي، د رسول الله صلی الله علیه وسلم په شان کې الله تعالی فرمایلي دي :

اَوَلَاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْاُولٰٓئِیْ [۱۲۱ ژباړه : او خامخا تا ته اخرت له اولی (دنيا) څخه غوره دی.

نو مؤمنان او په رسول الله صلی الله علیه وسلم مین عاشقان درودونه، سلامونه او نعتونه پرې وايي او ویلي یې دي چې ټولو کې د ندا حروف او د خطاب صیغې راغلي او راځي نو په هغوی د شرک فتوی نه ده ورکول شوي لکه مولانا جامي چې ویلي دي :

زمهجوری برآمد جان عالم ترجم یا نبی الله ترجم

۱۲۲

یا چې اشرف علي تهانوي په خپل معروف کتاب (۱۹۴) مخکې په عربي ویلی : یا شفیع العباد خذیبی انت فی الاضطرار معتمدی یوه ایماني پېښه :

حضرت سفیان ثوري رضي الله عنه ویلي دي چې طواف مې کاوه، ومې لیده چې یو سړی د طواف دعاگانو په ځای په هر قدم درود شریف وایي بل کوم تسبیح او تحلیل نه وایي. نو د تعارف لپاره ورغلم ما ورته وویل : ته څوک یې؟ او د دې څه وجه ده چې ته یوازې درود شریف وایي؟ هغه وویل : زما پلار چې وفات شو په خوب کې مې ولیده چې غمگین و، دلته یو بل نابنده

په ډېر صاف او ستره لباس والا سړی مې ولیده چې خوشبویی ورنه تله هغه راغی لاس یې پرې کش کړ او زما پلار تک سپین شو، ما پوښتنه ترې وکړه چې ته څوک یې؟ ده وفرمایل: زه محمد بن عبدالله یم چې قرآن راباندې نازل شوی دی. راغلم چې دغه سړی یعنې ستا پلار په ما درود او سلام ډېر وایه نو اوس ما په ده لاس رابنکه گناهونه یې معاف شول عمگیني یې ختمه شوه، له دې کبله زه هم په هر قدم درود وایم او له هر څه درود ویل غوره گنم^{۱۲۳} له پورتنۍ قصې څرگندیږي چې خدای تعالی حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم د دنیا او د اخرت د پریشانیو لرې کوونکی گرځولی دی، او امام البصري رحمة الله علیه فرمایلي:

دعا

یا من یجیب دعا المضطر المضطر فی الظلم
یا کاشف الضر والبلوی السقم
شفع لییک فی ذللی و مسکنتی
واستر فانک ذو فضل و ذو کرم

یعنې ای پاکه ذاته چې د کړاو په وخت د پرېشانه دعا قبلوې، ای د مضرتونو او بلاگانو ذایله کوونکيه، د خپل نبی په شفاعت زما ذلت او عاجزي ومنه او زما گناهونه پرده کړه.^{۱۲۴}

د فکر او عمل بلنه:

پورتنی دوه نعتونه د دوه بېلو بېلو اشخاصو له خوا د یا رسول الله صلی الله علیه وسلم او د شفیع العباد صلی الله علیه وسلم په الفاظو راغلی او همدارنگه د حضرت سفیان ثوري د واقعي په بیان کې چې کوم الفاظ راغلي تش په نوم موحدینو خوښ نه دي او د سترو اشخاصو چې دغه

^{۱۲۳}. تبليغي نصاب، باب فضائل درود - له مولانا محمد زکریا.

^{۱۲۴}. تبليغي نصاب، باب فضائل درود - له مولانا زکریا.

الفاظ استعمال کړي دي او رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يې خپلې عقيدې په دغه ډول وړاندې کړي دي ... که دا ټول الفاظ شرک يا د شرک باعث وای د هغوی په شرک او کفر به يې فتوی ورکړی وای بل دا چې که دا شرک وای د هر چا لپاره شرک دی او که شرک نه وي نو هر څوک دې د مصطفی صلى الله عليه وسلم په بڼه او غوښتنه کې بانصافه وي، پاسنی دوه قصیدې د دې عقیدې شاهدې ورکوي چې د دواړو جهانو سردار په دنیا او آخرت کې د مؤمنانو د پناه ځای دی.

ما فوق الاسباب کړنې او د نبوت مقام :

څرگند حقیقت دی چې د انبیاوو کرامو عليهم السلام منصب له عوام الناسو تمایز او لوړ دی د هر وقت له مقتضیاتو سره يې سم هر نبی ته علمي صلاحیت، اختیارات او کمالات ورکړي دي، د ټولو انبیاوو کرامو د حیثیت برابری په دې معنی چې ټول مخلوق د خالق خدای تعالی دی چې یو او لا شریک باقي او تل دی خو مخلوق د مؤمن او کافر په اعتبار توپیر لري، د ایمان لرونکو یعنی مؤمنانو د فرقو بیان خدای تعالی په قرآن کریم کې داسې فرمایلي دي :

﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذْنُ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾^{۱۲۵} ژباړه : بیا مو وارث وگرځول (او ورمو کړ دا) کتاب (قرآن) هغه کسانو ته چې غوره کړی مو دې له بنده گانو خپلو (چې دغه محمدي امت دی) پس ځینې له دوی ظالم دي پر خپل ځان او ځینې له دوی په منع د لارې کې برابر تلونکي دي او ځینې له دوی ورومپي کیدونکي دي خیراتونو نیکیو ته په اذن حکم د الله دغه (خیرات او غوره کول هم دغه) یو فضل دی ډېر لوی.

په دې مبارک ایت کې د مؤمن درې درجې بنودل شوي دي. یوه ظالمه بله میانه او دریمه چې له نورو په نیکيو کې مخکېوالی کوي، دا وېش د هر چا د عمل په تناسب د خدای تعالی د عدل په مقتضی شوی دی، خود نیکيو مسابقه کوونکو ته الله تعالی (رضي الله عنهم و رضو عنه) فرمایلي دي چې د خدای تعالی رضائیت له دوی او د دوی رضائیت له خدای تعالی څرگند ثابت شوی دی نو د رسول الله صلی الله علیه و سلم درجه چې له ټولو انبیاوو جن او انس او ټولو فرشتو غوره دی پر ټولو لوړه ده نو هر چا ته د ده د درجې په اندازه علم او اختیار ورکړی شوی او رسول الله صلی الله علیه و سلم ته تر ټولو زیات د علم او اختیار برخه ورکړې شوې ده لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: [تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ]...^{۱۲۲}

ژباړه: دا ټول رسولان (چې له ادم تر محمده پورې یاد شول) فضیلت ورکړې دی مونږ ځینې د دوی ته په ځینو نورو.

نو د دوی د معجزو سلسله د دوی د لوړې درجې سره سم ورکړې شوې علم او اختیار په مقتضی منځته راغلی دی.

د عیسی علیه السلام کمالونه او شرک کاري:

نبي علیه السلام ته چې الله تعالی د هغه وخت له ټولو کمالو، لوړې معجزې ورکړې وې په قرآن کریم کې یې داسې بیان کړي دي.

[... أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا يَأْذِنُ اللَّهُ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَى يَأْذِنُ اللَّهُ وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخُرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ]^{۱۲۷}

ژباړه: بېشکه زه جوړوم تاسې ته (ای بني اسرائيلو) له خټو ځنې په شان د شکل د مرغه نويو کوم په دې (شکل) کې نو کېږي (هغه شکل، مرغه (الوتونکی) په اذن (حکم) د الله سره او روغوم مورزادي (پیدایشی) پوند

۱۲۲. البقره / ۲۵۳.

۱۲۷. آل عمران / ۴۹.

او پيس (برگ) او ژوندي کوم مړي په اذن (حکم) د الله سره، او خبروم زه تاسې په هغه شي چې تاسې (بې) خورئ او (خبروم زه تاسې) په هغه شي چې تاسې (بې) ساتئ په کووو نو خپلو کې بېشکه په دې (معجزو) کې هرو مرو (خامخا) (پوره) نېبانه ده تاسې ته که بې تاسې مؤمنان (يقين لرونکي زما په نبوت)

په دې مبارک ایت کې د عیسی علیه السلام پنځه کمالات ښودل شوي دي :

۱_ له خټو به بې د مرغیو صورتونه جوړول هغو کې به بې پو کول او هغه به الوتل.

۲_ مورزادي روند به بېنا کیده.

۳_ د پيس لا علاج ناروغ به جوړیده.

۴_ مړي به ژوندي کیده.

۵_ له غیبو به بې خبره بیانوله.

دا ټول امور ظاهراً ناممکن دي خو عیسی علیه السلام ځانته منسوب کړي، چې :

د مرغی د خټو صورت ژوندي کوم، روند جوړوم، لا علاج ناروغ (پيس ته شفا ورکوم) مړي ژوندي کوم، له غیبو خبر ورکوم. په پای کې بې ورسره ویلي دي چې (باذن الله) یعنی بېشکه دغه کارونه د انسان له طاقت وتلي دي خو د الله تعالی په اذن عیسی علیه السلام نه بې کېدل په قرآن ثابت دي، نو حقیقت دادی، چې داسې کارونه غیر له خدای تعالی بل څوک نه شي کولای خو چې د الله تعالی اذن ورته وشي بیا کوم مشکل نه لري، عیسی علیه السلام خپلې دغه معجزې اعلان کړې او په هغو بې د شکر ادا کولو سربېره (باذن الله) ویلی او د خدای تعالی په حکم هر کار له هر چا صادرېدلای شي، بي بي مریمې ته جبرائیل علیه السلام په گریوان کې

ورپو کرل زوی بی عیسی علیه السلام پیدا شو او عیسی علیه السلام په زانگو کې خبرې کولې چې د خپلې مور برائت یې بیاناو.

من دون الله او د شرک تصور :

امام راغب اصفهاني رحمه الله د من دون الله د لغوي معنی په حقله ويلي دي : دون : يقال للقاصر عن الشيء، دون يعني كه يو خيز له بل خيز كم يا حقير وي هغه ته (دون) ويل كيږي. ۱۲۸

د (دون) بله معنی داسې شوې ده : دون : حال القوم دون فلان يعني له قوم سره حائل، فاصله پیدا شوې ده، غير له فلاني

په قرآن کریم کې د دون لفظ استعمال :
په قرآن کریم کې د (دون) لفظ په دغو معانیو راغلی دی : حقیر، شړلی، کمتر، سواء یا غیر، علاوه او نور لکه :

۱_ [شهداءكم من دون الله] په دې مبارک ایت کې :

[وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ]

ژباړه : ووايه (ای محمده دوی ته) که چېرې وی تاسې ته دار اخرنی په نزد دالله په خلوص (او خلوص سره یوازې) بی له (نورو) خلقو نو هیله (تمنا) وکړئ د مرگ که چیرې یی تاسې صادقان (په دعوی د خالصوالي د جنت کې خپلو ځانو ته).

۳_ اولیاء من دون الله : په دې مبارک ایت کې :

[فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ] ۱۲۹

۱۲۸. المنجد.

۱۲۹. الاعراف / ۳۰.

ژباړه : یوې ډلې ته هدایت وکړ (الله په توفیق د ایمان سره) او هدایت یې نه دی کړی بلې ډلې ته چې مقرره شوې ده پر دوی گمراهي، بېشکه چې دوی نیولي دي شیطانان دوستان (خپل معبودان) بې له الله ځنې او گمان کوي دوی چې بېشکه همدوی هدایت موندونکي دي (سمې صافې لارې ته او واقع کې داسې نه ده)

دې مبارک ایت کې د انسانانو دوه ډلې مسلم او غیر مسلم ذکر شوي دي مؤمنانو هدایت موندلی او کافران او مشرکان گمراه شوي دي او فرمایلي یې دي چې د کافرانو دوست شیطان دی او شیطان یې من دون الله بنسودلی دی.

۴_ اولیاء من دون المؤمنین :

[لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً وَيَحَدِّثْكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ] ۱۳۰

ژباړه : نه دې نيسي مؤمنان کافران دوستان بې له مؤمنانو (يعني مؤمنان دې يو له بله سره دوستي وکړي) او هر څوک چې وکړي دا (کار يعنې دوستي له کفارو سره) نو نه دی (د ده تعلق) له (دين د الله د دوستۍ) د الله سره په هېڅ شي کې مگر (خوروا ده دغه دوستي) که ځان ساتئ تاسې له دوی نه په ځان ساتنه سره او الله تاسې د خپل نفس له عذاب نه وپروي او ستاسې د ټولو ورتلل (خاص) طرف د الله ته دې.

[اتَّخَذُوا أَوْلِيَاءَهُمْ وَرَهْبَانَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ] ۱۳۱

ژباړه : نیولي دي دغو (کتایبانو) عالمان خپل او عابدان خپل خدایان یې له الله (چې متابعت یې کوي په تحلیل او تحریم کې) او مسیح زوی د مریمې (هم په خدایۍ نيسي چې د الله زوی یې بولي) حال دا چې امر (حکم) نه دی

۱۳۰. ال عمران / ۲۸.

۱۳۱. التوبه / ۳۱.

شوی دوی ته (په توریت او انجیل کې) مگر د دې چې عبادت وکړي دوی د یوه معبود چې نشته هېڅ برحق معبود مگر خو همدی دی پاکي ده الله لره له هغه شي نه چې دوی یې له الله سره) شریک کوي. په دې مبارک ایت کې د اهل کتاب عقیده څرگنده شوې چې پرته له الله تعالی معبود نشته، عیسی علیه السلام او د هغه مور بی بی مریم سلام الله علیهما باندې یې چې د الهین من دون الله عقیده لرله د هغوی د اربابیت او الوهیت نفي په اربابا من دون الله یعنی الهین من دون الله سره وشوه.

۲_ من دون النساء :

[لَكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ] ۱۳۲

ژباړه : بېشکه تاسې خامخا راحی سړیو ته د پاره (د قضاء) د شهوت په دې حال کې چې تجاوز کونکي یې له (خپلو) بنځو (نو نه یې په حقه لاره) دالا څه بلکې یې تاسې یو قوم اسراف کونکي (له شرعي حده تېرېدونکي په هر شي کې)

په دې مبارک ایت کې د لوط علیه السلام د قوم حال بیان شوی چې د نفس تسکین به یې د بنځو په ځای له نارینه وو سره کاو، نو الله تعالی په من دون النساء سره د دوی دغه عمل خلاف د فطرت معرفي کړ.

۷_ من دون ذلک :

[بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ] ۱۳۳

ژباړه : بلکې زړونه د دغو (کفارو) په غفلت کې دي له دغه (قرآنه یا د صلحاوو له اعمالو) او شته دوی ته عملونه (ناپاکه او کارونه بېپاکه) غیر له دې (شرکه د دوی) چې دوی د هغو عملونو کونکي دي (نو جزاء به یې بیا مومي) او هم دوی به داسې په غفلت او معصیت کې مشغول او سپېږي.

۱۳۲. الاعراف / ۸۱.

۱۳۳. المؤمنون / ۳۱.

۸_ منا دون ذلك :

[وَأَنَا مِمَّنَا الصَّالِحُونَ وَمِمَّنَا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قَدَدًا] ۱۳۴

ژباړه : او بېشکه مونږ چې يو ځينې له مونږ څخه نيکان دي (پس له اوریدلو د قرآن او ځينې له مونږ غیر له دوی دي وو مونږ ناست پرلارو مختلفو (د ادیانو).

پېريان د نيکۍ او بدۍ له مخې دوه ډلې دي چې د دوهمې ډلې ته يې د (دون) لفظ استعمال شوی دی.

۹_ ما دون ذلك :

[إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا] ۱۳۵

ژباړه : بېشکه چې الله نه بښي دا چې شريک ونيولی شي (الله سره او بښي هغه گناه) چې بښکته وي له شرکه (لويه وي که وږه) هغه چا ته چې اراده وفرمايي (د مغفرت يې) او هر هغه څوک چې شريک ونيسي له الله سره نو په تحقيق ويې تړل (په الله) دروغ لوی (او ويې کړه) گناه ډېره لويه.

او په دې مبارک آيت کې چې له شرک پرته د نورو گناهو د عفوي وعده شوې او هغه په (مادون ذلك) فرمايلي داسې چې :

[وَقَطَعْنَا فِي الْأَرْضِ أَصْحَابًا مِنْهُمْ الصَّالِحِينَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ] ۱۳۶

ژباړه : او متفرق کړل مونږ دوی په ځمکه کې فرقي فرقي (چې هيڅ ملک ترې خالي نه دی) ځينې له دوی ځنې نيکان دي او ځينې له دوی څخه راښکته دي له دې (مرتبې د صلاح) او وازمويل مونږ دوی په نيکيو

۱۳۴. الجن / ۱۱.

۱۳۵. النساء / ۴۸.

۱۳۶. الاعراف / ۱۲۸.

(نعمتونو کي لکه صحت، غنا) او په بديو (زحمتونو لکه مرض فقر) ښايي چې دوی وگرځي (الله ته).

۱۰_ يعلمون من دون الله :

[وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] ۱۳۷

ژباړه : او ښکونځل مه کوئ (ای مؤمنانو) هغو (معبودانو) ته چې عبادت کوي دغه (کفار د هغو) بې له الله نو کنځل به وکړي دوی (هم) الله ته په ناحقه سره بې له پوهې (له خپل جهالته) په شان د دغه (ښايست د عبادت د بتانو دوی ته) ښايسته کړی مونږ هر امت (فرقي) ته عمل د دوی (نيک وي که بد) بيا رب د دوی ته د دوی ورتگ دی (په آخرت کې) پس خبر به کړي (الله) دوی په هغه شي چې وو دوی چې کاوه به يې (په دنيا کې نو په جزا به يې رسوي).

۱۱_ دون الجهر من القول :

[وَأَذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ]

ژباړه : او يادوه ته (ای بنده!) رب خپل په زړه خپل کې په زاری او وېرې سره او کم له هسکه (اوچته) غږه له وينا په رومبنيو برخو د سبا کې او په وروستنيو برخو د بېگا کې او مه کېږه (ای زما بنده) له غافلانو (بې خبرانو).

۱۲_ عذابا دون ذلك :

[وَأَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ] ۱۳۸

۱۳۷. الانعام / ۱۰۸.

۱۳۸. الطور / ۴۷.

ژباړه : او بېشکه هغو کسانو لره چې ظلم يې کړی (کافران شوي) دی (اخروي) عذاب دی بې له دې (دنيوي) عذابه و ليکن زياتره د دوی نه پوهيږي (نو ځکه مخ گرځوي له ايمانه).

۱۳ - بطانة من دونکم :

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُوا مَا عَنْتُمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ] ۱۳۹

ژباړه : ای هغو کسانو چې ايمان يې راوړی دی (ای مؤمنانو) مه نيسي تاسې دوستان د راز (له هيڅ فرقې نه چې وي) غير له تاسې (مؤمنانو) هيڅ کمی نه کوي. دوی له تاسو سره د فساد (او ضرر رسولو) دوست گڼي دوی ضرر ستاسې په تحقيق بنسکاره شوی دی بغض او دبنمني له خولو د دوی نه او هغه بغض چې پتوي يې سيني (زړونه) د دوی ډېر لوی دی (له هغه چې په خوله يې وايي) په تحقيق بيان کړي دي مونږ تاسې ته علامې (د نفاق د دوی) که يې تاسې چې عقل چلوی په کې (پوهيږئ).

۱۴ - مِنْ دُونَهَا سِتْرًا :

[حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجْهَهَا تَطَّلَعُ عَلَى قَوْمٍ لَمْ تَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا] ۱۴۰

ژباړه : تر هغه پورې کله چې ورسيد ځای د راختلو د لمر ته نو ويې موند هغه (لمر) چې راخوت په يوه قدم باندې چې نه وه گرځولي مونږ دوی ته له لاندې د دې (لمر) کومه پرده.

۱۵ - مِنْ دُونَهُمَا قَوْمًا :

[حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا] ۱۴۱

ژباړه : تر هغه پورې کله چې ورسيدمنځ د دواړو غرونو ته نو ويې موند وړاندې د

۱۳۹. آل عمران / ۱۱۸.

۱۴۰. الکهف / ۹۰.

۱۴۱. الکهف / ۹۳.

دغو دواړو (غرونو) داسې قوم چې نه و نږدې (اکثر د دوی) چې وپوهیږي په خبره (د ذوالقرنین) باندې.

۱۶- مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا :

[فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا] ۱۴۲

ژباړه : پس ونيوله له طرفه د دوی پرده (لپاره د غسل د حیض) نو ولپږه مونږ دپنه (پس له غسل او اغوستلو د جامو) روح خپل پس شکل خپل یې جوړ کړ دې ته د سپرې کامل (تام الخلقه دورانې حلمی).

۱۷- مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ :

[وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصَدِرَ الرِّعَاءَ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ] ۱۴۳

ژباړه : او کله چې ورسېد (موسی) او بو د مدین ته ویې موندله پر هغه (د کوهي) یوه ډله له خلقو چې اوبه یې ورکولې (مواشیو خپلو ته) او ویې موندلې رابېرته له دوی څخه دوه ښځې چې رامنځ کولې به یې گډې خپلې (له اوبو نه) وویل (موسی دغو ښځو ته) چې څه دی حال ستاسې (چې منع کوئ له اوبو گډې خپلې) وویل هغو (دواړو) چې اوبه نه ورکوو مونږ (گډو خپلو ته) خو بېرته لار شي (دغه) شپانه او پلار زموږ زور (د ډېرو کلونو سپرې) دی چې کار یې له لاسه نه کیږي.

۱۸- وَمِنْ دُونِهِمَا :

[وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ. فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ] ۱۴۴

ژباړه : او بې له دغو (دوو جنتونو) دوه جنتونه نور هم دي نو په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسې دروغ وایې (او منکریرئ ترې ای انسانانو او پېریانو بلکې نه شی کیدای).

۱۴۲. مریم / ۱۷.

۱۴۳. القصص / ۱۲۳.

۱۴۴. الرحمن / ۲۲.

له پورتنیو ذکر شویو مبارکو ایاتو معلومه شوه چې د (دون) لفظ په هر ځای کې خپله مناسبه معنا او مفهوم لري او په هر ځای کې د هغه مقام له مقتضی سره یې سمه ترجمه کیږي، څرنگه چې قرآن کریم د هدایت کتاب دی د یوه یوه لفظ یې څه چې یو یو حرف یې منزل من الله دیله هر شک او شبه مبراء دی، په ایاتو کې یې هیڅ تردید نشته، بلکې تفسیر یې بیان کړي. که د (من دون الله) یعنی ټولو ځایو کې یو ډول وای بیا به ځیني ایاتونه نفی کیدل نو چې ټول حقایق په پام کې ونیول شي او په (من دون الله) غور وشي لاندې معنا گانې یې واضحه کیږي :

۱_ من دون الله یعنی غیر له الله تعالی یا علاوه.

۲_ من دون الله یعنی د الله په مقابل کې.

۳_ من دون الله یعنی الله تعالی پرېدی.

د عبادت په ځای کې د (من دون الله) معنا دا ده چې غیر له الله تعالی د بل چا عبادت جواز نه لري او د تخلیق په مقام کې الله تعالی فرمایلي دي : **قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ ...** [۱۴۵]

ژباړه : ووايه (ای محمده! دوی ته) ایاوینئ تاسې شریکان ستاسې هغه چې بلل به مو (او عبادت به مو کاوه د دوی) غیر له الله روښیئ ما ته چې کوم څیز یې پیدا کړی دی (دغو معبودانو ستاسې) له ځمکې څخه او که شته دوی ته (لوی قسم) شریکوالی په (پیداښت د) اسمانونو کې.

بل ځای کې یې فرمایلي دي :

[فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ... (الایه) ۱۴۶]

۱۴۵. الفاطر / ۴۰.

۱۴۶. یونس / ۱۰۴.

ژباړه : نو (بې دره کارم چې) عبادت نه کوم زه د هغو (بتانو او نورو) چې عبادت (بې) کوئ تاسې غیر له الله څخه و لیکن عبادت کوم زه د الله د هغه چې ... او فرمایلي یې دي :

[وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ] ۱۴۷

ژباړه : او راوبولئ (ای مشرکانو) مددگاران خپل یې له الله څخه که یې تاسې رښتیا ویونکي (په دې دعوی کې چې دا د انسان کلام دی).

په دې ټولو ایاتو کې په (من دون الله) کې (دون) معنی سوی او غیر ده چې غیر له ده جل جلاله د بل چا عبادت مه کوئ او غیر له عبادت په نورو ځایو کې د (من دون الله) ځنې د (دون) لفظ د مقابل معنی ورکوي : لکه چې الله تعالی فرمایلي دي :

[فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيَعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا] ۱۴۸

ژباړه : پس هغه کسان چې ایمان یې راوړی دی او کړي یې دي ښه (عملونه) پس پوره به ورکړي (الله) دوی ته اجر و نه د دوی (چې وعده یې ورسره کړې شوې وه) او زیات به (هم) ورکړي دوی ته له مهربانې خپلې او هغه کسان چې ننگ (او عار) یې کړی وي او تکبر (لویي) یې کړې وي (د الله له عبادت څخه) نو عذاب به ورکړي دوی ته (الله) عذاب دردناک او نه به مومي دوی ځان ته بې له الله هیش دوست (نافع په افاتو کې) او نه هیش مددگار (دافع د عذاب).

بل ځای کې رب العزت فرمایلي دي :

[وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِنَبِيِّ إِسْرَائِيلَ إِلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكَيْلًا] ۱۴۹

۱۴۷. البقره / ۲۳

۱۴۸. النساء / ۱۷۲

۱۴۹. بني اسرائيل / ۲

ژباړه : او ورکړی و مونږ موسی ته کتاب (تورات) او گرځولی و مونږ هغه (کتاب) هدایت لپاره د بني اسرائيلو (اولادې د يعقوب) چې مه نيسئ تاسې غير له ما څخه هيڅ وکيل (دوست متولي جوړوونکی د کارونو خپلو).

د شفاعت په برخه کې يې فرمايلي دي :

[أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أُولَئِكَ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ] ١٥٠

ژباړه : ايا نيولی دی دغو (مشرکانو) غير له الله شفاعتگران (بتان چې زاري وکړي الله ته) ووايه (ای محمده دوی ته) ايا اگر که وي دوی په داسې حال کې چې مالکان نه وي د هيڅ شي او نه عقل لري (دوی چې ستاسې عبادت ورته معلوم شي ځکه چې جمادات وي).

بل ځای يې له کافرانو سره د دوستۍ په برخه کې فرمايلي دي :

[لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ... الْآيَةَ] ١٥١

ژباړه : نه دې نيسي مؤمنان کافران دوستان بې له مؤمنانو (يعني مؤمنان دې يو له بله سره دوستي وکړي)

الله تعالی شيطان سره دوستي کول داسې منع کړې ده :

[وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا] ١٥٢

ژباړه : او هر څوک چې ونيسي شيطان دوست بې له الله نو په تحقيق زيان يې وکړ زيان بنسکاره.

کفارو سره يې مدد کاري نفي کړې داسې يې فرمايلي دي :

[أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ] ١٥٣

١٥٠. الزمر / ٤٣.

١٥١. ال عمران / ٢٨.

١٥٢. النساء / ١١٩.

١٥٣. هود / ٢٠.

ژباړه: دا کفار نه دي دوی عاجزي کوونکي (د الله) په ځمکه (دنیا کې په تېښته سره) او نه وي دوی ته غیر له الله هېڅ دوستان (چې عذاب ترې دفع کړي که اراده و فرمایي بلکې) دوچند به کړي شي دوی ته عذاب، نه وو دوی چې طاقت یې وی د اورېدلو (د حق د زړه له کونوالي) او نه وو دوی چې لیدلي یې وی (دلایل د قدرت د زړه د پوندوالي).

دې ټولو ځایونو کې د (من دون الله) ژباړه د الله تعالی مقابل د الله تعالی ترکول او پرېښودلو باندې کیږي له کفارو او مشرکینو هر ډول نفرت، شفاعت او کار جوړول نفي کیږي چې د اهل ایمان (مؤمنانو) معامله ترې بالکل مخالفه ده نو له اهل ایمان ځنې د نصرت او شفاعت نفي نه ده شوې (چې مقصل بحث به یې وروسته راشي) غټه تېروتنه دا ده چې: اکثره ژباړند دغو اصولو مراعات نه کوي او د من دون الله ژباړه د هر محل له مقتضا سره سمه نه کوي، داسې مترجم یا مفسر د شدت پسندی ښکار کیږي، قرآن او حدیث د دین په عالم کې یو ستر امتیاز لري، خو د هغو د لوستونکو د محدودې مطالعې له امله له یوې ترجمې یا یوه تفسیر نه استفاده کوي، په یوه دایره کې بند پاتې وي، بیا د گمراهۍ طعنه لگوي، له دې امله ضرور ده چې عوام الناسو ته تحقیقات وړاندې شي چې په تحریر او تقریر کې له افراط او تفریط په کلي ډول ژغورنه وشي. د شفاعت عقیده او من دون الله:

شفاعت (سپارښت) او د چا د مغفرت غوښتنه دنیا او اخرت کې له نبی، ولي یا بل د خدای تعالی دربار کې مقبول شخص نه د قرآن کریم په ډېرو مبارکو ایاتو کې ذکر شوي دي، نو کومو ایاتو کې چې د شفاعت نفي راغلی مراد ترې کافران او مشرکان دي، د مؤمنانو په برخه کې شفاعت حق او ثابت دی لکه چې فرمایلي یې دي:

[وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ (١٢) وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءَ
وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ (١٣) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِّدُ يَتَفَرَّقُونَ
١٥٤] (١٤)

ژباړه : او په هغه ورځ چې قايم شي قيامت نااميده (زړه ماتې) به شي
گنهگاران (مشركان) او نه به وي دوى ته له شريكانو د دوى څخه كوم
شفاعت كوونكى او شي به دوى له شريكانو خپلو (يعنې له نااميدى)،
بېزاره منكران او په هغه ورځ چې ودرېږي قيامت په دغه ورځ كې تار په
تار خپاره (خواره) به شي گرد (ټول) مخلوقات (په دې شان سره).

په دې مبارك ايت كې د كفارو او مشركينو د معبودانو شفاعت نفې شوې
او د دوى له معبودانو انكار د مشركينو بيان شوى دى. يعنې د قيامت په
ورځ نه يوازې د مؤمنانو شفاعت كول كېږي، بلكې په خپله ځينې مؤمنان د
الله تعالى په اذن د نورو مؤمنانو شفاعت كوي او بې د الله تعالى له اذن
شفاعت نه كېږي لكه چې فرمايلي يې دي :

[مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ... الْاِيه] ١٥٥

ژباړه : څوك به وي هغه چې سپارښت (سپارش) وكړي په نزد د ده؟
(هيڅوك يې نه شي كولاى) مگر (خو كولى شي) په اذن (حكمت) د ده سره.
او فرمايلي يې دي :

[لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا] ١٥٦

ژباړه : نه مالكان كېږي (هيڅ يو د دوى) د شفاعت (د هيچا) مگر هغه څوك
چې اخيستى يې ده په نزد د رحمن وعده (او په شفاعت مجاز وي).

١٥٤. الروم / ١٢-١٤.

١٥٥. البقره / ٢٥٥.

١٥٦. مريم / ٨٧.

دا او داسې نور اياتونه چې د شفاعت نفي څرگندوي مراد يې بي د الله تعالى له اذن شفاعت نه کول دي لکن خدای تعالی د خپل فضل له مخې د شفاعت اجازه فرمايي لکه چې فرمايلي يې دي :

﴿قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾^{۱۵۷}

ژباړه : ووايه (ای محمده! دوی ته) خاص الله ته (احتیيار د) شفاعت دی ټول (او بل هیچا لره دخل نشته) خاص الله ته دی سلطنت د اسمانونو او د ځمکې بیا خاص همده ته بېرته بیول کیږي (لپاره د جزاء).

له دې مبارک ایت څرگندیږي چې د شفاعت اختیار له الله تعالی سره دی، د الله تعالی د رحیمې لړۍ روانه ده، له زرونو خطاگانو او بې شمېره گناهو سره خدای تعالی انسان ته روزي او نور لوازمات ورکوي، د کرم دسترخوان يې فراخ دی نو د قیامت په ورځ چې «لمن الملك اليوم» سوال په ځواب کې وفرمایي «الله الواحد القهار» دې وخت کې به انسانان نبي صلی الله علیه وسلم ته فنا وروړي، د احادیثو په کتابو کې د شفاعت موضوع موجوده ده، چې انبیاء علیهم السلام، صدیقین، شهداء او صالحین د خپلو مرتبو مطابق شفاعت کوي، حجر اسود، صالحه اعمال، روزه، عبادت او د قران کریم تلاوت به د مسلمان شفاعت کوي، د الله تعالی د دې نعمت شکر لازم دی او کومو ځایو کې چې د شفاعت نفي شوي هلته ترې کافران او مشرکان مراد دی، د الهي دربار مقبولان ترې مراد ول سخته غلطي ده.

دوستي نصرت او (من دون الله) :
خدای تعالی په قرآن مجید کې د کافرانو او مشرکانو د (من دون الله) دوستانو دوستي نفي کړې فرمایلي يې دي :

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا
وَاسْتَكْبَرُوا فَيَعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾^{۱۵۸}

ژباړه : پس هغه کسان چې ایمان یې راوړی دی او کړي یې دي ښه (عملونه) نو پوره به ورکړي (الله) دوی ته اجر و نه د دوی (چې وعده یې ورسره کړې شوې وه) او زیات به (هم) ورکړي دوی ته له مهربانۍ خپلې او هغه کسان چې شک (او عار) یې کړی وي او تکبر (لویي) یې کړی وي (د الله له عبادت څخه) نو عذاب به ورکړي دوی ته (الله) عذاب دردناک او نه به مومي دوی ځان ته بې له الله هېڅ دوست (نافع په افاتو کې) او نه هېڅ مددگار (دافع د عذاب).

په دې مبارک ایت کې کفارو، مشرکینو او باغیانو سره هر ډول مرسته، مدد او دوستي نفي شوي ده :

[وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ] ۱۵۹

ژباړه : او هغه کسان چې نیولي یې دي غیر له دغه (الله) څخه نور دوستان (وايي) نه کوو عبادت د دوی مگر لپاره د دې چې نږدې کړي دوی مونږ طرف د الله ته نږدې کول، بېشکه الله به فیصله (حکم) کوي په منځه د دوی کې په هغه څیز کې چې دوی په هغه سره اختلاف کوي، بېشکه الله نه ښيي سمه لاره د هدایت هغه چا ته چې دوی دروغجن وي ناشکره.

په دې مبارک ایت کې (من دون الله) اولیاء ذکر شوی دی په دې معنی چې مشرکانو به د غیر الله څیزونو عبادت کاو او زعم یې درلود چې په دې توگه به الله تعالی ته قرب پیدا کوي. الله تعالی د مشرکینو دغه له خپل ځانه جوړه کړې عقیده نفي کړه، نو په من دون الله کې د انبیاوو کرامو اولیاوو عظامو او د امت د نورو پاکانو شاملول لوی زیاتی دی چې په دې مورد کې الله تعالی فرمایلي دي :

[وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ سِذَّخَلَهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ] ١٦٠

ژباړه : او ځينې له (صحرايي) اعرابو څخه هغه دي چې ايمان لرونکي دي په الله او په ورځې آخري (چې قيامت دی) او نيسي (گنې شميرې) هغه شی چې لگوي (بې په لاره د الله کې) (اسباب) د نږدې والی په نزد د الله او (سبب د) دعاو د رسول د الله، خبردار شی چې دغه (نفقات يا صلوت سبب د) نږدی والی دی دوی ته، ژر به الله داخل کړی دوی په رحمت خپل کې بېشکه چې الله ښه مغفرت کوونکی (د متصدقاتو) ډېر مهربان دی (پر متقربانو).

د خدای تعالی په لاره کې نفقه کول او د رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا په اتفاق الله تعالی ته د قرب ذریعه ده، نو داسې نور مقبولین په دغه من دون الله کې شمار نه دي ځکه چې کافران او مشرکان چې باطلو معبودانو سره دوستي کوله د دغو باطلو معبودانو دوستي د قرب الهي ذریعه نه کیږي، بلکې د خدای تعالی د قهر او غضب سبب کیږي او د اهل ايمان په برخه کې الله تعالی فرمایلي دي :

[إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ] ١٦١
ژباړه : بېشکه همدا خبره ده چې دوست ستاسې (خاص) الله او رسول د ده دی او هغه کسان دي چې مؤمنان دي (مؤمنان) هغه کسان دي چې قایموي (سم ادا کوي سره له ټولو حقوقو) لمونځ (یا) (صفت کوو د) هغو کسانو چې قایموي (سم ادا کوي سره له ټولو حقوقو) لمونځ او ورکوي دوی زکات او هم دوی رکوع (عاجزي) کوونکي دي (په لمونځ او زکات خپل کې) (یا) او ورکوي دوی زکوٰة (خیرات) حال د چې دوی په رکوع (د نفلي لمونځ) ولاړ وي اوس څرگنده شوه چې د مؤمنانو لپاره د دوی د ايمان لرلو له کبله الله

١٦٠. التوبه / ٩٩.

١٦١. المائده / ٥٥.

تعالی دوست او مددگار دی او حبیب الله صلی الله علیه وسلم یې دوست او مرستندوی دي او نور د ایمان خېښتنان یې دوستان دي او هم یې دوستی او مرستې نفع ورته رسیږي، اما کفار چې باطل معبودان په دوستی نیسي د هغوي د دوستی نفع نه ورته رسیږي او د دوی د کفر له امله د خدای تعالی یا د رسول الله صلی الله علیه وسلم یا د بل مؤمن او یا د بل خیز نفع او مرسته نه ورته رسیږي نو لافاني دوستي او تعلقات قرآن کریم کې داسې راغلي دي :

[الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ (٦٧) يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ (٦٨) الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ (٦٩)]^{١٢٢}

ژباړه : یاران (دوستان د کفر او معصیت) په دنیا کې په دغې ورځ (د قیامت کې) ځینې د دوی له ځینو نورو سره به دښمنان وي مگر (پاتې به وي دوستي) د متقیانو، ای بندگانو زما هیڅ وېره پر تاسې نشته نن ورځ او نه به تاسې غمجن کیږي، هغه کسان چې ایمان یې راوړی دی په ایاتونو زمونږ او وودوی مسلمانان (په دنیا کې).

یعنې ایمان یو دولت دی چې دنیوي تعلقات له آخرت سره تړلي وي، چې د هغه ایمان له امله مؤمن ته په حشر کې د خدای تعالی نصرت رسیږي او د من دون الله یعنې مقابل د الله تعالی کې چا سره یا کوم خیز سره دوستی نه په دنیا کې نه په آخرت کې کوم حیثیت لري او له الله تعالی سره محبت قایمه ټینګه او نافع گټوره دوستي ده چې په قیامت کې یې هم مضبوطوالي کې توپیر نه راځي.

دا یو حقیقت دی چې د ابوهر خاڅکی او د پاسنیو او بنکتنیو مخلوقاتو هره ذره د یوه نظر پابند دي او ټول کاینات له خپل خالق او مالک سره شریک نه نیسي او په نظر کې یې بغیر د خدای تعالی له حکم کوم تغیر او تبدیل نه راځي نو د دې فاني دنیا په ژوند کې او له دې دنیا له رخصتېدلو

^{١٢٢}. الزحرف / ٢٧-٢٩.

وروسته د ايمان والا وو مرکز خپله عقیده ده چې د باذن الله په قوت عزت مومي دوستي او نصرت ورته رسېږي.

يوه غلط فهمي :

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنَّكُمْ صَادِقِينَ [١٦٣]

ژباړه : بېشکه هغه کسان چې عبادت کوئ تاسې (ای مشرکانو د دوی او بولئ یې) بې له الله مملوکان دي په شان ستاسې نو و بولئ تاسې دوی نو مني دوی (دغه طلب) ستاسې که یې تاسې صادقان (رښتیني په دغې دعوی کې چې دوی خدایان دي).

په دې مبارک ایت کې د (عباد امثالکم) په الفاظو کې ځینو خلکو نه غلط فهمي شوې ده. داسې چې : ځینې خلک وايي چې مراد ترې انبیاء او اولیا دي هغوی باید پوه شي که د قرآن کریم ترجمه او تفسیر کې سیاق او سباق په نظر کې ونیول شي خرابي ترې پیدا کیږي، نو یاد ولرئ چې عباد: د عبد، جمع ده او قرآن مجید کې د مختلفو معانیو لپاره راغلی دی، ځینې ځایونو کې د غلام په معنی راغلی لکه دې مبارک ایت کې چې :

[...الْحَرُّ بِالْحَرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى ...] [١٦٤]

ژباړه : اصیل به اصیل باندي (قصاصیږي) او مریه په مریي باندي (قصاصیږي) او بنځه به بنځي باندي (قصاصیږي).

کفارو او مشرکینو فرښتي د خدای تعالی (نعوذ بالله منها) د خدای تعالی لورگانې گڼلې، خدای تعالی دغه باطله عقیده ردوي او فرمایي چې فرښتي د خدای تعالی بندگانې دي. داسې یې فرمایلي دي :

وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنِاثًا أَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيَسْأَلُونَ [١٦٥]

١٦٣. الاعراف / ١٩٤.

١٦٤. البقره / ١٧٨.

ژباړه : او گرځوي (كفار) پرېنټې هغه چې دوى عباد الرحمن د الله بندنگان دي بنځې (لويې د الله) ايا حاضر وو (دغه كفار په وخت د) پيدا كېدلو د دغو پرېنټو كې چې بنځې لونه پيدا شوي دي) ژر ده چې وبه ليكل شي شاهدي د دوى او پوښتنه به هم ترې وكړاى شي (په آخرت كې).

همدارنگه الله تعالى ټول مخلوقات خپل بندگان بنودلي او فرمايلي يې دي

﴿إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِيَ الرَّحْمَنَ عَبْدًا﴾^[۱۲۶]

ژباړه : نه دي ټول هغه (گردشيان) چې دي په اسمانونو كې او ځمكه كې مگر راتلونكي دي رحمان ته په دغه حال كې چې بنده وي هر يو (نه ولد). په دې او داسې نورو ډېرو مباركو اياتو كې د عباد يا عبد لفظ د غلام او مخلوق په معنى راغلى خو انسان يې د هوش او عقل څېښتن كړى چې له نورو مخلوقاتو توپير لري، پرېنټې هم مخلوق دى. د انسان په شانته نه دي نو په مخلوقاتو كې هر اعلى له ادنى سره په محكوميت كې برابر دي يوازې الله تعالى خالق يو او لا شريك دى. له دې امله (عباد امثالكم) كې باطل معبودان او انعام موندونكى يو گڼل سخته غلطي ده چې په لاندې ذكر شوي ايت كې غور وشي (عباد امثالكم) كې هغه پټ مفهوم پوره وضاحت لري، دې مبارك ايت كې داسې وضاحت دى :

﴿الَّهُمَّ ارْجُلُ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِي فَلَا تُنظِرُونَ﴾ (۱۹۵) **إِنَّ** وَلِيِّ اللَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ (۱۹۶) **وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ** (۱۹۷) **وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ** (۱۹۸) ^[۱۲۷]

۱۲۵. الزخرف / ۱۹.

۱۲۲. مريم / ۹۳.

۱۲۷. الاعراف / ۱۹۵-۱۹۸.

ژباړه: آیا شته دوی ته (داسې) پښې چې تلل کوي دوی په هغو سره؟ آیا شته دوی ته (داسې) لاسونه چې نیول کوي دوی په هغو سره؟ آیا شته دوی ته (داسې) سترگې چې لیدل کوي دوی په هغو سره؟ آیا شته (داسې) غوږونه چې اورېدل کوي دوی په هغو سره بلکې دا شان دوی سره نشته نو له تاسې څخه هم بد تر شول نو تاسې څنگه د دوی عبادت کوئ)) ووايه (ای محمده دوی ته) چې راوبولئ تاسې شریکان خپل (د امداد لپاره) بیا ((په خپلو تدبیرونو سره)) ضرر ورسوئ ما ته بس مهلت مه را کوئ تاسې ما ته (هېڅ قدر) بېشکه ولې (ناصر او ساتونکی) مې الله دی هغه چې ټوټه ټوټه یې نازل کړې دی کتاب او هم دغه (الله حمایت) ساتنه کوي د صالحانو (او کارونه یې جوړ وي) او (بېشکه) هغه (معبودان) چې یې بولئ تاسې یې له الله طاقت نه لری دوی د نصرت (مرستې کولو) ستاسې او نه د ځانونو خپلو سره مرسته (مدد) کولای شي (نوزه یې څه پروا لرم او که را وبولئ تاسې دوی به جانب د هدایت (د سمې صافې لاری) نو هېڅ نه اوري دوی او وینې به ته (ای محمده) دوی چې گوري به دوی تا ته حال دا چې دوی به هېڅ نه ویني.

له دې مبارک ایت څرگنده شوه چې له (عباد امثالکم) بتان مراد دی چې له ټولو صلاحیتو محروم دي له هر ډول مدد کولو محروم دي. د قرآن مجید له دې توضیحاتو سره بیا هم د باطلو معبودانو او د خدای تعالی د انعام لرونکو بندگانو مقام یو گڼل سخته غلطی ده، نو د ایمان خاوندان د قرآن او سنتو تعلیماتو سره خپل عقاید برابر اصلاح کړي ساتي او د گمراه کوونکو نظریاتو له پیروي اجتناب کوي.

یوه درنه غلط فهمي او د هغې رد :

قرآن کریم کې د مشرکینو طرز عمل داسې ذکر شوی دی چې :

وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ
الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ^{١٢٨}

ژباړه : او په هغه وخت کې چې یاد کړی شي يوازې الله (بې له بتانو) نو منقبض شي او وترهېږي زړونه د هغو کسانو چې ایمان نه راوړي په آخرت باندې او په هغه وخت کې چې یاد کړل شي هغه (بتان) بې له دغه (الله) ناخپه دوی خوشالېږي (مخونه یې رانه او وچولی (تندی) یې خلاص شي له خوښۍ)

دېره د افسوس خبره ده چې د دې ذکر شوي مبارک ایت په رڼا کې ځینې د انبیاؤ او اولیاوو له ذکر ځان ژغورنه کوي د دوی د عظمت یادونه او اظهارونه کې مؤمنانو ته د شرک گڼلو هاند او کوشش کوي حال دا چې مشرکین د لات او منات په بده مینه کوونکي او په هغو عقیده لرونکي دي نو دلته صرف د الله تعالی د ذات ذکر مراد نه دی او که څوک د بل چا ذکر ناجایز یا شرک وگڼي نو د هر مسلمان ایمان به مشکوک وي ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د معراج قاب او قوسین، او شفاعت کيږي ذکر او بیانولو باندې د (سبحان الله) او از پورته کيږي نو حقیقت دا دی چې د حضرت انبیاء علیهم السلام ذکر او د صحابه وو، اولیاوو کرامو، اهل بیت رضي الله عنهم بیان یا د شهداوو او صالحینو یادونه د الله تعالی له ذکر لرې نه دي، بلکې د هغو د بیانولو په برخه کې قرآن کریم کې راغلي دي چې :

وَكَلا نَقْصُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُنَبِّئُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ
وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ^{١٢٩}

ژباړه : او دا ټول (محتاج الیه) اخبار لولو مونږ پر تا (ای رسول الله) له احوالو د تېرو رسولانو هغه چې کلکوو قوي مطمئن کوو مونږ په هغو سره

١٢٨. الزمر / ٤٥.

١٢٩. هود / ١٢٠.

زړه ستا (په تزئید د یقین سره) او راغلی دی تا ته په دغو اخبارونو کې حق (رښتیا) او موغظه (پند) او یادونه لپاره د مؤمنانو.

الله تعالیٰ په څرگند ډول د انبیاوو کرامو بیان کړی دی چې د زړه د اطمینان باعث کیږي او د ادم علیه السلام، عیسیٰ علیه السلام، حضرت محمد علیه السلام په ذکر او یادونه زړه پاک او مضبوطیږي او په دې سره خپله د الله تعالیٰ ذکر پورته کیږي او د مؤمنانو ایمان پرې قوي کیږي.

حب الله او حب من دون الله :

قرآن کریم د حب الله او حب من دون الله په برخه کې رباني ارشاد داسې فرمایلی دی :

اَوْ مِنْ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ [۱۷۰]

ژباړه : او ځینې له خلكو څخه هغه څوك دي چې نيسي يې له الله څخه شريكان (په عبادت كې) چې مينه كوي دوى په هغوى باندې لكه چې مينه كوي په الله او هغه كسان چې ايمان يې راوړى دى ډېر ټينگ دي له جهته د مينې له الله سره او كه ووينې هغه كسان چې ظلم يې كړى دى (په خپلو نفسونو په شرك سره) په هغه وخت كې چې وويني دوى عذاب بېشكه قوت خاص الله لره دى ټول او بېشكه چې الله سخت عذاب وركوونكى دى (نو د بتانو عبادت به يې نه كاوه).

د دې مبارک ایت په مفهوم کې ځینې خلک غلط فهمي لري. وایي غیر الله الله تعالیٰ بل چا سره محبت جواز نه لري مؤمنان دې الله تعالیٰ سره محبت کوي له ده پرته چا سره دې محبت نه کوي نو دوی د انبیاوو، صحابه وو او

اولياوو سره محبت غير الله محبت بولي او هغه ته شرک وايي. دا خيال زياتي گمراه کوونکی او د قرآن او سنتو له تعليماتو سره تعارض لري. خدای تعالی په فطري ډول د انسان په زړه کې مينه او محبت پيدا کړې د والدينو مينه يې له اولاد او د اولاد يې له والدينو سره پيدا کړې او دا مينه د انسانيت تقاضا ده، محبت او مينه د انسان په فطرت کې په ودیعت کېښودل شوي ده، قرآن کریم د محبت يادونې ته ستر اهميت ورکړې نو مؤمنانو د محبت او مينې د تصديق لپاره خو حديث شريف په لاندې ډول راوړو:

او عن عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الأرواح جنود مجندة فما تعارف منها ائتلف وما تناكر منها اختلف [١٧١] ژباړه: له عائشې رضي الله عنها روايت دی چې ويلې يې دي وفرمايل رسول الله صلى الله عليه وسلم: ارواح پتې لښکرې دي نو کومې چې له هغو پېژندگلوې لري سره يو شوي دي او کومې چې نامعلومې دي له هغوی اختلاف لري.

له دې حديث شريف څرگندېږي چې د ارواح د عالم اجتماع او تعارف يو له بله سره په محبت او مينې سره کېږي، دا هم واضحه شوه چې د اهل ايمان او د اهل کفر په منځو کې محبت فطري دی مؤمن له کافر او کافر له مؤمن سره محبت نه لري او دا د فطرت تقاضا ده او دا چې محبت دماغي څيز نه دی، بلکې د يوه قلبي کيفيت نوم دی او کوم زړه چې د الله تعالی ياد او د رسول الله صلى الله عليه وسلم محبت ته ځای ورکړې وي هغه له کفر نه مبراء وي ځکه چې د الله تعالی او د رسول الله صلى الله عليه وسلم او د امت له پاکانو سره محبت کول او مينه لرلو سره ايمان مضبوطېږي لکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ابوذر رضي الله عنه ته وفرمايل: د ايمان

کوم خانښ زيات مضبوط وي؟ ده ورته وويل: قال الله الله ورسوله اعلم قال: الموالاة في الله والحب في الله والبغض في الله.^{١٧٢}

يعني: رسول الله صلى الله عليه وسلم ابوذر رضي الله عنه ته وفرمايل: د ايمان کوم خانښ زيات مضبوط وي؟ ده ورته وويل: الله او رسول پرې ډېر ښه پوهيږي، ويې فرمايل: دوستي د خدای لپاره مينه د خدای لپاره او بعض (بد اسپدل) د خدای لپاره.

له حضرت محمد مصطفيٰ صلى الله عليه وسلم سره محبت د ايمان روح بلکې عين ايمان دی، د رسول الله صلى الله عليه وسلم په محبت د الهي قرب مقام حاصلېږي لکه چې امام بخاري په دې برخه کې له رسول الله صلى الله عليه وسلم روايت کړی چې:

[لا يؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من والده وولده والناس اجمعين]^{١٧٣} يعني: يو د تاسې مؤمن نه دی خو چې زه له مور او پلار او اولاد او له ټولو خلکو ورته ډېر گران نه يم.

نو د الله تعالیٰ محبت د رسول الله صلى الله عليه وسلم په محبت کې دی يعني د رسول الله صلى الله عليه وسلم محبت په حقيقت کې د خدای تعالیٰ محبت دی. لکه چې د ده اطاعت د خدای اطاعت دی او د ده نافرمانی د خدای تعالیٰ نافرمانی ده. لکه چې روايت دی:

[عن انس بن مالك رضى الله عنه ان رجلا قال: يا رسول الله صلى الله عليه وسلم متى الساعة؟ قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ويلك و ما اعددت لها؟ قال: ما اعددت لها الا انى أحب الله ورسوله. قال انت مع من احببت. قال انس رضى الله تعالى عنه. فما رايت المسلمين فرحوا بشيئى بعد الاسلام فرحهم بها.]^{١٧٤}

^{١٧٢}. رواه البيهقي في شعب اليمان.

^{١٧٣}. رواه البخارى كتاب اليمان.

^{١٧٤}. بخارى و مسلم.

يعني: له انس رضي الله تعالى عنه روايت دى چې يوه سړي وويل: اى رسول الله! قيامت كله دى؟ وې فرمايل: افسوس چې آيا تيارى دې ورته نيولى؟ وويل: تيارى مې نه دى ورته نيولى مگر دا چې الله او رسول يې په ما ډېر گران دي، وې فرمايل: ته به له هغه چا سره يې چې ډېر درباندي گران دى، انس رضي الله عنه وويل: چې ما پس له اسلام په بل شي مسلمان دومره خوشحال ونه ليدل لکه چې په دې فرمودې د رسول الله صلى الله عليه وسلم چې خوشحاله وو.

له دې مبارک حديث څرگند يږي چې صحابه وو کرامو له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره سرشاره مينه لرله او له هغه سړيې په قلبي محبت خوښي کوله.

يوه غلط فهمي او د هغې اذاله:

د دې حديث شريف له (ما اعددت لها) لفظ نه ځينې بې عمله خلک مرادوي او غلطه معنى ترې اخلي وايي: دې صحابي اخرت ته تيارى نه وو نيولى يوازې د خداى تعالى د رسول مينه يې لرله، معلومه شوه چې لمانځه، روزه، زکات او حج ته کومه اړتيا نشته، د دې شبه ازاله داسې ده چې:

د رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابي امکان نه لري چې بې عمله وي، دى صحابي چې ويل: ما تيارى نه دى نيولى يعنې هر څه مې چې کړي د رسول الله صلى الله عليه وسلم په محبت کې مې کړي بې د هغه له محبت کوم تيارى نه لرم. په حقيقت کې دى صحابي رضي الله عنه څرگنده کړه چې بې له مينې او محبت د رسول الله صلى الله عليه وسلم اعمال نشته او د رسول الله صلى الله عليه وسلم په مينه کې اعمال سرته رسول خالص له ریا پاک اعمال دي.

له پاک اهل بيت رضي الله عنهم سره محبت:

د نبي صلى الله عليه وسلم اهل بيت سره محبت او مينه د ايمان برخه ده
 قرآن كريم او احاديثو كې د اهل بيت فضائل راغلي، رسول الله صلى الله
 عليه وسلم فرمايلي دي چې زما له اهل بيت سره محبت له ما سره مينه او
 محبت دى :

[عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 أَحِبُّوا اللَّهَ لِمَا يَعْذُوكُمْ بِهِ مِنْ نِعْمِهِ، وَأَحِبُّوا لِحُبِّ اللَّهِ، وَأَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي
 لِحُبِّي] ١٧٥

يعني: له عبد الله بن عباس رضى الله عنهما روايت دى ويلى يې دي چې
 رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: په الله مين شئ لكه چې غذا
 دركوي له نعمتو خپلو او په ما مين شئ په مينه د الله او زما په مينه زما په
 كورنى مين شئ.

اولياوو ورحمة الله عليهم سره محبت:

خوك چې خپل ژوند د خداى تعالى او د رسول الله اتباع ته وقف كړي او د
 خداى تعالى د محبت او رضا ذريعه د رسول الله صلى الله عليه وسلم
 محبت او رضاگني د دوى ستاينه الله تعالى داسې فرمايلي ده:

[إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا] ١٧٦

ژباړه: بېشكه هغه كسان چې ايمان يې راوړى دى او كړي يې دي ښه
 (عملونه) ژر به وگرځوي دوى ته رحمان دوستي محبت (په زړونو د خلكو
 كې).

دا يو حقيقت دى چې مؤمنان د خداى تعالى او د رسول الله صلى الله عليه
 وسلم په محبت خداى تعالى ته محبوب كيږي او دا محبوبيت كوم اتفاقي
 امر نه وي، بلكې دا د خداى تعالى خاصه عطا وي نو اهل د حاكمي او د
 عرش او سېدونكي هم ورسره محبت كوي ټول عالم يې د محبوبيت نارې

١٧٥. رواه الترمذى-ابواب المناقب.

١٧٦. مريم / ٩٦.

وهي، د حشر په ورځ يې ټول عالم کې عزت زياتيزي لکه چې په حديث شريف کې راغلي دي :

او عن عمر رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان من عباد الله لاناسا ما هم بانبياء ولا شهداء يغبطهم الانبياء والشهداء يوم القيامة بمكانهم من الله تعالى، قالوا: يارسول الله تخبرنا من هم؟ قال: هم قوم تحابوا بروح الله علي غير ارحام بينهم ولا اموال يتعاطونها فوالله ان وجوههم لنور و انهم على نور، لا يخافون اذا خاف الناس ولا يحزنون اذا حزن الناس وقرأ هذه الآية: الا ان اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون^{١٧٧}

ژباړه: له عمر رضي الله عنه روايت دی وييلي يې دي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د الله بندگانو کې داسې خلک دي چې نه نبيان دي، نه شهيدان دي خو د قيامت په ورځ به د انبياوو او شهيدانو مقام له خدای تعالی نه غواړي، وويل: ای د خدای رسوله! مونږ خبره کړه دا څوک دي؟ ويې فرمايل: دا هغه قوم دی چې خاص د خدای لپاره ځينې داسې بنو خلکو سره مينه کوي چې د خپلوۍ يا د مال اړيکې نه ورسره لري نو په خدای قسم چې مخونه به +يې د نور وي او دوی به په نور وي کله چې خلک ويريزي دوی به نه ويريزي او نه به غمگين کيږي کله چې خلک غمگين وي او دا مبارک ايت يې ولوست ((خبردار او سئ چې بېشکه اولياء د خدای تعالی (چې دي) نه به وېره وي په دوی باندې او نه به دوی غمجن کيږي)).

دا څرگنده ده چې الله تعالی سره محبت او د الله تعالی لپاره محبت او له بت سره محبت او د بت لپاره محبت توپير لري، د الله تعالی محبت حق دی او د هر شي په محبت غالب دی لکن له دې سره سره محبت يو داسې څيز

^{١٧٧}. رواه ابوداؤد.

دی چې د قرآن په تعلیم او د سنتو په وضاحت سره راځي علما مؤمنانو ته په دنیا او آخرت کې د محبت له فوائدو بې خبره نه دي، د مؤمن محبت او نفرت د ذاتي اغراضو او مقاصدو لپاره نه وي، بلکې د خدای تعالیٰ رضا یې په نظر کې وي که مؤمن مال لگوي د الله په لاره کې یې مصرفوي او که دنیا کې هر څه کوي مقصد یې د خدای تعالیٰ د خوشحالولو حصول وي که حج ته ځي یا جهاد کوي فی سبیل الله سر نذرانه کوي. د الله تعالیٰ په مینه او محبت کې د ده جل جلاله د رضا لپاره له سره تېروي. دا محبت دی او د الله تعالیٰ یاد او د رسول الله صلی الله علیه وسلم اتباع عبادت دی محبت نه دی چې د الله تعالیٰ په نزد اجر او ثواب لري، مبرور حج ثواب لري، په توره وژل شویو ته ثواب ورکول کیږي او چې په مینه محبت د خدای تعالیٰ د رضا د حصول لپاره صالح اعمال کوي د عرش په سوري کې به د محبت والاو صالحینو سره د قیامت په میدان کې سرلوړي او د رسول الله صلی الله علیه وسلم د محبت له امله به یې د حشر په ورځ دغه نصیب وي. آخرت او من دون الله :

د کفارو او مشرکینو په لاسو جوړ شوي معبودان په قرآن کریم کې من دون الله گڼل شوي دي چې د قیامت په ورځ به دوزخ ته واستول شي لکه چې رباني ارشاد دی :

[إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ] ۱۷۸

ژباړه: بېشکه تاسې او هغه (بتان، شیطانونان) چې عبادت یې کوئ تاسې بې له الله څخه خس (خشاک) د دوزخ یئ، تاسې (له معبودانو خپلو سره) دې دوزخ ته ننوتونکي یئ.

الله تعالیٰ د قیامت وپروونکې وضع بیان کړې ده چې د قیامت په ورځ به مشرکان او گمراهان او د هغوی من دون الله معبودان به ټول جهنم ته ځي :

[هَذَا يَوْمَ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (٢١) أَحْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا
وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ (٢٢) مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ
الْجَحِيمِ (٢٣)] ١٧٩

ژباړه: دا هم هغه ورځ د فيصلې (او قضاء) ده هغه (ورځ) چې وئ تاسې چې
په دې باندې مو نسبت د دروغو کاوه (او باور مو پرې نه کاوه چې رابه
شي) (وبه فرمايي الله پرښتو ته چې) راټول کړئ تاسې هغه کسان چې ظلم
يې کړی وو (په ځانونو خپلو په انکار او په شرک سره) او (کافرانې) بنځې
(يا شيطانان ملگري) د دوی او هغه چې وو دوی چې عبادت به يې کاوه (د
بتانو) بې له الله پس روان کړئ برابر کړئ دوی لارې د دوزخ ته (او دوزخ ته
به يې ورسوي).

اَوْ بَرَزَتْ الْجَحِيمَ لِلْغَاوِينَ (٩١) وَقِيلَ لَهُمْ آيِنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ (٩٢) مِنْ دُونِ
اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ (٩٣) فَكَبَّكُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ (٩٤)
وَجُنُودٌ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ (٩٥) قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ (٩٦) تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا
لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٩٧) إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (٩٨)] ١٨٠

ژباړه: او ښکاره به کړی شي جحيم گمراهانو ته (لپاره د حسرت او خفگان
د دوی) او وبه ويل شي دوی ته (د پرښتو په ژبه) چې چېرته دي هغه
معبودان ستاسې بې له الله چې وئ عبادت به کاوه تاسې د هغوی بې له الله
نه، آیا مدد کوي له تاسې سره (په دفع د عذاب د الله کې) يا څه مدد کوي
دوی له خپله ځانه سره (بلکې نه يې شي کولی) نو وبه غورځول شي (دا
بتان) نسکور په دغه (دوزخ) کې دوی (او هم) گمراهان او لښکر د ابليس
(شيطان) ټول (عبادان او معبودان) وبه وايي دوی حال دا چې دوی به په
دوزخ کې سره جگړې کوي چې قسم دی په الله چې بېشکه شان دا دی چې

١٧٩. الصفافات / ٢١-٢٣.

١٨٠. الشعراء / ٩١-٩٨.

وو مونږ خامخا په گمراهۍ ښکاره کې کله چې برابرولئ مونږ تاسې (په عبادت کې) له رب (پالونکي) د عالميانو سره.

له دې مبارکو اياتو معلومېږي چې له من دون الله د کفارو او مشرکينو معبودان مراد دی چې له عابدانو سره به يې جهنم ته اچول کېږي او مقرينو چې د من دون الله متابعت نه دی کړی جنت ته بيول کېږي.
د بلقيس تخت او شرک :

الله تعالی پيغمبرانو ته معجزې ورکړي دي سليمان عليه السلام ته يې پيريان تابع کړي و، باد، د هوا مرغان يې مطيع و نو د ملکه سبا بلقيس د تخت راوړلو حکم يې وکړ. دا قصه قرآن شريف کې داسې راغلې ده :

[قَالَ عَفْرِيَّتُ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ (۳۹) قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَأَاهُ مُسْتَقَرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌ كَرِيمٌ (۴۰)]^{۱۸۱}

ژباړه : وويل يو زورور سخت قوي له (قومه د) پيريانو چې زه به راوړم تا ته دا (تخت) پخوا د هغه چې پاڅېږي ته (ای نبي الله) له دغه ځايه خپله، او بېشکه زه پر دغه (راوړلو) د دې (تخت) خامخا قوي (زورور معتبر) امانتگر يم (چې نه کوم خيانت په جواهر و د ده کې) وويل : هغه (سړی) چې د ده څخه يو علم و له کتابه (منزله يعنې اسم الاعظم) زه به راوړم تا ته دا (تخت) پخوا له هغه چې بيا راگرځي تا ته سترگه ستا (چې نيولې دې وي کوم شي ته) نو کله چې وليد (سليمان) دغه (تخت) قرار پروت په نزد د ده نو وويل دغه (ژر راوړل د تخت) له فضله (احسانه) د رب زما دی دپاره د دې چې وازموي ما چې آيا زه شکر کوم (پر نعمتونو د الله) يا ناشکري (کفران) کوم؟ او هر څوک چې شکر کوي پس بېشکه همدا خبره ده چې شکر کوي خپل ځان ته

۱۸۱. النمل / ۳۹-۴۰.

(ځکه چې پرې د نعمتونو دوام او تزئید کيږي) او هر چا چې ناشکري وکړه (کفران کوي) غني بې پروا دی (له شکر او له هغه څیزه) کرم والا څښتن (خاوند) د سخاوت دی پر مستحقانو د انعام.

سليمان عليه السلام له يوې خوا باچا او له بلې خوا پيغمبر و، د علم او اختيار لوړ مقام يې درلود، سره له دې يې د امر په صيغه چې تکبر ترې څرگند شي چاته ونه ويل چې ورشه د بلقيسي تخت راوړه، بلکې ويې ويل: چې څوک به يې راوړي او جنيات يې داسې تابع او په فرمان وو چې په سيالۍ يې د هغه راوړلو ته ځان کاندید او هغه يې د سترگو له رپ سره راوړ. د دې زور او قوت نسبت يې هم ځانته نه دی کړی، بلکې ويلي يې دي چې (هذا من فضل ربي) دا د خدای تعالیٰ فضل دی.

د غور وړ دا خبره ده چې د عفریت په توگه د بلقيس د تخت راوړل په طرفه العين کې يې يو فوق العاده عمل دی د سليمان عليه السلام د معجزې په توگه خدای تعالیٰ ډېر ښه اجرا کولای شو نو د عفریت په توگه يې دغه عمل بايد شرک ونه گڼل شي، بلکې دا د جنياتو تابعداري او د هغو په توگه د داسې کارو اجرا کول سليمان عليه السلام نه د ځان او نه د جنياتو توان بللی، بلکې هغه يې د خدای تعالیٰ فضل گڼلی دی او د خدای تعالیٰ د فضل او کرم نه منل لويه ناشکري ده. پيغمبر چې د عقايدو په صفایۍ او د توحيد او اصلاحاتو هاند کوي هيڅکله داسې کار نه ترې صادرېږي چې هغه کې د شرک شائبه وي. له دې امله دا ډول اعمالو ته بايد څوک شرک ونه وايي، دا د انبياوو او اولياوو د لوړ علم او زياد اختيار له مخې چې د خدای تعالیٰ فضل دی سرته رسيږي. د الله تعالیٰ په فضل شکر په کار دی، نه ناشکري.

د محمد مصطفیٰ صلی الله عليه وسلم او د اولياوو فضيلت: هغه فضيلت او شرف چې حضرت محمد مصطفیٰ صلی الله عليه وسلم يې پر نورو کائناتو لري، دومره زيات دی چې اندازه يې چاته معلومه نه ده.

همدارنگه د ده صلی الله علیه وسلم امت په نورو امتو دومره غوره والی لري چې معلومات یې چا ته نشته نو له دې کبله امام رباني حضرت مجدد الف ثاني شیخ احمد فاروقي سرهندي رحمة الله علیه ویلي دي :

«هر نبي په ولایت قدم ایښی دی خو ډېر اعلی ولایت هغه دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم قدم ورباندي ایښی دی.»^{۱۸۲}

سلیمان علیه السلام که بېگانه او سبا کې د یوې میاشتې واټن واهه رسول الله صلی الله علیه وسلم د عرش او فرش فاصله یوه شپه کې وهله. په امتیانو کې یې که د جناب آصف بن برخیا کارنامې وڅېړو په خپله ثابتیږي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په کائناتو او امت یې په نورو امتو څومره زیات فضایل لري، په یوه حدیث شریف کې راغلي دي :

[عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخِيَارِكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خِيَارِكُمُ الَّذِينَ إِذَا رُؤُوا، ذَكَرَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ]

یعني: له اسماء لور د یزید روایت دی چې دې له رسول الله صلی الله علیه وسلم واوریدل چې ویل یې: ایا تاسې خبر نه کړم چې تاسې کې څوک غوره دی، وویل اوریدونکو صحابه و کرامو هو مونږ خبر کړه ای رسول الله! وفرمایل: غوره د تاسې هغه څوک دی چې وینې یې د خدای تعالی ذکر کوي.

یوه شبه او د هغې اذاله :

ځینې خلک خیال کوي چې د بلقیس تخت سړي راوړی دلیل یې د قرآن کریم دا مبارک نیولی دی چې (انا اتیک به قبل ان تقوم من مقامک) او عفریت له جنیاتو ځني و خود خدای تعالی چې فرمایلي دي (هذا من فضل ربی) څرگندوي چې سلیمان علیه السلام ته خدای تعالی دغه توان وربښلی

^{۱۸۲}. مکتوبات امام رباني.

و ځکه یې په دغو (هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي) الفاظو د هغه شکر وکړ، او د دې قصې اهمیت په دې کې دی چې د نبوت او ولایت مقام وپېژندل شي نو بې شبهه د (هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي) فرموده کې د شکر مقام دی ځکه سلیمان علیه السلام د دغه مقام له امله د خدای تعالی شکر ادا کړ.

و من دون الله یو وروستنی وضاحت :

و من دون الله نتیجه دا ده چې د عبادت او بندګۍ په ځای کې یې ذکر په دې معنی دی چې سوا له الله تعالی نور هیڅ نوري او ځاګي څیزونه د عبادت وړ نه دي. همدی خالق او برحق معبود دی حق لري چې عبادت یې وشي ... مرسته، نصرت، شفاعت د انبیاءو، اولیاءو، صدیقینو او شهداوو کره او وړه (معجزې او کرامات) په من دون الله کې نه راځي ځکه چې په اذن د الله تعالی ثابت شوی دی نو انکار ورنه د الله تعالی له رحمت د ناامیدۍ علامه ده له دې امله د لغوي معانیو مصداق جلا او د اصطلاحي مفاهیمو د اطلاق بیان جلا صحیح راځي لکه قرآن کریم کې د مصر عزیز (انه ربی احسن مثنوی) او والدین (کما ربینی صغیرا) د (رب) په نامه یاد شوی دی نو د (رب) د نوري لفظي اشتراک له امله چې خالق او هم مخلوق ته استعمال شوی او په دواړو یې اطلاق برابري نه لري څرګنده او واضحه خبره ده چې د مصر عزیز او والدینو ته (رب) د لغوی معنی له مخې راغلی دی او د حقیقي رب اطلاق په هغه ذات کې چې د ټولو کائناتو د پالنې والا دی، وګورئ څرنگه وپوند او بینا، عالم او جاهل، نیک او بد برابر نه دي همدارنگه (انعمت علیهم) او (معضوب علیهم) سره برابر نه دي او د برابر ګڼلو خیال یې سم او ټیک نه دی.

په قرآن او حدیثو کې د وسیلې تصور :

قرآن مجید کې مؤمنانو ته حکم شوی دی چې خدای تعالی ته وسیله ولټوي!

إِيَّاهُ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ^{۱۸۳}

ژباړه: ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی (یعنې ای مؤمنانو) ووبرېږئ تاسې له الله او طلب کړئ ده ته وسیله (په طاعت سره) او جهاد وکړئ په لاره د ده کې (د کلمه الله د اعلاء په غرض) لپاره د دې چې په مراد ورسیرئ (خلاص شی له عذابونو).

له پورتنی مبارک ایت څرگندېږي چې وسیله کوم غیر اسلامي تصور نه دی، بلکې د قرآن تعلیماتو یو تعلیم دی لکن ځینې اخباري مضامین د عوامو اذهانو کې تشویش پیدا کوي له دې امله ضروري ده چې د قرآن او سنتو په لارښوونه د شریعت او طریقت وروڼو شبهات زایلې شي. د اهل لغت په نزد د وسیلې معنی واسطه او ذریعه ده او د شریعت په اصطلاح کې هر هغه عمل یا هر هغه ذات دی چې د هغه په توگه انسان ته الهي قرب ورکول کېږي.

مؤمنان خدای تعالی ته عمل بالذات وسیله کوي د صالحه اعمالو په وسیله کولو کې اختلاف نشته لکن ځینې خلک د انبیاوو او د الله تعالی له نورو پاکو بندگانو وسیله کولو نه انکار کوي چې د دوی دا طرحه درسته نه ده، مسلمانان نه یوازې دنیا کې بلکې په اخرت کې هم خدای تعالی ته د خپلو نیکو اعمالو او د نورو غوره بندگانو (انبیاوو، صدیقینو، شهداوو او صالحینو) د نیکو اعمالو وسیله کولو باندې قایل دي. حقیقت دا دی چې انسان د خپلو نیکو اعمالو له وسیله کېدلو او د نبی کریم صلی الله علیه وسلم له وسیله کېدلو او نورو ذکر شویو وسیله کېدلو نه د خدای تعالی د رحمت سترې هیلې لري.

د وسیلې ډولونه:

د قرآن او سنتو د تعليماتو په رڼا کې وسيله درې ډوله ده :

۱_ د نيكو اعمالو وسيله كولو دعاء.

۲_ د انعام موندونكو بندگانو (انبياوو، صدیقینو، شهداوو او صالحینو) وسيله گرځولو دعاء.

۳_ د انعام موندونكو بندگانو د دعا غوښتنه.

دا درې ډوله وسيلې مؤمنانو کې رائجې دي ځكه چې د قرآن او سنتو په رڼا کې دا درې ډوله وسيلې هره يوه جائزه بلکې احسنه ده او د هغو د دلايلو په کتنه د عقيدې سمولو له امله عمل هم نافع کيږي.

د صالح اعمالو اهميت :

نيک اعمال الله تعالى ته د قرب، بخښني او نجات سبب کيږي لکه چې په قرآن کریم کې راغلي دي :

اَوَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ^{۱۸۴}

ژباړه : او هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی او کړي يې ښه (عملونه) خامخا وبه ريښوو هرو مرو (خامخا) له دوی نه گناهونه د دوی او خامخا جزا به ورکړو مونږ هرو مرو (خامخا) دوی ته ښه جزا د هغه (عمل) چې وو دوی چې کاوه به يې (په اسلام کې).

بل ځای د خدای تعالی ارشاد دی :

اَمَنْ عَمَلًا صَالِحًا مَنْ ذَكَرَ اَوْ اُنْشَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِّ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ^{۱۸۵}

ژباړه : هر چا چې وکړ نیک (عمل) له نارینه څخه يا له ښځې څخه حال دا چې مؤمن وي نو خامخا ژوندون به ورکړو هرو مرو (خامخا) هغه ته ژوندون

۱۸۴. العنكبوت / ۷.

۱۸۵. النحل / ۹۷.

ښه (پاکیزه) او خامخا جزا به ورکړو هرو مرو (خامخا) دوی ته اجر د دوی په ډېر ښه د هغو (نیکو) سره چې و دوی (په دنیا کې) چې کولې به یې. دا مبارک ایاتونه رانښيي چې نیک اعمال ستر ثوابونه لري او اعلان کوي چې مؤمن خپل ژوند په تقوی، طهارت او نیکۍ تېروي نه یوازې دنیا یې پاکېږي، بلکې ښه ژوند یې په برخه کېږي، د صالحه اعمالو د اهمیت په برخه کې حدیثو کې داسې راغلي دي، چې :

[عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إن الله قال (من عادى لي وليا فقد آذنته بالحرب، وما تقرب إلي عبدي بشيء أحب إلي مما افترضت عليه، وما يزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه، فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به، وبصره الذي يبصر به، ويده التي يبطش بها، ورجله التي يمشي بها، وإن سألني لأعطينه، ولئن استعاذني لأعيذنه] ١٨٢

یعنې : له ابي هريره رضي الله عنه روايت دی. ویلي یې دي. فرمایلي دي رسول الله صلى الله عليه وسلم چې الله تعالی فرمایلي دي : چې څوک زما په دوست تعدا کوي هغه ته مې په حرب اجازه کړې، او په هغه څیز چې زما پنده ما ته نږدې کېږي هغه دوست گڼل د هغو څیزو دی چې پرې فرض کړي مې دي، او زما بنده تل ما ته د نفلو په ادا کولو ځان رانږدې کوي خو چې ما ته گران شي کله چې پر ما گران شي زه د هغه سمع یم چې دی پرې اوري او هغه بصر یم چې دی پرې ویني او هغه لاس یې یم چې دی پرې نیول کوي او هغه پښه یې چې په هغې تلل کوي او چې غوښتنه رانه کوي ورکوم یې او که پناه رانه غواړي پناه ورکوم.

دا مبارک ایاتونه او حدیث شریف څرگندوي چې په نیکو اعمالو انسان ظاهراً او باطناً د خدای تعالی د انعامونو او مهربانیو کولو په اندازه

مستجاب الدعوات کيڙي. په دنيوي ژوند کې پس له ايمان نه په نيکو اعمالو بنده ته ستر امتياز ورکول کيږي. د ځمکې د خلافت مقتضى ده چې مؤمن په هر حال له خالق، مالک، رحمن او رحيم مولا ځنې غافل ونه اوسي، د دنيا په مشکلاتو کې زياته عاجزي او تواضع څرگنده کړي نيکيو کې سبقت وکړي، صالحه اعمالو په کولو کې داسې هاند وکړي چې د خالق او مالک رضا او خوشالي په مقام بريالی شي.

صالحه اعمال او وسيله :

الله تعالى فرمايلي، چې :

[وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ] ۱۸۷

ژباړه : او قبلوي (الله دعا) د هغو کسانو چې ايمان يې راوړی دی او کړي يې دي ښه (عملونه) او زيات کوي (دوی ته) له مهربانۍ خپلې او کافران چې دي شته دوی ته عذاب ډېر سخت (د دوزخ).

دا مبارک ايت راښيي چې په نيکو اعمالو د انسان ظاهر او باطن منور کيږي او دعاگانو د قبلولو زيری ورکول کيږي او واضحه کړې يې ده چې د دعا له امله د خدای تعالی رحمت نه و، بلکې د خدای تعالی د رحمت مطابق د کرم باران يې له طلب ورعطا کيږي.

بخاري او مسلم له نبي کریم صلی الله عليه وسلم يو اوږد حديث روايت کړی. په هغه کې يوه قصه راغلې ده چې پخوا زمانه کې درې تنه مسافر د لارې په يوه غار کې ننوتل. د غار په خولې يې يو غټ کمر اورغښت او د غار خوله يې بنده کړه. دوی وويل چې : راځئ چې خپل نیک اعمال خدای تعالی ته وسيله کړو او د هغو له امله خدای تعالی ته دعا وکړو چې د غار خوله مونږ ته خلاصه کړي. دا خبره يې ومنله، نو يوه وويل : د قحطۍ په

کال به چې ما لومړی خپل پلار مور نه کړ او اولاد او عيال ته مې غذا نه ورکوله. يوه شپه مې چې شودې ورته راوړې دى ويده و نو سر ته يې ودرېدم او تر هغه مې خپل عيال او اولاد ته غذا ورنه کړه خو چې دى راوښو شو شيدې مې ورکړې چې هغه وچيکلې پس له هغه مې خپل عيال او اولاد ته خوراک ورکړ نو څرنگه چې دا کار ستا د امر د تعميل لپاره کړې و زما د دغه نیک عمل په خاطر د غار ور راته پرانيزه نو د غار له خولې هغه کمر وښوېده يو څه رڼا پيدا شوه، دويم او دريم سړي هم خپل نیک اعمال و سيله کړل او د غار خوله خلاصه شوه درې واړه ترې ووتل او لاړل.

[اللهم إن كنت فعلت ذلك ابتغاء وجهك فافرج عنا ما نحن فيه ، فانفرجت الصخرة فخرجوا يمشون]^{۱۸۸}

يعني : اى خدايه که دا مې ستا په مخ کړې وي نو مونږ دغه ځاى چې په کې يو پرانيزې نو تېره وښوېده نو ترې راووتل لاړل.

دى درې واړو خپل نیک عملونه و سيله کړل او د هغو له برکنه د غار خوله ورته خداى تعالى خلاصه کړه نو د نیک عمل د و سيله کيدلو په برخه ابو هريره رضي الله عنه له نبي کریم صلى الله عليه وسلم روايت کړې چې : يوه ځنگل کې يوه سړي واوړېدل چې وريځې ته وويل شول د فلاني باغ اوبه کړئ. وريځ د هغه باغ ته ورغله د هغه سړي په باغچه يې باران وکړ او هغه يې اوبه کړه، دغه سړي د باغ له مالک څخه پوښتنه وکړه چې : يا عبدالله ما اسمک؟ قال: فلان للاسم الذى سمع فى السحابة فقال له با عبدالله لم تسألنى عن اسمى فقال انى سمعت صوتاً فى السحاب الذى هذا ماء يقول : اسقى حديقة فلان لاسمک فما تصنع فيها فقال : اما انى قلت هذا فانى

انظر الى ما يخرج منها فاتصدق و بثلثة و اكل انا و عيالى ثلثا او ارد فيها
ثلثة. ١٨٩

يعني: اي عبدالله نوم دې څه دی؟ وويل: فلان، له هغه نوم سره سم و چې
وريځې کې يې اوريدلی و نو وويل: ما دا وويل: او کتل مې چې څه ترې
حاصل شي دريمه برخه ورنه خيرات کړه ما او عيال مې ترې دريمه وخورله
او دريمه برخه مې پرې رد (مصر) کړه.

دا مبارک اياتونه او حديثونه د نيکو اعمالو و سييله کول او دعا کول
واضح دي، بې له شکه انسان ته خدای تعالی د ځمکې د خلافت د لوړ
منصب د ورکړې مقتضى دا ده چې د خیر او شر تمیز وکړي په تقوی او
نيکو اعمالو د خپل خدای رضا و غواړي نو د مشکلاتو په وخت کې خپل
نيک اعمال و سييله کړي خدای تعالی به يې دعا قبوله کړي او مشکل به يې
حل کړي. که کامل ايمان او خالص عمل نه وي خدای تعالی يې دعا ردوي،
او څوک چې د ايمان ساتنه او په عمل مداومت کوي د هغو دعا ته د
قبولیت شرف بخښي که نه خدای تعالی د خلافت وعده نه ورکول.

د نبي صلی الله عليه وسلم و سييله :

د نبي کریم صلی الله عليه وسلم لويه و سييله ده، ترمذي د ابو هريره رضي
الله عنه په روايت ذکر کړی دی چې نبي صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي :
[سلوا الله الوسيلة قالوا : يا رسول الله وما الوسيلة؟ قال: أعلى درجة في
الجنة لا ينالها إلا رجل واحد وأرجو أن أكون أنا هو]. ١٩٠

يعني: له خدای تعالی و سييله و غواړئ. وويل: اي رسول الله و سييله څه ده؟
ويي فرمايل: په جنت کې لوړه درجه ده غير له يو تن بل چا ته نه رسېږي او
زه هيله لرم چې هغه به زه يم.

١٨٩. رواه مسلم.

١٩٠. رواه الترمذي.

په احاديثو کې راغلي دي چې څوک ما ته د قيامت په ورځ محمود مقام وغواړي! ما نه به هغه ته زما د شفاعت کولو وسيله شي:

او عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قال حين يسمع النداء: اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمداً الوسيلة والفضيلة وابعثه اللهم مقاماً محموداً الذي وعدته حلت له شفاعتي يوم القيامة^{١٩١}

يعني له جابر رضي الله عنه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي څوک چې اذان واورې او ووايي: ای ربه دا پوره دعوت دی، لمونځ ودریدلی دی محمد ته وسيله و فضيلت ورکړه او محمود مقام ورکړه هغه چې د هغه وعده دې ورکړې ده، په قيامت کې يې زما شفاعت په برخه کړه.

دې شريفو احاديثو نه څرگنديږي چې وسيله گرځول، د رسول الله صلى الله عليه وسلم له تعليماتو څنې ثابت دي يعنې څوک يې چې شرک گڼي د هغو مفکورې ردوي، په دې حديث شريف کې رسول الله صلى الله عليه وسلم دوهوسيلې ذکر کړې دي يوه وسيله جنت او بله د حشر ميدان په جنت کې د مختلفو درجو مقامونه دي د هر چا لپاره د مقام حاصلولو وسيله د هغه خپل عمل وي او د حشر په ميدان کې د جنت لوړ مقام د محمود مقام په نوم ياديږي چې خپله رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه هيله من دی د هغه د حصول دعا کول چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورکول شي وسيله د شفاعت کيږي لپاره د دعا کوونکي چې خدای پاک هغه مقام رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورکړي. ربيعه بن كعب ارزو کړې چې (مرافقتك في الجنة).

د يوې مغالطې رد :

^{١٩١}. رواه البخارى.

له دې شريفو حديثونو نه ځيني كسان داسې پوښتنه كوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته د محمود مقام وركول كه يقيني وای نو د خلقو دعا به يې ولې غوښتله او ولې به يې ويل چې : (ارجو ان اكون انا هو) د دې شبه خواب كې ويل شوي دي چې د محمود مقام وركول رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يقيني دی نو د دې لپاره چې مؤمنانو ته يې شفاعت يقيني څرگند شي د هغوی دعا يې ورته وسيله وگرځوله او دا فرموده يې (ان اكون انا هو) د تواضع او د نفس د انكسار لپاره كړې ده، او دا چې د امت له دعا څنگه خبريري په خپله يې فرمايلي دي :

[من صلي علي صادقاً من نفسه عشر صلوات ارفعه عشر درجات و كتب له بها عشر حسنات] ١٩٢

يعني : څوك چې پر ما په صداقت لس وارې درود ووايي لس درجې به يې پورته كړم او په هغه به لس نيكي ورته وليكل شي.

په رسول الله صلى الله عليه وسلم د درود وويلو تعليم خدای پاك قرآن مجيد كې داسې فرمايلي دی :

[إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا] ١٩٣

ژباړه : بېشكه الله او پرښتې د الله درود وايي (رحمت ليرل غواړي) پر نبي باندې ای هغو كسانو چې ايمان يې راوړی دی (يعني ای مؤمنانو) درود ووايي پر هغه (نبي) باندې او سلام پرې ووايي په سلام ويلو سره.

په رسول الله صلى الله عليه وسلم د خدای پاك او د زرگونو فرښتو ويل جاري دي د مؤمنانو د دې فايده خپله درود ويونكي ته ده لكه چې حضرت كعب رضي الله عنه د ساې روايت بيان كړی دی :

١٩٢. جلاء الفهام - له ايم قيم.

١٩٣. احزاب / ٥٦.

[ما من يوم يطلع إلا نزل سبعون ألفاً من الملائكة حتى يحفوا بقبر النبي صلى الله عليه وسلم يضربون بأجنتهم ويصلون على رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى إذا أمسوا عرجوا وهبط مثلهم فصنعوا مثل ذلك حتى إذا انشقت عنه الأرض خرج في سبعين ألفاً من الملائكة يزفونه] ١٩٤

يعني: د رسول الله صلى الله عليه وسلم قبر ته هره ورخ او يا زره ملكي نازليري وزرونه پري بنوروي او په رسول الله صلى الله عليه وسلم درود وايي خو چې مازيگر شي دوى وخيژي او د دوى غوندي نوري رابنکته شي او همداسې کوي تر هغه چې ځمکه وچوي او اويا زره ملکوکې راووي پورته کوي يې.

دا د خدای تعالی حکم دی د انسان يا د فربتو د دعا په کې کوم دخل نشته او رسول الله صلى الله عليه وسلم چې فرمايلي: ما ته دعا وکړئ معنی يې دا ده چې ما ته د لوړ مقام غوښتلو دعا ستاسې لپاره وسيله شي چې په قيامت کې زما د شفاعت حقدار شئ، په ترمذي کې راغلي دي:

[عَنْ عُمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ أَنَّ رَجُلًا ضَرَبَ الْبَصْرَةَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ادْعُ اللَّهَ لِي أَنْ يُعَافِيَنِي فَقَالَ إِنْ شِئْتَ أَحْرَتُ لَكَ وَهُوَ خَيْرٌ وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ فَقَالَ ادْعُهُ فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ فَيُحْسِنُ وُضُوئَهُ وَيُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ وَيَدْعُوَ بِهَذَا الدُّعَاءِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِمُحَمَّدِ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي قَدْ تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فِي] ١٩٥

يعني: له عثمان زوی د حنيف روايت دی چې يو مورزادی پوند نبي صلى الله عليه وسلم ته راغی نو ويې ويل: خدای تعالی ته دعا وکړه چې روغ مې کړي، ويې فرمايل: که غواړې دعا درته کوم او که غواړې صبر وکړې ستا په خيره، وويل: دعا وکړه، وويل: نو امر يې وکړ چې اودس وکړي نو ښه اودس يې وکړ او دا دعا يې وکړه: ای خدایه زه سوال درته کوم او ستا نبي

١٩٤. مشکوة باب الکرامات.

١٩٥. جامع ترمذي ابواب الدعوات.

محمد صلی الله علیه وسلم د رحمت نبی درته مخ کوم زه تا وسیله کوم خپل رب ته د خپل دغه حاجت لپاره چې ته یې پوره کړې ای خدایه زما شفیع یې کړې.

له دې مبارکو حدیثو معلومېږي چې د وسیلې په توگه خدای تعالی ته رسیدل حاصلېږي لکه چې په حدیث شریف کې راغلي دي :

اعن فضالة بن عبيد قال : بينما رسول الله صلى الله عليه وسلم قاعد إذ دخل رجل فصلی فقال اللهم اغفر لي وارحمني فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم عجلت أيها المصلي إذا صليت فقعدت فاحمد الله بما هو أهله وصل علي ثم ادعه قال ثم صلى رجل آخر بعد ذلك فحمد الله وصلى على النبي صلى الله عليه وسلم فقال النبي صلى الله عليه وسلم أيها المصلي ادع تجب^{١٩٦}

يعني : له فضاله زوی د عبيد روایت دی ویلي یې دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ناست و یو سړی داخل شو لمونځ یې وکړ نو وې ویل : ای خدایه ما وبخشه او په ما رحم وکړه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل : ای لمونځ کوونکیه بیرته دې وکړه چې لمونځ وکړې نو کښېنه د خدای حمد ووايه داسې حمد چې د ده وړ وي او پر ما درود ووايه بیا دعا وکړه. و بویل : سړي پس له هغه لمونځ وکړ نو د خدای حمد یې ووايه او په نبی صلی الله علیه وسلم یې درود ووايه نو نبی صلی الله علیه وسلم ورته وویل : ای لمونځ کوونکیه! دعا وکړه قبلېږي.

په یوه حدیث شریف کې راغلي دي :

او عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه قال كنت أصلي والنبي صلى الله عليه وسلم وأبو بكر وعمر معه فلما جلست بدأت بالثناء على الله ثم

^{١٩٦}. رواه ترمذی، ابوداود، نسایي.

الصلاة على النبي صلى الله عليه وسلم ثم دعوت لنفسي فقال النبي صلى الله عليه وسلم سل تعطه سل تعطه^{١٩٧}

يعني: او له عبد الله زوى د مسعود رضي الله عنه روايت دى ويلى يې دي ما لمونخ كاوه او نبي صلى الله عليه وسلم حضور درلود، ابوبكر او عمر رضي الله عنهما ورسره وو كله چې كښپناستم د خداى تعالى مې ثنا وويله بيا مې په رسول الله صلى الله عليه وسلم درود ووايه بيا مې خان ته دعا وكړه نو نبي صلى الله عليه وسلم وفرمايل: سوال كوه دركول كېږي، سوال كوه دركول كېږي.

د حضرت عمر رضي الله عنه په روايت د دعا په برخه كې حديث شريف كې راغلي دي چې د دعا د قبلدلو شرط درود شريف دى او هغه داسې دى: [و عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: موقوف بين السماء والارض لا يصعد منه شيء حتى تصلى على نبيك]^{١٩٨}

يعني: له عمر بن الخطاب رضي الله عنه روايت دى ويلى يې دي: د حمكي او اسمانو ترمنځ ولاړ وي هيڅ شى نه ترې نه خيژي خو چې په خپل نبي درود ووايي.

دا ټول روايتونه رابښي چې درود ويل نه يوازې د دعا د قبلدلو وسيله ده، بلكې بې غير له هغه دعا معلقه وي او د خداى تعالى دربار ته نه رسېږي، كه فكر وشي درود وسيله ده نو هغه ذات چې درود د هغه لپاره ويل كېږي بې له شېبې لويه وسيله ده لكه چې يوه حديث شريف كې راغلي دي:

[و عن انس رضي الله عنه قال: جاء رجل الى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: يا رسول الله! اصبحت حداً فاقمه على، و حضرت الصلوة فصل مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فلما قضى الصلوة قال: يا رسول الله! انى

^{١٩٧}. رواه الترمذي.

^{١٩٨}. رواه الترمذي.

اصبت حداً فاقم في كتاب الله، قال هل حضرت معنا الصلوة قال نعم قال
قد غفر لك^{١٩٩}

يعني: له انس رضي الله عنه روايت دى ويلى يې دي: نبي صلى الله عليه
وسلم ته يو سرې راغى ويې ويل: حد راباندې لازم شوى هغه راباندې
جاري كړه. دې وخت كې جمع ودریده رسول الله صلى الله عليه وسلم سره
يې لمونځ وكړ كله يې چې لمونځ ادا كړ ويې ويل: اى رسول الله حد
راباندې لازم شوى. د خداى تعالى په كتاب يې راباندې جاري كړه. وې
فرمايل: ايا مونږ سره لمانځه كې حاضر وې؟ ويې ويل: هو! وې فرمايل:
په تحقيق درته ويخېنل شو.

امام مقتدي ته نجات نه وركوي، بلكې وسيله وي نو نبي عليه الصلوة
والسلام چې د امت رحمت دى د هغه په صحبت او قربت سرې د الهى
عطياتو مستحق كيږي ځكه چې د پېغمبر صلى الله عليه وسلم لمونځ
قبلېږي او دعاگانې رښتيني هم په كې قبلېږي او د پېغمبر صلى الله عليه
وسلم د امامت لمونځ عين د مقتدي لمونځ دى. نو د مقتدي لمونځ هم
قبلېږي تېر گناهونه يې بخښل كېږي نو په دې حديث كې د هغه سرې د
مغفرت دعا په همدې سبب قبوله شوه چې پېغمبر صلى الله عليه وسلم
پسې يې لمونځ وكړ او لمونځ قبول شو. لمانځه كې يې رښتيني دعا هم
قبوله شوه نو حد هم ترې رفع شو.

څرنگه چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په معيت د خداى تعالى رضا
حاصلېږي او نيك اعمال ستره وسيله وي لكه چې په دې ذكر شوي حديث
كې راغلي (لا يشفى بهم جليسهم) دا الفاظ رانښيي چې د الله تعالى د
رحمت د جوش له امله د ده د كرىمې شان او چت او مالا مال وي لكه چې
رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

^{١٩٩}. متفق عليه.

او عن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا قالو وما رياض الجنة قال : حلق الذكر^{٢٠٠}

يعني : له انس رضي الله عنه روايت دى ويلى يې دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : لکه چې د جنت په باغچو تېرېږئ نو وڅري. صحابه وو کرامو رضي الله عنهم وويل : د جنت باغچې کومې دي؟ ويې فرمايل : د ذکر حلقې.

نو يوه گړۍ بايد يې د خدای تعالی له ذکر او ياد تېره نه شي او نه سپړي غافل شي د ذکر د محفل په برخه کې الله تعالی فرمايلي دي :

[...يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ...]^{٢٠١}

ژباړه : يادوئ الله تعالی په ولاړې په ناستې او په څنگو خپلو.

په زړه او ژبه د خدایتعالی ذکر او يادول لازم دي چې په دې توگه لوړې مرتبې حاصلېږي، د ذکر په محفل کې د گناه گار کښېناستل او شرکت کول د خدای تعالی د رحمت څنې مړېدل په برخه کېږي نیک بندگان يې د خدای تعالی په کرم سره وسيله کېږي او د دغې وسيلې په برکت يې نه يوازې دنويو هيلې پوره کېږي، بلکې اخروي نيکمرغۍ يې هم پوره مالا مال ورکول کېږي.

خواجه محمد يعقوب بگهاروي رحمه الله ويلى دي :

مولانا محمد يعقوب رحمه الله د (وابتغوا اليه الوسيله) په برخه کې ويلى دي چې : د وسيلې په برخه کې علما دوه طبقې دي يوه طبقه له وسيلې عمل مرادوي او بله طبقه ترې کامل مرشد يعنې صالح بنده مرادوي او صالح بنده بغير له صالح عمل ممکن نه وي. د صالح اعمالو کولو محرک ټول انبيا عليهم السلام محمد صلى الله عليه وسلم، صحابه کرام، تابعين، تبع

^{٢٠٠}. رواه الترمذی.

^{٢٠١}. ال عمران / ١٩١

تابعين د امت صلحا دي او تر قيامته دغه لړۍ جاري ده، چې د حق د لارې غوښتونکي د هغو په قدم پل اخلي.^{۲۰۲}

نيک اعمال د لوړ مقام حاصلولو وسيله گرځي د امت د صالحينو متعلقين وسيله دي نو ذکر او ذاکر دواړه محترم او دواړه وسيله دي.

عبدالرحمن بن سهل بن حنيف روايت کړی چې کله دا ايت نازل شو :

[وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ ...] ^{۲۰۳}

ژباړه: او د هغو کسانو سره صبر وکړه چې بېگناه او سبا خپل رب غواړي، دعا کوي او ذکر کوي.

نو نبي صلی الله عليه وسلم وفرمايل :

[فوجد قوماً يذكرون الله فيهم ثائر الراس و جاف الجلد و ذوالتوب الواحد

فطراهم جلس معهم و قال الحمد لله الذي جعل في امتي من امرني ان

اصبر بنفسي معهم] ^{۲۰۴}

يعني: نو يو قوم يې وموند چې الله تعالی يې يادا او په دوی کې گردجن

سری وچ پوستکی د يوې جوړې خاوند و نو کله يې چې دوی وليدل دوی

سره کښېناست او ويې ويل: حمد هغه خدای لره دی چې زما په امت کې

يې داسې څوک پيدا کړي چې ما ته امر کوي چې په خپله له دوی سره صبر

وکړم.

حضرت محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم د الله تعالی محبوب چې د

ذاکرينو مجلس ته تشریف وړي، ده ته په دې کار کې کومه اړتيا نشته خو

ددې لپاره چې د ده سنت او تعليم د امت لپاره درس شي چې مسلمانان

ذاکرينو سره کښېني او د هغوی له فيض په دنيا او اخرت کې مستفيد شي

لکه چې الله تعالی فرمايلي دي :

^{۲۰۲}. ملفوظات حضرت مولانا محمد يعقوب رحمة الله.

^{۲۰۳}. الکهف / ۲۸.

^{۲۰۴}. طبراني.

[الأخلاء يومئذ بعضهم لبعض عدو إلا المتقين] ٢٠٥

ژباړه: ياران (دوستان د کفر او معصیت) په دنیا کې په دغې ورځ (د قیامت کې) ځینې د دوی له ځینې نورو سره به د بنمنان وي مگر (پاتې به وي دوستي) د متقیانو.

يو روایت دی چې حضرت ابو ادریس خولاني رحمة الله تعالى عليه ویلي دي چې: معاذ بن جبل رضي الله عنه فرمایلي دي:

[ابشر فانی سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: قال الله تعالى و جبت محبتي للمتحابين فيّ، و المتجالسين فيّ و المتزاورين فيّ، و المتبازلين فيّ] ٢٠٦

یعني: زيری در کوم چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم نه مې اوریدلي ویلي یې دي: الله تعالى فرمایلي دي: زما محبت زما د مینه والو او زما د ناستې والوو او زما د لیدونکو زیارت کوونکو او له ما جاریدونکو لپاره واجب دی.

نو د دې لپاره چې د خدای تعالی له امله محبت کوونکی به د قیامت په ورځ د عرش عظیم سوري لاندې وي چې نور سوری به نه وي نتیجه دا راوځي چې د انبیاوو کرامو، صدیقینو، شهداوو او صالحینو صحبت او محبت عقیده د مؤمنانو پانگه ده چې دنیا کې د سرفرازی او آخرت کې یې د نجات ذریعه گرځي.

د دعا غوښتنې وسیله:

د مخه څرگنده شوه چې نیک عمل او نیکان وسیله دي مسلمانان ترې فیض اخلي، دنیا کې یې حاجتونه حل او خطاگانې یې معافېږي د خلوت په وخت کې نه یوازې له الله تعالی د دعا مناجات کوي، بلکې په دې وخت کې خدای تعالی ته دعا کې وایي چې: د فلاني د غوره شخصیت په فطري

٢٠٥. الزخرف / ٢٧.

٢٠٦. حدیث صحیح رواه موطاء امام مالک.

توگه دغه مشکل حل کړي، الله تعالی ته دعا کوي او له وسیلې نه کار اخلي نو دې برخه کې د قرآن او سنت دغه تعلیمات دي چې بیان شول. د یوسف علیه السلام د قمیص په برکت د یعقوب علیه السلام سترگې شفا مومي او د یوسف علیه السلام وروڼه خپل پلار نه غواړي چې خدای تعالی نه د دوی د خطاگانو معافي ورته وغواړي او سفارش او سپارښتنه او شفاعت یې وکړي.

[قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ (۹۷) قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۹۸)] ۲۰۷

ژباړه: وویل (ورویو د یوسف) ای پلاره زموږ مغفرت وغواړه له الله زموږ لپاره د گناهونو زموږ بېشکه چې موږ وو خطا کوونکي (گناهگاران ستا او د یوسف په حق کې) وویل (یعقوب ځامنو خپلو ته) ژر به مغفرت وغواړم تاسې ته له ربه خپله، بېشکه دغه (الله) هم دی دی ښه بخښونکی (د خطیاتو) ډېر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره)

د یعقوب علیه السلام زوی موحد و او خبر و چې صرف الله تعالی بخښونکی او مهربان دی خو له یعقوب علیه السلام د دعا التماس کوي او د قبلېدلو شرف یې غواړي. یعقوب علیه السلام د توبې او استغفار تلقین نه کوي، بلکې وعده ورکوي چې ژر به د دوی د گناهونو د معافۍ درخواست او عرض د الله تعالی دربار ته وړاندې کړي. دا محض یوه واقعه نه ده، بلکې دا د قرآن کریم تعلیمات دي، د قرآن کریم هر ایت انسانانو ته لارښود دی او د هرې واقعې بیانولو کې یې غور او فکر پکار دی نو مؤمنانو ته په دې واقعه کې غور او فکر په کار دی. استغفر لکم ربی ... د فکر مقام دی:

قرآن کریم صرف د الفاظو مجموعہ نہ دہ، بلکہ یو یو حرف یی د معنی گانو خزانہ دہ چې د ټولو کائناتو لپاره د خدای تعالیٰ معجز نظام دی. په دې ایت کې د فکر او توجه وړ نکتہ دا دہ چې یعقوب علیہ السلام د خپلو زامنو درخواست ومانہ، رد یی نہ کړ او نہ یی ورته وویل چې هغه د ټولو کائناتو رب دی په خپله ترې خپل حاجت وغواړئ، بلکہ ورته ویی ویل: (ربی) هغه زما رب دی، په دې ټکي کې معنوي حسن دی او هغه دا چې الله تعالیٰ د ټولو رب دی خو یعقوب علیہ السلام چې وایی (ربی) مراد یی دا دی چې زه په الله تعالیٰ د عطا او رحمت کولو نازلرم، ستاسې په برخه کې زما د دعا کولو او د هغې د منلو ډاډ درکوم ځکه چې هغه (ربی) زما رب دی.

د محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا او وسیله:

په قرآن کې د خدای تعالیٰ ارشاد دی:

[... وَكُفِرُوا بِهِ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِمَّا كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمُبْتَلِينَ] ﴿٢٠٨﴾

ژباړه: او که بېشکه دغه (منافقان) کله چې ظلم وکړي دوی پر ځانونو خپلو (په منلو د حکم ستا) راغلي وي تا ته پس مغفرت غوښتي وي دوی له الله او مغفرت غوښتي وي دوی ته رسول (د الله هم) نو خامخا په موندلی و دوی الله ښه قبلیدونکی د توبې ډېر رحم والا (د اجر او ثواب په انعام سره). دې مبارک ایت کې خاصې واقعې ته اشاره دہ خو قرآن کریم ټولو ته یو قانون دی نو په دې ایت کې یی د معافۍ درې اصول وضع کړي دي چې څوک هغه په ځای نه کړي د معافۍ توقع یی عبث دہ او هغه دا دي:

۱- جاؤک: یعنی چې د نبوت مقام ته حاضر او رجوع وکړي.

۲- فاستغفروا الله: له الله تعالیٰ مغفرت وغواړئ.

۳_ واستغفرلهم الرسول : يعني چي د رسول صلى الله عليه وسلم دعا (شفاعت) يې وشي.

دا درې غوښتنې چې پر خای شي نو د الله تعالی له خوا د منلو زيری دی او که دا درې شرطونه پوره نه شي د معافی امکانات نه موجودیږي، له همدې امله منافقان د معافی له استحقاق محروم دي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي :

[وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَىٰ الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا] ۲۰۹

ژباړه : او کله چې وويل شي دې (منافقانو) ته راځئ! طرف د (حکم د) هغه (کتاب) ته چې نازل کړی (راليرلی) دی، الله (قرآن ته) او طرف (حکم د) رسول (د ده) ته د (جگړې د فيصلې لپاره) نو گوری به ته منافقان چې گرځي به له تا (له ډېرې دښمنۍ) په گرځېدلو سره.

دا مضمون په دې مبارک ایت کې داسې راغلی دی :

[وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّأُ رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ (۶) سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (۶)] ۲۱۰

ژباړه : او کله چې وويل شي دوی ته راشئ (په عذر غوښتلو سره) چې بښنه وغواړي تاسې ته (محمد) رسول د الله تاو کړي دوی سرونه خپل (مخ ترې واړوي) او وينې ته دوی چې څنگ کوي (له درتللو نه په خدمت د تا) حال دا چې دوی لويي کوونکي (له توبې او استغفار نه) برابر ده په دوی باندې چې بښنه غواړي ته (ای محمده!) دوی ته او که بښنه نه غواړي ته (ای محمده!) دوی ته له سره به بښنه نه کوي الله دوی ته بېشکه الله نه بښي سمه لاره قوم فاسقانو نافرمانو ته.

۲۰۹. النساء / ۲۱

۲۱۰. المنافقون / ۵-۲

دې دوه مبارکو اياتو کې راغلي دي چې منافقان د نبوت دربار ته نه حاضرېدل ځکه د مغفرت دروازه پرې بنده ده بل دا چې مؤمنانو ته رسول الله صلى الله عليه وسلم دعا د زړه تسكين وه لكه چې الله تعالى فرمايلي دي :

اَوْ مِنْ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ^{٢١١}

ژباړه : او ځينې له (محرابي) اعرابو څخه هغه دي چې ايمان لرونکي دي په الله او په ورځې اخري (چې قيامت دی) او نيسي (گنې شمېرې) هغه شی چې لگوي (بې په لاره د الله کې) (اسباب) د نږدې والي په نزد د الله او (سبب د) دعاو د رسول الله، خبردار شی چې دغه (نفقات يا صلوة سبب د) نږدې والي دی دوی ته ژر به داخل کړي دوی الله په رحمت خپل کې بېشکه چې الله ښه مغفرت کوونکی (د متصدقاتو) ډېر مهربان دی (پر متفرقاتو).

د توبې سورت کې راغلي دي :

اِخْذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ^{٢١٢}

ژباړه : واخله (ای محمده!) له مالونو د دوی صدقه (زکوٰة يا خيرات) چې ښه پاک کړي ته دوی له گناهونو (يا له محبته د مال) او بابرکته کړي ته دوی د هغه په وسيله او دعا وکړي (د نيکی) دوی ته، بېشکه چې دعا ستا تسکين دی دوی ته، او الله ښه اوریدونکی (د ټولو اقوالو) ښه عالم دی په گردو (ټولو احوالو).

٢١١. التوبه / ٩٩.

٢١٢. التوبه / ٢٠٣.

لومړي مبارک ایت کې د مؤمنانو ذکر شوی دی چې نه له خدای تعالیٰ منکر دي او نه له پیغمبر صلی الله علیه وسلم ځنې بلکې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور شریفېدل د الهي قرب ذریعه گڼي.

دوهم مبارک ایت کې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د خدای تعالیٰ حکم دی چې مؤمنانو ته د مال په صدقه کولو د نفس تزکیه ورکړه، دعا ورته وکړه چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا د مؤمنانو د تسکین باعث کیږي، دا څرگندونې، لارښوونې دي د نبوت مقام د غیر الله ځای نه دی، بلکې د محبوب الله ځای دی چې واضحه لارښوونې یې کړي دي.

یو گمراه کوونکی خیال او رد یې :

ځینې خلک غلط فهمي کوي چې قرآن کریم کې نبي علیه السلام ته ویل شوي دي که منافقینو ته اویا ځلې مغفرت وغواړي معافي یې امکان نه لري او دعا ورته گټه نه رسوي. که قرآن کریم کې غور وشي څرگندیږي چې منافقینو ته دعا گټه نه رسوي خو مؤمنانو ته دعا فایده لري ځکه چې الله تعالیٰ (وما ارسلناک الا رحمة للعالمین) او (فبما رحمة من الله لنت لهم) او (عزیز علیه ما عنتم) فرمایلي دي که مؤمنانو ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا بې گټې وگڼل شي بیا د پاسنیو آیاتو د مفهوم مورد نه پیدا کیږي. الله تعالیٰ فرمایلي دي :

1... وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ^{۲۱۳}

ژباړه : او خاص الله لره دی عزت او غلبه او رسول د ده لره دی او مؤمنانو

لره دی و لیکن منافقان نه پوهیږي (په عزت او رزاقیت د رب العزت).

له الله تعالیٰ سره شرک نیول د خدای تعالیٰ وحدانیت او د نبوت عظمت ته توهین دی. دا دواړه جرمونه د معافولو وړ نه دي نو د مؤمن او منافق او

مشرك فرق دا دی چې منافق او مشرك ته د عقیدې نه لرلو له امله د معافولو دعا فایده نه کوي.

د احادیثو په رڼا کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا :

په یوه حدیث شریف کې راغلي دي :

[ان امرأة سوداء كانت تقيم المسجد او شابا فقدها او فقده رسول الله صلی الله علیه وسلم فسأل عنها او عنه فقال مات، قال : افلا كنتم اذتموني به فكانهم صغروا امرها او امره فقال دلوني على قبره، فدلوه فصلی علیه ثم قال : ان هذه القبور مملوءة ظلمة على اهلها و ان الله تعالى نورها بصلاتي عليهم] ۲۱۴

یعني : یوه توره ښځه یا یو ځلمی په مسجد کې مقیم و نو رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ورک شو . پوښتنه یې وکړه ، چا ورته وویل : مړ شو وې ویل : ولې موزه خبر کړې نه وم لکه چې د هغه دا کار یې کوچنی گڼلی و نو ویې ویل : قبر یې راوښیئ ، نو قبر یې وروښود لمونځ یې ورباندې د جنازې ادا کړ . بیا یې وفرماییل : بېشکه دا قبرونه له تیارو ډک دي خدای تعالی زما په لمانځه په دوی باندې دا قبرونه روښانه کړل.

او د انس رضي الله عنه په روایت حدیث شریف کې راغلي دي :

[و عن ابی خلداه قال قالت لابی العالیه سمع انس من النبی صلی الله علیه وسلم قال خدمه عشر سنين و دعا له النبی صلی الله علیه وسلم و كان له بستان بحمل فی كل سنة الفاکهة مرتین و كان فیها ریحان یجلی منه ریح المسک] ۲۱۵

یعني : له ابی خلداه روایت دی ویلي یې دي چې دی (خلدی) ابی العالیه ته وویل : انس رضي الله عنه له رسول الله صلی الله علیه وسلم اورېدلي چې لس کاله یې د ده خدمت کړی او ده ته نبی صلی الله علیه وسلم دعا کړې او

۲۱۴ . متفق علیه .

۲۱۵ . رواه الترمذی .

ده يو باغ درلود چې هر کال يې دوه ځلې مېوه ترې اخستله او د ريحان (کشمالي) گلان په کې وو چې منسکو بوی به ترې تلو.

د رسول الله صلی الله عليه وسلم روضه کې د صحابه کرامو طرز عمل:

رسول الله صلی الله عليه وسلم د وچ کالی په وخت به د صحابه وو کرامو په غوښتنه دعا وکړه د رحمت باران به وو اورید او پس له رحلت يې هم چې دوی صلی الله عليه وسلم به وسيله کېده الله تعالی به باران اوراوه لکه چې په یوه قحطۍ کې خلک حضرت عائشې رضي الله عنها ته حاضر شول او شکایت يې ورته وکړ عائشه رضي الله عنها ورته وفرمايل:

[انظروا قبر النبي صلی الله عليه وسلم فاجعلوا منه كرى الى السماء حتى لا يكون بينه وبين السماء سقف ففعلوا فمطروا مطراً حتى فتقت من الشحم فسمى عام الفتق] ۲۱۲

يعني: د رسول الله صلی الله عليه وسلم قبر وگورئ له هغه اسمان ته بڼه کيدل وکړئ خو چې ده او د اسمان په منځ کې بام نه وي، دا کار يې وکړ نو باران واورید ان تر دې چې وازدې وچاودېدلې نو دا کال يې په چولي کال ونوماوه.

د غور وړ نکته:

د غور نکته دا ده چې صحابه وو کرامو له نبی صلی الله عليه وسلم اسلامي تعليمات زده کول لکه چې استسقاء تعليم يې فرمایلی دی نو عائشې رضي الله عنها چې خلک د باران د غوښتنې لپاره د رسول الله صلی الله عليه وسلم روضې ته ليرل معمولي خبره نه ده، حقيقت دا دی چې صحابه وو کرامو ته د رسول الله صلی الله عليه وسلم د مقام عظمت معلوم و او پوهيدل چې د دنيا تقوی او طهارت جمع شي چې د رب العلمين د محبوب صلی الله عليه وسلم د کرم نظر نه وي د خدای تعالی په دربار کې

یې سرخرویی ناممکنه ده، له دې امله سیده عائشه صدیقه رضي الله عنها خلک د رسول الله صلى الله عليه وسلم روضې مبارکې ته په حاضرېدلو ترغیب کړل او صحابه وو کرامو پرې اعتراض نه دی کړی او خلکو چې د عائشه رضي الله عنها په فرمودې عمل وکړ په دې کال ډېرې غلې وشوې او دا د ارزانی او فراخی کال و نو ثابته شوه چې د عائشې رضي الله عنها په عقیده د رسول الله صلى الله عليه وسلم وسیله کول د دوی په ژوند او پس له اتصال یې له دنیا څخه د خلکو د دعا قبلیدلو ذریعه گرځي نو د فکر او نظر خاوندان دې شرک ونه گڼي دا کبری وسیله غیر ضروري گڼل بد عقیدتي څرگندول دي، د خدای تعالی او د رسول الله ذکر او یادول د اذان اقامت او لمانځه عبادتو کې راغلي دي، او دې ټولو کې د محمد صلى الله عليه وسلم نوم موجود دی د ترمیم او تنسیخ گنجایش نه لري. دنیا شاهده ده چې مسلمان د رسول الله صلى الله عليه وسلم له شهادت ویلو پرته اذان او اقامت او لمونځ نه ادا کوي په اذان او اقامت کې «اشهد ان محمداً رسول الله» او په لمانځه کې اسلام علیک ایها النبی وایي د حضرت ابراهیم علیه السلام او د محمد صلى الله عليه وسلم مقام په کې ذکر کوي، د خدای تعالی د ذکر او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ذکر ترمنځ د جلا کولو هاند د بد باطنۍ ثبوت دی، خدای تعالی د مسلمان عقیده له بدۍ ساتي ځکه چې احادیثو کې روایات دي چې د ټولو رانقلول مشکل دي. یو روایت یې رانقلوو چې پس له وصال د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه د دعا په غوښتلو دلالت کوي.

حضرت عمر رضي الله عنه په خپل عدل اخیږن دور کې چې د قحطۍ کال راغلی و حضرت بلال بن حارث مزنی رضي الله عنه سره روضې مبارکې ته حاضر شول:

عن مالک الدار قال: و كان خازن عمر على الطعام قال اصاب الناس قحط من زمن عمر فجاء رجل الى قبر النبي صلى الله عليه وسلم فقال: يا رسول

اللَّهُ! استسق لامتك فانهم قد هلكوا، فاتي الرجل في المنام ف قيل له أنت عمر فاقرأته السلام و اخبره انكم ستسقون و قل له عليكم الكيس فاتي عمر فاخبره فبكي عمر ثم قال: لا الو الا ما اعجز عنه^{٢١٧}

يعني: له مالک الدار روایت دی چې د عمر رضي الله عنه گدام دارو وويل: په خلکو د عمر رضي الله عنه په وخت کي قحطي راغلې وه نو يو سړی د نبي صلی الله عليه وسلم قبر ته راغی وپي ويل: ای رسول الله! امت ته دې باران و غواړه بېشکه دوی هلاک شول، نو سړی په خوب کې ورته راغی ورته وپي ويل: آیا ته عمر يې؟ نو سلام مې پرې ووايه او خبر يې کړه چې تاسې باران و غواړئ او ورته ووايي هونښيار شئ نو عمر رضي الله عنه ته ورغی خبر يې کړ نو عمر رضي الله عنه وژړل. بيا يې وويل: نه وړم مگر هغه څيز ته چې زه ترې عاجز یم.

داسې نور ډېر مبارک احاديث شته چې پس له وصال د نبي کریم صلی الله عليه وسلم نه يې د کولو غوښتنه شوې ده.

د یمامه په جگړه کې د اسلام له مجاهدينو د (يا محمداه) نعره کول ثابت دي نو د رسول الله صلی الله عليه وسلم و سييله ترک کول پس له وصال نه يې غټه کم فهمي ده. که د رسول الله صلی الله عليه وسلم و سييله گرځول پس له وصال نه وي نو د کلمې ويلو ته به ضرورت نه وای چې دا صريح کفر دی، حقيقت دا دی چې بې د رسول الله صلی الله عليه وسلم له تصديق څوک مؤمن کيدلای نه شي د مخه له وصال او پس له وصال بحث يې لغو او فضول دی.

د رسول الله صلی الله عليه وسلم وصال (امت ته رحمت) دی:

د رسول الله صلی الله عليه وسلم کبری و سييله د قبل وصال او بعد وصال توپير نشته لکه چې فرمايلي يې دي:

^{٢١٧}. مصنف ابن ابی شيبه.

[حياتی خير لکم و مماتی خير لکم] ۲۱۸

يعني: زما ژوند ستاسې لپاره خير دی او زما مرگ ستاسې لپاره خير دی.

او ابو موسی اشعری روایات کړی دی چې :

[عن النبي صلى الله عليه وسلم قال اذا اراد الله تعالى رحمة امة قبض نبيها فجعله لها فرطا و سلفا بين يديها و اذا اراد هلكة امة عذبها و نبيها حتى فاهلكها و هو من ينظر فاقرعينه بهلاكها حين كذبوه و عصوا امره] ۲۱۹

يعني: له نبي صلى الله عليه وسلم روایت دی. فرمایلي يې دي کله چې خدای تعالی د خپل امت د رحمت اراده و فرمایي نبي ترې مخکې و اخلي او کله چې د امت د هلاکت اراده و کړي عذاب پرې نازل کړي او نبي يې ژوندی وي نو هلاک يې کړي او دی ژوندی وي گوري او سترگې يې په هلاکت د دوی یخې شي هغه وخت چې نسبت د دروغو يې ورته کاوه او د ده د امر سرغړونه يې کوله.

خرگنده خبره ده چې له وصال وروسته د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وسیله کولو د دروازي بندول ضروري نه دي بلکې تر قیامتہ دغه دروازه د مؤمنانو د منيې او محبت او عقیدې مرکز دی، د رسول الله صلى الله عليه وسلم د رحمت خیرات همیشه وړکول کيږي د ظاهري او د وصال قید له شیطاني و سوسي پرته بل څه نه دي، د ابو داود په سننو کې راغلي دي چې قیس بن سعد ویلي دي: مونږ رعیت د خپل قوم رئیس ته سجده کوو څو ته له هغه لارښه د دې وړي چې تاته سجده وکړو، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي: که تاسې زما په قبر راشئ بیا به هغه ته هم سجده کوئ، دا عرض مو ښه نه دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته فرمایلي چې داسې مه کوئ.

۲۱۸

۲۱۹. رواه مسلم.

دی بحث لاندې اشرف علي تهانوي د رسول الله صلی الله علیه وسلم پوښتنه څرگنده کړې ده چې له دې پوښتنې ثابتېږي چې د مسجودیت لپاره ژوند شرط دی او ظاهره ده چې حقیقي ژوندی خدای تعالی دی نو هغه د سجدي وړ دی او بس بله دا نکته ترې څرگندېږي چې که رسول الله صلی الله علیه وسلم همپشني ژوند درلودلای بیا به د الوهیت شبه پرې کېدلای نو د ده ظاهري وفات له دغه خاص حیات نه صرف د عدم الوهیت دلیل گرځولو لپاره دی، نور دی ستر رحمت دی. ۲۲۰

یعنې د رسول الله صلی الله علیه وسلم وصال (له دې دنیا هغې دنیا ته) د الهویت د نفي لپاره دی، مؤمنان له بې ثباتې دنیا نه اخرت ته ترجیح ورکوي او د رسول الله صلی الله علیه وسلم له خپل امت سره د تعلق انقطاع ثابته نه ده ډېر احادیث موجود دي چې: د امت اعمال هره ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم دربار ته وړاندې کېږي. رسول الله صلی الله علیه وسلم د مؤمنانو په نېکیو خوښې ښکاروي او گناه گارانو ته د مغفرت دعا کوي. د امت پاکان و سیله کول:

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ستره و سیله کولو پسې نور انعام موندونکي خلک هم و سیله کېدلای شي. دلیل یې د بخاري هغه حدیث شریف دی چې انس بن مالک رضي الله عنه نه داسې روایت شوی دی:

[عن انس بن مالک عمر بن الخطاب رضي الله عنه كان اذا قحطوا استسقى بالعباس بن عبدالمطلب رضي الله عنه فقال: اللهم انا نتوسل اليك نبينا صلی الله علیه وسلم فتسقينا و انا نتوسل اليك بعم نبينا فاسقنا قال فيسقون] ۲۲۱

یعنې: له انس بن مالک رضي الله عنه روایت دی چې عمر بن الخطاب رضي الله عنه باندي به چې قحطي راغله په عباس بن عبدالمطلب رضي

۲۲۰. نشر الطيب في ذكر النبي الحبيب صلی الله علیه وسلم د اشرف علي تهانوي.

۲۲۱. رواه النبي الى ابواب الاستسقاء.

الله عنه به يې باران غوښته نو ويل به يې : اى خدايه مونږ تا ته زمونږ نبي صلى الله عليه وسلم وسيله کاوه نو باران پر مونږ واوړوه او زه د نبي تره درته وسيله کوم نو په مونږ باران وکړه. ويل يې : نو باران به وشو.

نو واضح شوه چې نبي کریم صلى الله عليه وسلم کبری وسيله ده چې د خدای تعالی په دربار کې ښه قبلیري او نور پاکان لکه حضرت عمر رضي الله عنه حضرت عباس رضي الله عنه او داسې نور چې وسيله شي د خدای تعالی په دربار کې يې وسيله کول قدر لري.

د حضرت امير معاويه رضي الله عنه عمل :

حضرت امير معاويه رضي الله عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم يو جليل الشان صحابي و هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم قميص مبارک او خادر او تهبند مبارک (خو وينستان مبارک او نوکان

مبارک ساتلي و د وفات کېدلو په وخت کې يې وصيت فرمایلی و چې :

او منها ان لما حضرت الوفاة اوصى ان يكفن في قميص كان رسول الله صلى الله عليه وسلم كساه اياه و ان يجعل مما يلي جسده و كانت عنده قلامه اظفار رسول الله صلى الله عليه وسلم فأوصي أن تُسحق و تجعل في عينيه و فمه، وقال : افعلوا ذالك، و خلوا بيني و بين أرحم الراحمين. [۲۲۲

يعني : ځينې يې له هغه دا دی چې : کله يې وفات نږدې شو وصيت يې وکړ چې په هغه قميص کفن ورکړي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وراغوستی و چې جسد يې پرې پټ کړي او له ده سره د رسول الله صلى الله عليه وسلم پرې کړي نوکان وو نو وصيت يې وکړ چې هغه ميده کړي او په سترگو او په خولې يې ورته واچوئ او ويې ويل : دا پر ما وکړئ او په منځ زما او په منځ د ارحم الراحمين کې مې پريردئ.

۲۲۲. تطهير الجنان و النسان ابن حجر مکی.

او په رساله الناهيه عن طعن امير المؤمنين معاويه رضى الله عنه كې دا روايت راغلى دى :

او كان عنده ازار رسول الله صلى الله عليه وسلم وردائه و قميصه و شىء من شعره و اظفاره فقال كفتونى فى قميصه و ادرجونى فى ردائه و ازرونى فى ازاره و احشو منخرى و مواضع السجود منى بشعره و ظفره و خلوا بينى و بين ارحم الراحمين^[۲۲۳]

يعني : چې له ده سره ازار (لونگ) د رسول الله صلى الله عليه وسلم خادر او قميص او يو څه وېنستان او نوکان مبارک وو نو وې ويل : قميص يې راته کفن کړئ او خادر کې مې تاو کړې او ازار يې راته ازار کړې او وينستان او نوکان يې په سپوږمو او د سجدو په ځايو راته وموښى. ما او ارحم الراحمين مې سره پرېږدئ.

عثمان بن وهب له رسول الله صلى الله عليه وسلم روايت کړې چې د وينستانو مبارکو د علاج ثبوت په کې راغلى دى او هغه داسې دى :

[فارسلنى اهلى الى ام سلمة بقدرح من ماء و كان اذا اصاب الانسان عين او شىء بعث اليها فاخرجت من شعر رسول الله صلى الله عليه وسلم و كانت تمسكه فى جلجل من فضة فحضضته له فشرب منه قال فاطلعت فى الجلجل قرابت شعرات حمراء]^[۲۲۴]

يعني : کورنى مې ام سلمه ته يوه پيالو او بو سره وليږلم، څوک به چې له نظره شو يا به څه پرې و شول هغې ته به استول کېده نو هغې به د رسول الله صلى الله عليه وسلم وينسته مبارک د سپينو زرو له خولۍ راوېسته او په هغو او بو کې به يې واوه او هغه به يې چيکلې، وويل : ما چې هغې طولۍ کې کتل سره وينستان مې په کې وليدل.

۲۲۳. الناهيه عن طعن امير المؤمنين معاويه.

۲۲۴. رواه البخارى.

له پورتنې توضیحاتو څرگندېږي چې صحابه وو کرامو وسیلې ته زیات اهمیت ورکاوه که وسیله شرک وای جناب معاویه رضي الله عنه چې جلیل القدر صحابي و د رسول الله صلی الله علیه وسلم تبرکات به یې نه وسیله کول. ده عقیده لرله چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په بدن مبارک د لگېدلیو جامو مبارکو او د ده صلی الله علیه وسلم د مبارکو وینساتو او مبارکو نوکانو په برکت به الله تعالی راسره د رحم او کرم معامله وفرمایي، که دا عقیده یې نه وای بیا یې دې عمل ته اقدام نه کاوه ځکه چې له صحابي د فضول عمل توهم او توقع نه کېږي ځکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: ازما صحابه د ستورو غوندې دي د هر یوه پیروي چې وشي هدایت مومي. له دې امله د صحابه وو کرامو قول او عمل له سنتو خلاف نه وي، د صحابه وو کرامو اعمال او اقوال په احادیثو کې له رسول الله صلی الله علیه وسلم ثابت دی.

څوک چې دعا کوي او څوک ورنه وغواړي چې ما ته هم دعا وکړه دا عمل شرک، بدعت یا له محمدي شریعت خلاف نه دی، بلکې په خپله د نبي صلی الله علیه وسلم له خوا امت ته د نمونې په ډول داسې راوړو چې:

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته عرض وکړ چې یا رسول الله اجازه راکړه چې عمره ادا کولو لپاره مکې مکرمې ته سفر وکړم. رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: ای زما وروره! ما په دعا کې یاد کړه.

عن ابن عمر رضي الله عنه انه استاذن النبي صلی الله علیه وسلم في العمرة فاذن له وقال: يا اخي اشرکنا في شيء من دعائك ولا تنسنا.

په یوه روایات کې دا الفاظ ورباندې زیات شوي دي: فقال: کلمة، ما یسرني ان لی بها الدنيا. ۲۲۵

يعني : له عبد الله زوى د عمر رضي الله عنهما روايت دى چې : له نبي صلى الله عليه وسلم يې د عمرې اجازه وغوښتله نو اجازه يې ورته ورکړه او ويې ويل : اى وروره په دعا کې مې يو څه شريک کړه او هېر مې نه کړې.

څرگنده ده چې د صحابي مرتبه له نبي او رسول سره برابره نه ده، عمر فاروق رضي الله تعالى عنه ته د جنتي والى د زيري په برخه کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د احسان مرهون دى نو رسول الله صلى الله عليه وسلم عمر رضي الله عنه ته د دعا کولو کومه اړتيا نه لرله.

خو دا چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم هر قول او عمل امت ته حسنه طريقه، هدايت او لارښوونه ده. له دې امله عمر رضي الله عنه چې د بيت الله شريف عمرې کولو ته له رسول الله صلى الله عليه وسلم اجازه وغوښته هغه نه يوازې اجازه ورته وفرمايله بلکې سره له دې چې د عمر رضي الله عنه دعا ته يې اړتيا نه درلوده ورته ويې فرمايل چې ما هم په دعا کې هېر نه کړې او دعا راته وکړې، دا د دې لپاره چې : امت ته يې تعليم او لارښوونه وي.

حضرت اويس قرني رضي الله عنه او د رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان :

له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د اويس قرني صاحب بى سارى مينه او محبت و. يو وخت رسول الله صلى الله عليه وسلم عمر رضی الله عنه ته وفرمايل :

اعن أسير بن جابر رضی الله عنه ان اهل الكوفة و فدوا على عمر رضی الله عنه وفيهم رجل ممن كان يسمى باويس فقال عمر : هل ههنا احد من القرنين ف جاء ذلك الرجل فقال عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قد قال : ان رجلا ياتيكم من اليمن يقال له اويس لا يدع باليمن غير ارام له قد

کان به بياض فدعا الله تعالى فاذهبه الا موضع الدينار او الدرهم فمن لقيه
منکم فليستغفرلکم] ۲۲۲

يعني: له اسير زوی د جابر رضي الله عنهما روایت دی چې د کوفیانو یوه
ډله عمر رضي الله عنه ته راغله په دوی کې یو سړی و چې اویس نومېده نو
عمر رضي الله عنه وویل: ایا تاسې کې دلته د قرنین څوک شته؟ دا سړی
ورته راغی نو عمر رضي الله عنه وویل چې رسول الله صلی الله علیه وسلم
و فرمایل: له یمن یو سړی چې اویس ورته وایي تاسې ته له یمن نه راځي،
په یمن کې به یوه مور لري په ده سپینوالی (پس) وي خدای تعالی ته دعا
وکړي هغه به لار شي مگر د دینار یا درهم په اندازه ځای به پرې پاتې شي
نو له تاسې چې څوک ورسره مخ شئ نو تاسې ترې د مغفرت دعا وغواړئ.
حضرت اویس قرني رضي الله عنه د حضرت عمر رضي الله عنه په یوه
روایت کې داسې راغلي دي:

[عن عمر رضي الله عنه قال: انی سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم
يقول ان خير التابعين رجل يقال له اويس و له والده و كان به بياض فمروا
فليستغفرلکم] ۲۲۷

يعني: له عمر رضي الله عنه روایت دی: ویلي یې دي په تحقیق سره ما له
رسول الله صلی الله علیه وسلم واورېدل: ویل یې: ښه د تابعینو هغه سړی
دی چې اویس ورته وایي. دی مور لري او په ده سپینوالی دی نو ورته
ووايي چې تاسې ته به مغفرت وغواړي.

له دې روایت څرگندېږي چې له غوره اشخاصو د دعا غوښتنه د رسول الله
صلی الله علیه وسلم له تعلیماتو ځنې ثابت دي ځکه چې عمر رضي الله عنه
جليل القدر صحابي او د احادیثو په کتابو کې یې ډېر فضایل راغلي دي
حتی خپله پیغمبر علیه السلام ده ته د جنتي والی زیږی ورکړی دی او د

۲۲۲. رواه مسلم.

۲۲۷. رواه مسلم.

عمرې کولو په وخت يې دعا ترې غوښتې وه سره له دې پيغمبر صلی الله عليه وسلم ورته حکم کوي چې اویس رضي الله عنه ځنې د مغفرت دعا وغواړه، دا صرف امت ته یو تعلیم دی چې مونږ د ښو خلکو دعا وغواړو. مؤمنانو ته د فرښتو دعا :

الله تعالی د فرښتو دعا مؤمنانو ته په قرآن کریم کې داسې یاده کړې ده:
 [الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (٧) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٨) وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٩)] ٢٢٨

ژباړه : هغه پرښتې چې عرش اخلي او هم هغه (پرښتې) چې چارچاپېره له دې عرش نه دي تسبیح وایي سره د حمد د رب د دوی او ایمان یې راوړي دی په دغه (الله) او مغفرت غواړي (له الله نه) هغو کسانو ته چې ایمان یې راوړی دی (نو وایي چې) ای زموږ ربه! ته د رحمت او بخشش او علم له مخې هرڅیز ته رسېدل یې نو هغو کسانو ته مغفرت وکړه چې توبه یې اېستلې ده او ستا د لارې متابعت یې کړې دی او وساتې دوی له عذابه د دوزخ نه (او هم وایي به) ای ربه زموږ او ننه باسه دوی په جنتونو د همېشه هستوګنې کې هغه چې وعده کړې ده تاله دوی سره او څوک چې نېک شوی وي له پلرونو د دوی او (له) ښځو د دوی او (له) اولادو د دوی، بېشکه چې ته هم ته یې ښه غالب قوي (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چې هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی) او وساته دوی له بدیو ځنې، او هر

خوک چې ته له بديو څخه په دغه ورځ د قيامت کې وساتې نو په تحقيق
رحمت دې پرې وکړ او دغه له عذابه ساتل تا هم دغه ډېر لوی بری دی.

قرآن کریم کې دا مضمون بل ځای داسې راغلی دی :

[تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَنْفَطِرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِنْ اللَّهُ هُوَ الْعَفْوَرُ الرَّحِيمُ^{۲۲۹}

ژباړه: نږدې دي اسمانونه له پاسه د دوی د وچولي او پرېنتې تسبیح وایي
سره د حمد د رب خپل او مغفرت غواړي لپاره د هغه چا چې په ځمکه کې
دي (له مؤمنانو)، او وره خبردار شه چې بېشکه هم دغه (الله) ښه مغفرت
کوونکی (د طغیانو) ډېر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

د ځمکې والاو د خطاگانو او بدو اعمالو له امله پرېنتې مؤمنانو ته دعا
کوي، او دا څرگنده ده چې فرېنتې یې له دې چې د خدای تعالی احکام په
ځای کوي او دهغه تسبیح وایي بل مرام نه لري نو یقیناً خدای تعالی ورته
امر کوي چې گناهگارانو مؤمنانو ته دعا وکړي چې د الله تعالی له رحمت
محروم پاتې نه شي.

روزي او د درياب ماهيان :

حضرت ابو هريره رضي الله عنه روايت کړی دی چې رسول الله صلى الله
عليه وسلم فرمايلي دي :

[اعطيت امتی خمس خصال فی رمضان لم تعطهن امة قبلهم خلوف فی
الصائم اطيب عند الله من ریح المسک و تستغفر لهم الحيتان حتی
يقطروا ويزین الله عزوجل کل یوم جنته ثم یقول یوشک عبادی الصالحون
ان یتقوا عنهم المؤمنة و یصبر و الیک و یصعد فيه مروة الشیاطین فلا
یخلصوا فيه الی ما کانو یخلصون الیه قیل یا رسول الله اهی لیلة القدر
قال لا و لكن العامل انما یوفی اجره اذ افضی عمله]^{۲۳۰}

۲۲۹. الشوری / ۵.

۲۳۰. رواه احمد بیهقی.

يعني: زما امت ته په رمضان کې پنځه خصلتونه ورکړ شوي دي چې پخوانيو امتو ته نه وو ورکړ شوي. د خولې بوي د روژتي د الله تعالی په نزد د منښکو له بوي ډېر بڼه دی او کبان ورته بخښنه غواړي. خدای تعالی هره ورځ جنت بنسکلی کوي...؟ وويل شول: ای رسول الله! دا د قدر شپه وي؟ وې فرمايل: نه بلکې عمل کوونکی چې عمل وکړي پوره ثواب يې ورکول کيږي.

په دې مبارک حديث شريف کې د روزې او روزتي فضائل راغلي دي او رانښيي چې دروزتي لپاره هر شی دعا کوي خصوصاً د درياب ماهيان، د ځمکې او اسمانونو نور څيزونه ورته دعا کوي.

د عبدالله بن عباس رضي الله عنه په جنازه ۴ تنه يا ۳ تنه صفونه ازاد شوی غلام حضرت کريب له عبدالله بن عباس رضي الله عنه روايت کړی چې: د قديد يا غسفان يو هلک فوت شوی و د جنازې په وخت کې يې عبدالله بن عباس رضي الله عنه وويل: څومره خلک راټول شوي دي؟ ما ورته وويل: ډېر خلک راغلي دي. ده وويل: ايا څلوېښت تنه به راغلي وي؟ ما ورته وويل: هو! ده وويل: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: يقول ما من رجل مسلم يموت فيقوم على جنازته اربعون رجلا لا يشركون بالله شيئاً الا شفّعهم الله فيه. ۲۳۱

يعني: وايي: هېڅ مسلمان سړی به نه وي، چې مړ شي او په جنازه يې څلوېښت سړي ودرېږي چې په خدای تعالی يې څه شی شريک کړی نه وي مگر خدای تعالی يې ورته شفيع گرځوي.

په بل حديث شريف د جنازې د صفو په برخه کې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: عن مالک بن هبيرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ما من مسلم يموت فيصلى عليه ثلاثة صفوف

من المسلمین الا اوهب فکان مالک اذا استقل اهل الجنزة جزاهم ثلثة صفوف لهذا الحديث. ۲۳۲

یعنی: له رسول الله صلی الله علیه وسلم می واور بدل. ویل یی: هبش مسلمان نشته چې درې صفة د مسلمانانو ورباندې جنازه وکړي مگر بخشش ورته کیږي. مالک به د همدې حدیث شریف له کبله خلک درې صفة درول.

له دې روایت څرگندیږي چې د الله تعالی طرح داسې ده چې د مؤمنانو دعا او التجا قبولي او د مؤمن مړي لپاره د جنت د دروازي د خلاصېدو وسیله کیږي او د جنازې لمونځ دمړي د مغفرت سبب او وسیله گرځي نو چې صالح عمل و سیله وي نو صالح شخص چې د صالح عمل محرک وي په اولی درجه و سیله وي نو غور په کار دی چې و سیلې نه انکار محض عناد دی.

وسيله او یو اعتراض:

وسيله د خدای تعالی او د بنده ترمنځ د واسطې نوم دی چې اطلاق یې په صالحه اعمالو او صالحینو باندې کیږي. حقیقت دا دی چې وسیله د خدای تعالی دربار نه پرته ممکنه نه ده خو ځینې خلک و سیلې ته غلط رنگ ورکوي. د شرک گنلو هاند یې کوي، سعی کوي، چې د خپلې بې خبرۍ له امله د اکثر و دوستانو ذهنیتونه مغشوش کړي، د صالحینو دعا و سیله کول د خپلې عاجزۍ اظهار دی، چې په خپلو اعمالو د مغروریت پر ځای الله تعالی ته د غوره بندگانو د وساطت عرض وړاندې کوي، چې په خپلې عاجزۍ او د خدای تعالی په لویوالي عملاً اقرار کوي. معترضین وایي:

۲۳۲. رواه ابوداود کتاب الجنائز.

الله تعالیٰ علیم او خبیر دی، مستقیماً دې خدای تعالیٰ ته دعا وشي څوک چې دعا وسیله کړي یا د بل چا په مدد غوښتنه وکړي شرک دی او د خپلې ادعا د ثبوت لپاره د بني اسرائيل سورة د دې مبارک ایت حواله ورکوي او د خپل غلط نظر د ثابتولو کوښښ کوي. هغه مبارک ایت دا دی:

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ۲۳۳

ژباړه: دغه معبودان هغه دي چې عبادت (بې) کوي کفار لټوي دغه (کفار) طرف د رب خپل ته وسیله (د نږدېوالي) چې کوم یو له دوی څخه ډېر نږدی دی الله ته او امید لري د رحمت د دغه (الله) او ویرېږي دوی له عذابه د دغه (الله) نو څنگه بې بولئ خدایان، بېشکه عذاب د رب ستا (وړ او لایق دی) د دې چې وېره ترې وکړای شي (تل تر تله).

د قرآن کریم کلام د خدای تعالیٰ معجز نظام دی او د هر شي تفصیل په کې راغلی دی، د خدای تعالیٰ برحق کتاب دی او خلکو ته هدایت دی چې د هغه په رڼا کې څوک د حق د پتولو مرتکب نه شي، عوام خلک صرف په ناظره ویلو د قرآن کریم د عقایدو مشکل نه شي حلولی او علماوو ته ثابتېږي چې د مائدې په صورت کې د صالحه اعمالو وسیله کول مؤمنانو ته ثابته ده صحابه وو کرامو او د امت پاکانو دا طرز عمل او رهنمائي وه، او په دې ذکر شوي مبارک ایت کې د (أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ) ځنې کافران او مشرکان مراد دی. مؤمنان ئې مراد نه دی او څوک چې په (یدعون) عبادت کول مراد وي بدون له شېبې شرک دی، څرنگه چې دعا عبادت ده، پلکې د عبادت مغز دی نو عبادت یوازې الله تعالیٰ ته کیږي، او مؤمنان غیر له الله تعالیٰ بل چا ته عبادت نه کوي او د (یبتغون الی ربهم الوسيله) الفاظو دلالت په وسیله گرځولو کې هیڅ تردید نشته، بلکې کافران او

مشرکان مراد دی، چې که کافران یا مشرکان عبادت پیل کړي هغه نه منل کيږي ځکه چې بل ایت کې په دارنگه راغلی دی :

اَتَمَّ قَسَتْ فُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنْ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ^{۲۳۴}

ژباړه : بیا سخت شول زړونه ستاسې بس له دغه (ژوندي کولو د مړي) نو دغه (زړونه په مثل د تېرې (گټې) دي (په سختوالي کې) بلکې ډېر زیات دي په سختوالي کې او بېشکه چې ځینې تېرو (گټو) ځنې خامخا هغه دي چې خو تېرې (بهیرې) له هغو څخه لویې لویې ویا لې او په تحقیق سره ځینې له دې تېرو (گټو) څخه خامخا هغه دي چې چوي نو راوځي له هغو څخه اوبه او بېشکه ځینې له دې تېرو (گټو) څخه خامخا هغه دي چې رارغري (د غره له سره) له وېرې د الله او نه دی الله یې خبر له هغه څه چې کوی ئې تاسې (ای یهودانو).

دې مبارک ایت نه معلومېږي چې ځینې تېرې د خدای تعالی له وېرې ماتېږي یعنې دوی د خدای تعالی په عظمت او کبریا یې پوهیږي. یو حدیث شریف له علي رضي الله عنه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته تېرو، ونو او هر څه (السلام علیکم یا رسول الله) ویل په ترمذی کې ثابته ده چې ونو سجده کوله او تېرو کلمه ویله، د محمد صلی الله علیه وسلم په فراق د مسجد د ستنې د ژړا روایات ثابت دي او په احادیثو کې یې یادونه موجوده ده، د هغو له سیاق او د توحید د عقیدې مقتضی دانه ده چې مؤمن ته د مشرک نسبت وشي. بخاري شریف کې داسې راغلي دي :

او کان ابن عمر براهم شرار خلق الله و قال انهم انطلقوا الى ايات نزلت في الكفار فجعلوها على المؤمنين] ۲۳۵

يعني : او ابن عمر دوی د خدای د مخلوق له شیرانو گهل او ویل یی : دوی هغه ایاتونه چې د کفارو په حق کې نازل شوي د مؤمنانو لپاره گرځول. دا فتنه نننۍ نه ده، بلکې دا د اهل حق په جنگو کې هر وخت یوه جاري سلسله ده، د خدای تعالی د انعام میندونکي په تېره د تصوف د څېښتنانو په خلاف د غربي عالم هرزه سرايي ده وگورئ چې د ابن عمر له قول په ډېرې آسانی داسې څرگند یږي چې ده ویلي دي :

مشرکان له دوه لارو مشرکان کيږي. یوه لاریې دا ده چې د الله تعالی ربوبیت سره شریک ونیسي. دویمه لاره یې دا ده چې تنگي او فراخي دواړه حالتونه شرک بولي مصر کې اوبدي قبرونه، عدن کې د عید اوسي قبر، یمن کې د هادي قبر، شام کې د ابن عربي قبر او عراق کې د سید عبدالقادر جیلاني قبر شریک او سهیم قبر وي. ۲۳۶

د تصوف خاوندان د جهالت د وخت مشرکین په ډېر بد شرک مبتلا گڼي. د جاهلیت په وخت غیر له دوه ذکر شویو طریقو د نورو مسالکو هم منفي سوچونه و خو چې د حق خاوندانو د هغه له منځه وړل او اصلاحات غوښتل قرآن کریم دغه افراد او تفریط نه اجتناب کړی د حق د لارې واضح کولو کې یې سعی کړې له تفریطو یې د نجات موندلو لپاره د احکامو پابندي غوښتې ده.

وسيله او په هغې یو اعتراض :

اعتراض دا دی چې : الله تعالی سمیع او بصیر او علیم او خبیر دی مستقیماً د هر چا خبره اوري له دې امله د خدای تعالی دربار ته د چا د دعا وسيله کول شرک دی، د دې اعتراض ځواب داسې دی چې څوک د خدای

۲۳۵. بخاری باب قتل الخوارج و الملحدين.

۲۳۶. العقيدة الصحيحة و بضادها.

دربار ته قبول خيز و سيله کړي او دعا وکړي د خدای تعالی په سمیع، بصیر، علیم او خبیر صفاتو کې د عقیدې له مخې کوم توپیر نه راځي قرآن کریم کې داسې راغلي دي :

[بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ] ۲۳۷

ژباړه : نوی (بې له نمونې) پیدا کوونکی د اسمانو او د ځمکې دی او هر کله چې اراده وکړي د یوه کار نو بېشکه هم دغه خبره ده چې وایي هغه کار ته چې وشه! نو هغه وشي.

له دې مبارک ایت څرگندیږي چې الله تعالی څومره قوت، طاقت او اختیارات لري. بل څوک نه توانیږي چې دومره د کن فیکون اختیارات ولري، حقیقت دا دی چې الله تعالی مخلوقات په حکمت تخلیق او ترتیب کړی دی د دوی د بقا لپړې په ځمکه او اسمان کې د هر شي په کاریدلو له پاره یې ټول مخلوق کې وسیله پیدا کړې ده، که دغه پنډه د خدای تعالی په دربار کې مقبول وي دعا یې وسیله شي الله تعالی یې اوري او ویني ئې، قرآن کریم په دې برخه کې داسې فرمایلي دي :

[هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا] ۲۳۸

ژباړه : او دغه (الله) هغه ذات دی چې پیدا کړي یې دي اسمانونه او ځمکه په مقدار د شپږو ورځو کې (له ورځو د دنیا نه) بیا یې استواء وکړه په عرش باندې (لکه چې له شانه د الوهیت د ده سره مناسب وي) معلوم دی (الله ته) هغه څه چې ننوځي په ځمکه کې (لکه مړي او باران) او هر هغه څه چې راووځي له دغې ځمکې نه او (معلوم دی الله ته) هر هغه چې نازلېږي له اسمانه (لکه رحمت او عذاب) او هر هغه چې پورته خپږي په دغه (اسمان)

۲۳۷. البقره / ۱۷.

۲۳۸. الحديد / ۴.

کې لکه نیک او بد عملونه او دغه (الله) له تاسې سره دی (په علم او قدرت سره) هر چېرې چې یې تاسې او الله په هر هغه څه چې کوئ یې تاسې ښه لیدونکی دی (نو جزا به پرې درکړي).

په دې مبارک ایت کې د خدای تعالی لا فاني او لا محدود علم او اختیار ذکر شوی چا ته د مرستې اړتیا نه لري بیا هم قرآن کریم فرمایلي دي :

اَكَلًا بَلْ تُكْذِبُونَ بِالَّذِينَ (۹) وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لِحَافِظِينَ (۱۰) كِرَامًا كَاتِبِينَ (۱۱) يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ (۱۲) [۲۳۹]

ژباړه : نه دی (دا غرور ستا مناسب) بلکې دروغ وایئ تاسې په ورځ د جزاء باندې حال دا چې بېشکه په تاسې باندې خامخا ساتونکې ملائکې (د عمل، مقرر دي) غزتمنې (په نزد د الله) لیکونکي (د اعمالو ستاسې) پوهیږي (دغه ملائک) په هغه څه چې کوئ یې تاسې.

د حضرت ابراهیم علیه السلام چې میلمه پالنه فطري صفت و پرښتې یې د انسانانو په څېره مېلمنې شوي هغوی چې د ابراهیم علیه السلام ډوډۍ نه خوړله وېره ورته پیدا شوه. هغوی ورته وویل : مونږ پرښتې یو د ډوډۍ د خوړلو عادت نه لرو، مونږ خدای پاک د یوه سرکش قوم د تباهي لپاره رالېږلي یو. په قرآن کریم کې داسې راغلي دي :

قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ (۳۲) لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّنْ طِينٍ (۳۳) مُّسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ (۳۴) [۲۴۰]

ژباړه : وویل دوی بېشکه مونږ چې یو رالېږلي شوي یو طرف د یوه قوم گنهار (کافر) ته لپاره د دې چې ولیږو پر هغوی باندې تېرې (گتې) له خټو (پخو شویو په اور لکه پخې خښتې) نشان داره کړي شوي (په نامه د هغه چا چې پرې ویشتل کیږي) په نزد د رب ستا لپاره د مسرفانو له حده تېرېدونکيو (په کفر او فجور کې لپاره د هلاکولو).

۲۳۹. الانفطار / ۹-۱۲.

۲۴۰. الذاریات / ۳۲-۳۴.

اَوَاذُكُمْ فِي الْكِتَابِ مَرِيَمَ إِذْ ائْتَبَدَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا (١٦) فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا (١٧) قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا (١٨) قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا (١٩) قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُنْ بِبَغِيًّا (٢٠) قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَفْضِيًّا (٢١) [٢٤١]

ژباړه: او ياد کړه په دغه کتاب کې (قصه د) مريمې کله چې په څنگ شوه (لاره) له کورنۍ خپلې هغه ځای ته چې (د کور په) شرقي (ډډه) وه پس ونيوله له طرفه د دوی پرده (لپاره د غسل د حيض) نو ولېږه مونږ دې ته (پس له غسل او اغوستلو د جامو) روح خپل پس شکل خپل يې جوړ کړ دې ته د سپرې کامل (تام الخلقه د نوراني ځلمي) نو وويل (مريمې دغه ځلمي ته) بېشکه زه پناه غواړم په رحمن له تا نه که يې ته پرهيزگار سپرې (نو له ما څخه په ډډه شه) وويل (جبرئيل) بېشکه هم دا خبره ده چې زه رالېږلی شوی د رب ستا يم لپاره د دې چې ونيسم تا ته (په امر د رب د تا) يو صالح هلک (پاک له معاصيو) وويل (مريمې ډېره تعجب) څرنگه به پيدا شي ما ته زوی حال دا چې نه دی رسيدلی ما ته هيڅ بشر (نه په نکاح او نه په سقاح) او نه ومه زه هيچېرې بدکاره نو وويل (جبرئيل مريمې ته کار) همداسې دی (لکه چې ته وايې ليکن) فرمايلي دي رب د تا دغه (کار) پر ما باندې اسان دی او چې وگرځوو مونږ دغه (هلک لويه) علامه دليل (د کامل قدرت) لپاره د خلقو او رحمت له (طرفه) زمونږ او دی (پيدا کيدل د ده بې له پلاره) يو کار مقرر کړی شوی (له ازله).

د قرآن کریم هره کلمه بلکې هر توری د غور وړ دی خو درې ځايونه يې د خاص دقت قابل دي:

اول - کرام کاتبین څوک دي؟

دوم - فرېنتې څرنگه نافرمانان تباه کوي؟

درېم - جبرائیل علیه السلام بي بي مريمې ته وويل: زه د دې لپاره راغلی يم چې تا ته زوی درکړم.

دغه اياتونه رابښيي چې د دغو امورو سرته رسول فریضه نه ده، پرېنتو یوازې همدا کارونه نه، بلکې داسې نور ډېر کارونه یې کړي او ترقيامته یې کوي نو سوال دا دی، چې خالق او مالک او عالم بالصدور په کائناتو کې احاطه لري د ده باوجود کرام الکاتبین یې ولې مقررې کړې دي؟ چې د شپې او ورځې د انسان ټول اعمال لیکي، دې کې شک نشته چې الله تعالی د بنده ټول حرکات او سکانات یې واسطې کولای شي نو پرېنتو ته څه حاجت دی؟ او هغه ذات ټول مخلوقات پیدا کړي دي او په دې کار کې شریک ته محتاج نه دی، د کائناتو په پیدا کولو کې چا ته محتاج نه دی د چا مرستې او مدد ته څه اړتیا نه لري نو د کلو د تباه کولو لپاره پرېنتو ته څه اړتیا ده؟ حال دا چې الله تعالی کائناتو ته هغه وخت چې (لم یکن شیئاً مذکوراً) وو وجود ورکړی، لاشریک دی، جبرائیل علیه السلام یې د څه لپاره پیدا کړی دی؟ دا ټولې نکتې د غور او دقت وړ دي. حقیقت دا دی چې د کرام الکاتبینو ماموریت او د تباهی لپاره د پرېنتو نزول، او بي بي مريمې ته د جبرائیل علیه السلام په توگه د زوی ورکول د الله تعالی په اختیاراتو کې مداخله نه ده، بلکې نه ده بلکې دا د ده په عظمت دلالت کوي، داسې چې خدای تعالی د ټولې دنیا په تباه کولو قدرت لري او په انساني تخلیق کې چا ته احتیاج نه لري خو پرېنتې الهي فوج دی د خدای تعالی حکم ته پابندې ولاړې دي نو د دوی په توگه د کارو اجرا کول د خدای تعالی د قدرت د کمي دلیل نه دی، بلکې دا په کائناتو کې د یوه منظمه دستور چلولو علامه ده نو د کرام الکاتبینو ماموریت د خدای تعالی له قدرت سره منافي نه ده او د وړانولو او مريمې ته د زوی ورکول د

جبرائیل علیه السلام د نزول په توگه د خدای تعالی قدرت او اختیارات نه نفي کوي. دغه د بندگانو د غوره گرځولو طرح (انبیاء، صدیقین، شهداء، صالحین) و سیلې کول او د هغوی دعاگانې اورېدل د خدای تعالی د بې واسطې اورېدنې د ده د محیط علم او اختیاراتو نفي نه ده بلکې دا د خدای تعالی په عظمت دلالت کوي، دا طرح د خدای تعالی په عظمتونو دلیل دی او دا غوره طرحې د بندگانو وسیلې دي. د الله تعالی لویي او ستروالی او زموږ د عاجزی توضیحات ښکاروي.^{۲۴۲}

د نفس الامر حقیقت :

د باران په څاڅکو مړه ځمکه ژوندی کيږي، په لمر او حرارت نرم او نازکه بوتی، گلان مضبوطیږي، لمر او سپوږمۍ او ستوري رڼا کوي، دریا بونه، ځمکې او اسمانونه په انساني خدمت کې د خدای تعالی په اذن مشغول دي، د کائناتو خالق بدون له او بو د انسانانو د حاجت په سرته رسولو قادر دی لکه چې فرمایلي یې دي (و هو علی کل شیء قدير) خو سره له دې د ځمکې او اسمانو مالک د او بو کولو لپاره اوبه و سیله پیدا کړې ده او له ځمکې یې د رزق خزاني راو پستلې دي. فرمایلي یې دي او انزل من السماء ماءً فاخرج به من الثمرات رزقاً لکم! باران یې د راشنه کېدلو لپاره ذریعه گرځولې ده، حال دا چې خدای تعالی بې له دغې ذریعې له ځمکې نباتات راشنه کولای شي لکه چې فرمایلي یې دي (فالق الحب والنوی) نو غرض دا دی چې: د عرش او فرش کائناتو د بقا او د وجود د دوام لپاره نورو اشیاءو او مخلوق ته اړتیا لري او په مخلوق ارتقاء کوي او دا د وسیلو او ذریعو لري. یې د فطرت په مقتضی روانه ده او که واسطه په منع کې نه وي د الله تعالی ذات مستقیماً جلوه عنایت کړي څرگنده ده چې خپله ذات د خدای تعالی بې مثل او بې مثاله، بې نیازه د کن فیکون اختیاراتو لرونکی دی

شريک نه لري. د خدای تعالی ذات چې د مخلوقاتو د کار امد لپاره ذریعې او وسایل په کار اچولي. دا د ده جل جلاله رحمت دی چې د ذریعو لري یې روانه کړې ده، دالله تعالی هر نعمت چې د ضرورت مطابق د فطرت په تقاضا کيږي چې انکار ترې نه شي کېدلای.

دنیا بې ضرورتونه او مادي وسیلې دیني او روحاني اړتیاوې چې غور لاندې ونیول شي معلومېږي چې الله تعالی د انسان یار او مددگار دی هدایت او لارښودنه ورته کوي د نفس تزکیه او د قلب تصفیه په دنیا کې د شخصیتونو د وجود باعث کيږي، رحمت او برکت د انساني ژوند کردار او عمل پورې اړه لري. له دې امله الله تعالی سره خصوصي قرب او معیت حاصلوي، یو لک او څلیریشته زره څه کم او زیات انبیاء او مرسلین علیهم السلام د قدسي صفاتو شخصیتونه دي، دوی نه وروسته تر قیامته پورې انعام موندونکي نفسونه خدای تعالی پیدا کړي دي چې د خدای تعالی په یادو کې یې ژوند کړی او کوي یې، هره یوه شیبه یې په الهي رضا کې په سوز او سرور تېره کړې، د دوی په صحبت مؤمنان په آخرت سرفراز کيږي، جنت یې په برخه کيږي، د انوار و باران پرې اوریږي (سیماهم فی وجوههم من اثرالسجود) له الهي انوارو مراد الهي عبادات د ذکر او فکر زیاتوالی دی، د اهل حق له څېرو معلومېږي چې دوی الله تعالی یاد کړی دی.

ذاتي او صفاتي قرب او معیت :

الله تعالی خپل بنده ته ډېر نږدی دی لکه چې فرمایلي یې دي :
[وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَتَعَلَّمْ مَا تَوْسَّوَسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ] ۲۴۳

ژباړه : او په تحقیق پیدا کړی دی مونږ جنس د انسان په داسې حال کې چې مونږ پوهیږو په هغه څیز چې و سوسه او خطر ه کوي په هغه سره زړه د ده له

ذکرونو عبشو او ناکارو سره حال دا چې مونږ ډېر نږدې یو ده ته په علم سره له رگونو د ورمیرد ده څخه.

په بل ځای کې د خدای تعالیٰ قرب داسې بیان شوی دی :

أَلَمْ تَرَىٰ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَىٰ ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةَ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَىٰ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ^{۲۴۴}

ژباړه : ایا نه وینې ته نه یې خبر چې بېشکه الله ته ښه معلوم دی هر هغه څیز چې اسمانونو کې دی او هر هغه څه چې په ځمکه کې دی (بلکې خپر یې) نه به وي پټې خبرې (یو د بله په غوږونو کې) د درې تنو مگر خو دغه (الله) په څلورم د هغوی دی (علما) او نه به وي پنځه تنه (راز ویونکي) مگر خو دغه (الله) شپږم د هغوی دی (په اعتبار د علم سره) او نه به وي لږ له دې (عدد) نه او نه به وي ډېر (له دې عدد نه) مگر خو وي به دغه (الله) له هغو سره (په اعتبار د علم سره) هر چیرې چې وي هغوی. بیا به خبر کړي (الله) دوی په ورځې د قیامت کې په هغو (دنیوي اعمالو) چې کړي یې دي بېشکه الله په هر څیز باندې ښه پوهېدونکی ښه خبردار دی.

له دې مبارکو ایاتو څرگندیږي چې (قرب) د الله تعالیٰ وصف او صفت دی هغسې چې مخلوقاتو نه خالق او مالک همدا ډول ورته په (قرب) باندې ورته قریب هم دی خو فرمان بردارانو ته یې د ذات قرب ځانگړی برخه ده لکه چې فرمایلي یې دي:

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ^{۲۴۵}

۲۴۴. المجادلة / ۷.

۲۴۵. النحل / ۱۲۸.

ژباړه : بېشکه الله ملگری دی (په عون او نصرت سره) له هغو کسانو چې پرهېزگاري کوي (له کفر او معاصيو او ويريرې له الله) او له هغو کسانو سره چې دوی نيکي کوونکي دي.

نو الله تعالی چې مخلوقاتو کې نیک او بد، غریب او امیر، عالم او جاهل، مؤمن او کافر ته خالق او مالک دی او داسې ورته قرب هم لري لکه چې د (ان الله مع الصابرين) او (ان الله مع الذين اتقوا) او داسې نورو فرمودو نه يې څرگنديږي خو دغه قرب مؤمنانو ته په عام ډول او انبياوو، اصفياوو ته په خاص ډول ورعطا شوی دی ځکه چې افعال او اعمال د مؤمنانو د مقام او مرتبې او اهليت په اعتبار ځانته ځانته دي، د خدای تعالی د ذات د قرب لذت هر چا ته په بېل بېل کیفیت میسر کېږي، د خدای تعالی له دربار هر چا ته د ده غوښتنې، عزت او شرف مطابق درجه ورکول کېږي چې د درجو او مرتبو په برخه کې يې خدای تعالی داسې فرمایلي دي :

اَوْ مَن يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا (٢٩) ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا (٧٠) [٢٤٢]

ژباړه : او هر څوک چې حکم ومني د الله او د رسول (د الله) نو دغه کسان به له هغو سره وي (په جنت کې) چې انعام کړی دی الله پر دوی باندې چې انبياء دي او صدیقان دي او شهیدان دي او صالحان دي، او ښه دي، دغه کسان له جهته د رفاقته (چې ښه ملگری دي) دا (ملگریټیا) فضل (احسان، رحمت) دی له (جانبه د) الله نه او کافي دی الله ښه پوه (په ټولو نیتونو او عملونو هم).

اوله درجه د انبياوو ده او د نورو درې درجې دي چې ټولې څلورو طبقو ته انعام شوي دي او هغه درجې دادي :

اول - د خدای تعالی د دربار د مقبولینو درجه.
دوهم - د خدای تعالی د دربار د خوبوونکو درجه.
دریم - هغه چې د خدای تعالی نعمتونه او عزت یې نصیب او فضل یې ورباندې شوی وي.

انبیاوو او د رسولانو باندې مستقیماً د الله تعالی فضل شوی دی، دوی د خدای تعالی د هر فعل او هر حکم پابند دي او باقي نور درې مقامونه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په اتباع او پیروی کې امکان مومي. حقیقت دا دی چې په دنیا او اخرت بریالیتوب د رسول الله صلی الله علیه وسلم په پیروی کې دی او د رسالت تصور له شیطاني و سوسو پاک او خالص توحید کې وي.

د نبوت فرایضو کې د نفوسو تذکیه، د زړونو تصفیه د فرضیت بنیادي حیثیت لري او د نبوت د دروازي له بندېدلو وروسته داسې شخصیتونو ته اړتیا ده چې په ظاهر او باطن د خدای تعالی د فرمودو او د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سنتو د اطاعت په اینه کې ځان گوري، اورېدلو او لوستلو ته یې د زړه په کور کې ځای ورکوي او له ټولو الایشونو نه یې پاک ساتي لکه صوفیه کرام رحمهم الله چې په صدق او اخلاص د ځمکې په مخ د (لا اله الا الله) خوشبویه معطره فضا خورول د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ژوند ظاهري او باطني او د صحابه وو کرامو رضي الله عنهم په لاره سم برابر د خدای تعالی د خلقو رهبري او لارښوونه خپله فریضه گڼي او په ښه وجه یې سرته رسوي، د دې خلکو په وینا کې تاثیر وي او کړنې یې پخې په انساني نسل کې لارښودې وي، خدای تعالی له انبیاوو وروسته دوی ته د اعلی او صافو او عمدو اعمالو له سببه د ولایت لوړه درجه ورکړې ده او د خدای تعالی په مخلوقاتو کې یې محبوبیت عام شوی، هر وخت کې د قدسیه نفسونو د علم د عظمت په توگه د نړۍ د انسانانو د نقصانونو اصلاح کيږي. له دغو شخصیتونو علي هجویری

رحمة الله عليه، خواجه اجميري رحمة الله عليه، سيد عبدالقادر جيلاني رحمة الله عليه، مجدد الف ثاني رحمة الله عليه، بايزيد بستامي رحمة الله عليه، ابوالحسن خرقاني رحمة الله عليه هر يو د خدای تعالی په بندگی کې د دغو مرتبو څېښتنان شوي دي، د ولايت دغه ستر مقام تنها په تعليم تبليغ او نورو کارنامو حاصليري او که دا د کتاب او قلم کمال دی، بلکې دا د خدای تعالی د فيض د نظر اثر دی، دا د هغوی د (الله) ويلو د اواز اثر دی. دا مقام يوازې په ظاهر نه، بلکې د خلکو د بد باطن په بدلولو او صفا کولو، له حق سره د اشنايي په پيدا کولو، د خدای تعالی د خلقو په نه ازارولو، د خدای تعالی په ذکر خوی او عادت کولو باندې حاصليري، دوی د نور منارې دي، هر خاص او عام ته د هدايت او معرفت رڼا ورکوي، دوی د جنت د باغو او نقشونو ذريعه دي، دغه خلک ژوندي دي، دغه خلک چې چا ته دعا وکړي مراد يې حاصليري، دوی چې له دنيا سفر وکړي د برزخ په عالم کې د خدای تعالی وسيلې او عنايت کېدلای شي، څوک چې د کامل انسان لمن ونيسي د الهي قرب منزل ته رسيري.

د دين د تبليغ تقاضا او اداب :

دا حقيقت دی چې دعوت او تبليغ د امت په خير او د اسلامي عقايدو او اعمالو په اصلاح کې انکار نه منونکی اهميت لري، د تبليغ طريقه يوازې تقرير او ليکل نه دي، بلکې له هغه سره الفت او محبت او صداقت او زړورتيا هم په کار ده، نو واعظين او مصنفين بايد د بلالي اذان په څېر په واضح صورت خپل نظر وښيي، خو افسوس په دې کې دی چې د قرآن او سنتو له روښانه دلايلو سره ځينې خلک د محض مسلکي تفریق له مخې او د جاهلانه رسومو لامله چا ته کافر او چا ته مشرک وايي، حضرت محمد صلی الله عليه وسلم او د امت پاکانو او د مؤمنانو عقايدو پورې طعن وايي تشنيع يې کوي او بدعتيان يې بولي، د قران کریم منزلو اياتو له مخې انبياء کرام او د امت صالحين د نبوت او ولايت عقيدت مندان د

نبوت او ولايت تبليغ لازمي بولي خو په تش نوم مبلغين له دغه امر په بده استفاده ساده لوجو عوامو ته غلط عقايد او نظريات وړاندې کوي او د بدو شيطاني عملياتو په توگه بې خبره او جاهل عوام غولوي، د طريقت لړۍ بدناموي، بالاخره د امت زيات شمېر مشرک گڼي، دا ډول طرح امت ټوټه ټوټه او تکه تکه کوي، د امر بالمعروف او نهی عن المنکر مقصد تعمير دی او د انسانيت تکميل نه تخريب او فتنه اچول، د تبليغ او دعوت اصول په قرآن کریم کې داسې بيان شوي دي :

[ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ] ^{۲۴۷}

ژباړه: بلنه کوه (ای محمده! خلقو ته) لارې د رب خپل ته (چې توحيد او اسلام دی) په حکمت (محکمې خبرې د قرآن) سره او په نېک و عطف (پند) سره په بڼه ډول (طریقه) او مباحثه کوه له دوی سره په هغې (طریقې سره) چې هغه ډېره بڼه وي، بېشکه چې رب ستا بڼه عالم دی په هغه چا چې گمراه شوی دی له لارې د الله څخه او دی بڼه عالم دی په لاره موندونکو (دين ته او تاسې تبليغ دی).

تبليغ دومره واضحه ارشاد دی چې په خوږه ژبه او غوره لهجه استعمال شي او دا تعليم جاري دی، حقيقت دا دی چې دين رحمت دی اجازه نشته چې څوک خپل مسلمان ورورد باطلو معبودانو مشرک يا کافر وبولي نو نتيجه دا شوه چې په ترغيب او ترهيب تائيد او تنقيد د قرآن او احاديثو په تابعدارۍ کې د قرآن او احاديثو صحيح مفهوم او مقصود عامو خلقو ته وروپېژاندل شي چې خپل خالق، رازق او مالک خدای تعالی ته رجوع وکړي او د اصلي مقام د حصول په سعي کې وي، بله دا چې شرک او کفر

ستر گناهونه دي او چا ته يې نسبت کول لوی جرم دی، نبي کریم صلی الله عليه وسلم په دې برخه کې داسې فرمایلي دي :

[و عن ابي هريره رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يحسب امرئ من الشران يحقر اخا المسلم] ۲۴۸

يعني : او له ابي هريره رضي الله عنه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي : هغه څوک چې خپل مسلمان ورور سپکوي تحقيروي يې له شر د خلقو حسابېږي.

او قران کریم کې راغلي دي :

[وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ...
[اليه] ۲۴۹

ژباړه : او کنخا مه کوئ (ای مؤمنانو) هغو (معبودانو) ته چې عبادت يې کوي دغه (کفار د هغو) بې له الله نو کنخا به وکړي دوی (هم) الله ته په ناحقه سره بې له پوهې (له خپل جهالته).

د رسول الله صلى الله عليه وسلم په احاديثو کې د مؤمن تحقير غندل شوی دی، داسې يې فرمایلي دي :

[عن ابن عمر رضى الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا قال الرجل لاخيه يا كافر فقد باء بها احدهما فان كان كما قال والارجعت اليه] ۲۵۰

يعني : له ابن عمر رضي الله عنهما روايت دی ويې يې دي : رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي کله چې يو سړی خپل ورور ته ووايي: ای کافر! نو په تحقيق يو د دوی دواړو پرې اخته کېږي. که حقيقت همدا سې

۲۴۸. رواه مسلم.

۲۴۹. الانعام / ۱۰۸.

۲۵۰. متفق عليه.

وي چې وييلي يې دي همدا خبره ټيگ گنل كيږي او كه نه وي بېرته ويونكي ته راجع كيږي.

د بدل نسب نسبت كولو باندې د كافر كېدلو په برخه كې رسول الله صلى الله عليه وسلم داسې فرمايلي دي :

[عن ابي ذر انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ليس من رجل ادعى بغير ابيه و هو بعلمه الا كفر و من ادعى ما ليس له فليس منا و ليتبوا مقعده من النار و من دعا رجلا بالكفر او قال عدوا الله و ليس كذلك الا عاد عليه] ٢٥١

يعني : له ابي ذر رضي الله عنه روايت دى چې ده له رسول الله صلى الله عليه وسلم اوريدلي دي فرمايلي يې دي : څوك چې غير له پلاره بل چا ته د چا د نسب ادعا وكړي او دى په دې خپلو دروغو پوهيږي كافر كيږي او څوك چې ادعا وكړي د داسې څه چې هغه د ده نه وي نو هغه له مونږ نه دى او خپل ځاى يې اور كې (دوزخ) كې دى او څوك چې د چا د كفر ادعا وكړي ووايي چې : د خداى تعالى د بنمن دى، او داسې نه وي ده ته بېرته ورگرځي.

له دې شريفو احاديثو څرگنديگي چې څوك چا ته كافر يا مشرك ووايي څه بد اثرات پرې مرتب كيږي، دا شخص رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ملامت دى، نو ضروري دا ده چې د چا د تذييل يا تحقير په ځاى بايد هغه اصلاح شي، په وقار او مثبت انداز تبليغ ورته وشي.

اسلام فطري دين او د ژوندانه مكمل ترين نظام دى د هر مشكل حل او لارښوونه په كې شته خو ضروري امر يې د ايمان ساتنه په تحرير او تقرير كې له خداى تعالى وېره لرل دي او په دې عقیده لرل دي چې په هغې دنيا

کې د هر قول او فعل پوښتنه کيږي او له حالاتو منافرت د شرمندگۍ سبب کيږي.

قرآن او سنت د مناظرو او مجادلو علم نه دی، دا د ژوند نظام دی او د انساني ژوند منشور دی، د انساني نسل د هرې طبقې لپاره لارښيي او د هر درد لپاره مداوا دی صرف د څو اياتو له سياق او سباق گرانی. معناگانې راخستل هوبښياري نه ده، په ټولو اياتو بايد عمل وشي، حانقايي نظام چې صوفيه کرام په کې روزل کيږي له نظره يې غورځول او د تکفير نوم ورکولو په ونج يې ترمنځ مينه پيدا کول ښه دي نو د شرع مفتيانو ته د دنيوي حرص او هوس په ځای د حق توفيق غواړم چې خلک په سمه لاره روان شي.

د څو شرکيه افعالو تفصيل (يو ضروري بحث) :

د رسول الله صلی الله عليه وسلم سيرت او تعليمات داسې دي چې افعال او اعمال يې بيان کړي دي نو د ده صلی الله عليه وسلم د واقعي تعليماتو سره سم چې شرک يا کفر وي او يا شرک او کفر ته نږدې وي مؤمنان دې ترې ځان وساتي.

مسلمانان دې پوه شي چې الله تعالی د ټولو مخلوقاتو خالق او مالک دی بې د ده له حکم او اذن په کائناتو کې تغيير او تبديل نه شي راتلای خو سره له دې ځينې په بد عملي او بد عقيدگۍ ايمان بربادوي په مصنوعي فقر او جعلي ولايت ساده او نابوده عوام له رعب او تاثير لاندې راولي، دنيا او دولت ترې په لاس راوړي شپه او ورځ لگيا دي د مصنوعي پيړۍ په لباس کې د جادو، کهانته، نجوم علم، فال او داسې د نورو څيزو دکانداري کوي دا څوک دي؟

سحر (جادو) د قرآن او سنتو په رڼا کې :

عربي د قرآن كريم اياتونه ذكر كړي او سحر (جادو) يې يو ډول شرك گڼلي دي، ويلي يې دي چې شيطان صفتي خلك د جادو په توگه تكليف رسولو كې كوشش كوي، د سليمان عليه السلام په وخت كې د جادو يادونه قرآن كريم كې په خاص ډول داسې شوې ده :

اَوَاتَّبَعُوا مَا تَتَلَوُ الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحَرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلَّمُوا لِمَنْ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ٢٥٢

ژباړه : او متابعت وکړي يهودانو د هغه څه چې لوست به شيطانانو (پېريانو) په (زمانه د) پاچاهۍ د سليمان كې (چې دې احمقانو كتاب د الله تر شا وغورځاوه او سحر يې زده او په متابعت يې لگيا شول او نه و كافر شوى سليمان د سحر د عمل په تحليل سره) ولکن شيطانان كافران شوي وو حال دا چې بنوده به يې خلقو ته سحر او (متابعت به يې كاوه) د هغه شي چې نازل كړى شوى و په دوو پرېستو په (بنار د) بايبل كې (چې نوم د يوې) هاروت او (د بلې) ماروت (دى)، او نه به كوله بنودنه دوى دواړو هيچا ته تر هغه پورې چې وبه ويل دواړو بېشكه همدا خبره ده چې مونږ ازموينه (ازمېنت) يو (له جانب د الله) نو مه كافر كيږه (په زده كولو د سحر چې د عمل په جواز يې معتقد اوسى) نو زده كاوه به هغوى له دوى دواړو نه هغه شى چې بېلتون به يې كاوه په هغه سره په منځ د مېړه (خاوند) او بنسټي د هغه كې او نه وو دوى ضرر رسوونكي په دغه سحر سره هيچا ته مگر په اذن (حكم) د الله سره او زده كوي دوى (يهودان) هغه څه چې ضرر رسوي

دوی ته او نفع نه رسوي دوی ته او هرو مرو (خامخا) په تحقیق پوهېدل دوی چې خامخا هغه خوک چې پېری (اخلي) (زده کوي په اعتقاد د جواز سحر نشته ده لره په اخرت کې هېڅ برخه (د نیکی) او هرو مرو (خامخا) دېر بد دی هغه شی چې پلورلی (اخستی) دی دوی په هغه شی سره (حصه د) ځانو خپلو که چېرې وي دوی چې پوهېدلی (په انجام د سحر نو نه به یې زده کاوه).

بل ځای کې یې د موسی علیه السلام سره د جادو موضوع داسې یاده کړې ده.

[قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ (١١٥) قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ (١١٦)]^{٢٥٣}

ژباړه: وويل جادوگرانو چې: ای موسی ایا ته غورځوی (همسا خپله) او یا دا دی چې شو مونږه هم دا موږه (رومبې) غورځوونکی (د پړیو او همساگانو خپلو) وويل موسی ساحرانو ته (تکرما، تسامحا معتمداً علی الله) چې وغورځوئ تاسې خپل پړي او همساگانې، نو کله چې وغورځول دوی نو جادو یې وکړ پر سترگو د خلکو او ووبرول دوی دا (خلک) او راتله وکړه دوی په جادو لوی سره.

داسې په نورو مبارکو آیاتو کې د جادو یادونه شوې ده او هم په احادیثو کې یې لارښوونې شوې دي لکه له ابو هریره رضی الله عنه چې روایت شوی دی:

[عن ابی هریره رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: اجتنبوا الموبقات، شرک بالله و السحر]^{٢٥٤}
یعني:

^{٢٥٣}. الاعراف / ١١٥-١١٦.

^{٢٥٤}. رواه البخاری کتاب الطب.

له دې مبارکو اياتو او احاديثو څرگندېږي چې جادو يو حقيقت دی او په انساني ژوند کې يې اثر ثابت دی لکه چې په احاديثو کې يې بيان شوی دی ځينې خلکو جادو ته په شريعت کې کفر ويلي دی لکه چې دې ايت کې راغلي دي (ولكن الشيطان كفروا يعلمون الناس السحر) نو جادو يې شرک او جادو يې د اسلام له چوکاټ وتلی بللی دی، سحر د نسجې او مېړه ترمنځ د تنفر له منځه وړلو سبب کېږي او محبت يې ترمنځ پيدا کېږي او هم شيطاني لاره باندې ناوړه اعمالو لپاره کېږي خو په احاديثو کې يو مذموم عمل گڼل شوی او جادو گر ته يې د دردناک عذاب ورکولو خبر ورکړی دی. جادو او علاج يې :

څرنگه چې جادو د شيطاني عمل دی لکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي :

[عن جابر رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم سئل عن النشرة فقال هي من عمل الشيطان] ٢٥٥

يعني : له جابر رضي الله عنه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم نه د النشرة () پوښتنه وشوه نو وې فرمايل : هغه د شيطان له اعمالو څخه دی.

له احمد رحمه الله عليه يو حديث روايت شوی دی چې هغه له ابو داود روايت کړی دی او حافظ بن حجر العسقلانی د دې حديث سند حسن بللی دی، چې (نشره) يو شيطاني عمل دی د جاهليت په وخت کې به يې ترې کار اخسته، نبي کریم صلى الله عليه وسلم نه صحابه وو رضي الله عنهم په دې برخه کې پوښتنه کړې هغه صلى الله عليه وسلم ورته فرمايلي دي :

[عن ابن عوف بن مالک الاشجعی قال کنا نرقی فی الجاهلیة فکنا یا رسول الله کیف تری فی ذلک فقال: اعرضوا علی رقاکم لا باس بالرقی ما لم یکن فیه شرک] ۲۵۶

یعنی: له ابن عوف بن مالک شجعی رضی الله عنه روایت دی چې ویل یې دي: مونږ به په جاهلیت کې تعویذ کاوه نو مونږ وویل: ای رسول الله! څه وایې په دې کې؟ نو وې فرمایل: وړاندې ورځې یا اعراض وکړئ پر تعویذو خپلو او هغه تعویذونه باک نه لري چې په هغه کې شرک نه وي د صحابه و و رضی الله عنهم په اثارو یې د معالجي په هکله فرمایلي دي:

[عن قتادة رضي الله عنه قلت لابن المسيب رجل به طب او يؤخذ عن امراته ايحل امراته ايحل عنه او ينشر قال لا باس به انما يريدون به الاصلاح فاما ينفع فلم ينه عنه] ۲۵۷

یعنی: له قتاده رضي الله عنه روایت دی: ابن المسيب ته مې وویل: یوه سړي باندې ناروغي وه او له خپلې ښځې یې اخسته ایا ورته روا دي او تعویذ وکړي و یې ویل: پروا نه لري په تحقیق دوی پرې د اصلاح اراده لري نو هغه څه چې نفع لري نو له هغه منع نه ده شوې.

د حضرت سعید بن مسیب رضي الله عنه د (لاباس) الفاظو کې مضائقه نشته مطلب یې دا دی چې داسې جادو چې اصلاح پرې راځي مخالفت نه لري نو دا ډول نشره یا جادو شرکيه عمل نه دی.

حافظ بن قیوم د جادو په برخه کې او په هغه د معالجي په هکله داسې ویلي دي:

[النشرة حل السحر من المسحور وهي نوعان احدهما: حل بسحر مثله و هو الذي من عمل الشيطان و عليه يحمل قول الحسن رح فيتقرب الناشر

۲۵۶. رواه مسلم.

۲۵۷. رواه البخاري.

والمشر الى الشيطان بما يحب فيبطل عمله من المسحور و الثاني :
النشرة بالرقية و التعوذات والادوية والدعوات المباحة فهذا جائز^{٢٥٨}
يعني : النشرة د جادو كړي شوى جادو خلاصوي او په دوه ډوله دى : يودا
چې جادو په جادو خلاصوي او هغه د شيطان له عمل ځنې دى او د الحسن
رح قول په همدې ډول حمل كيږي نوناشر او منشور پرې شيطان ته نږدې
كيږي. په هغه څه چې ورته گران وي له جادو كړي شوي عمل باطلوي او
دوهم ډول هغه دى چې په نشره، رقيه، تعويذ، دوا، دعاگانو مباح دم
باندي وي او دا جواز لري.

له دې پورتنيو ذكر شويو اقوالو څرگنديږي : هر هغه عمل چې د شريعت په
خلاف نه وي او شرعي نقص ونه لري هغه جائز دى.

[ليس بن ابى سليمه ويلى دي : د جادو د لرې كولو لپاره دغه مبارك ايت
باندي ډول ښه دي او انشاء الله فوراً ناروغ ورباندي جوړيږي:

[فَلَمَّا أَتَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السَّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ
عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ (٨١) وَيَحِقُّ لِلَّهِ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ
٢٥٩ [٨٢]

ژباړه : نو كله چې وغورځول ساحرانو (پري او همساگانې خپلې) نو وويل
موسى هغه خيز چې راوړى دى تاسو هغه يوازې سحر دى (نه بل شى)
بېشكه چې الله ژر تباه كوي دغه (سحر) بېشكه چې الله نه جوړوي كار د
فساد كوونكو او (بيا ژر) رښتيا كوي الله حقه خبره (چې زما راوړى دين دى)
په كلماتو (او حكمونو) خپلو سره او اگر كه يې بد گڼي مجرمان او كافران.
[فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١١٨) فَعُلِبُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ
(١١٩) وَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ (١٢٠) قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ
٢٦٠ [١٢١]

٢٥٨. نسخ المجيد شرح كتاب التوحيد.

٢٥٩. يونس / ٨٢-١.

ژباړه : نو ثابت شو حق او باطل (ورک) شو هغه څه چې وو دوی چې کول به یې نو مقلوب شول دا (ساحران) په هغه ځای کې او وگرځېدل دوی خوار سپک او وغورځول شول ساحران په دې حال کې چې سجده کوونکي وو وویل جادوگرانو ایمان مو راوړی دی په رب د عالمیانو.

[إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدٌ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى] ۲۲۱

ژباړه : بېشکه هغه شی چې جوړ کړی دی دوی (او میدان د مقابلې ته یې حاضر کړی دی) مکر د ساحر دی، او بری نه مومي ساحر (کوډگر) هر چېرته چې راشي (او وي).

په دې سربرېره چې په چا جادو شوی وي له ښځې بند شوی وي د دغه جادو د رد لپاره دې د بېرې () تازه او شني پانې په دوه تېرو یوه لاندې بله پرې باندې وټکوي او پاکو اوبو کې دې واچوي بیا دې پرې ایت کړسي او چار قل دم کړي د دې غوږ به دې جادو شوي ناروغ وچيکي او په نورو دې غسل وکړي جوړ به شي ان شاء الله تعالی.

کاهن او نجومی د نبوي ارشاداتو په رڼا کې :

او عن ابن عباس رضی الله عنه قال اخبرنی رجل من اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم من الانصار انهم بیناهم جلوس لیلۃ مع رسول الله صلی الله علیه وسلم رمی منجم و ستننار فقال لهم رسول الله صلی الله علیه وسلم ما کنتم تقولون فی الجاهلیة اذا رمی بمثل هذا قالوا الله و رسوله اعلم کنا نقول ولد اللیلة رجل عظیم و ملت رجل عظیم فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم فانها لا یرمی بها الموت احد و لا الحیوت و لکن ربما تبارک اسمه اذا قضی امرأً تسبیح حمله العرش ثم سیح اهل هذه السماء الذین یلونهم حتی یبلغ التسبیح اهل هذه السماء الدنيا ثم قال الذین یلون حمله

۲۲۰. الاعراف / ۱۱۸-۱۲۱.

۲۲۱. طه / ۲۹.

العرش ما ذا قال ربكم فيخبرونهم ما قال فليستخبر بعض اهل السموات
بعضا حتى يبلغ هذه السماء الدنيا فيخطف الجن السمع فيقذفون الى
اوليائهم و يرمون فما جاؤ به على وجهه فهو حق ولكنهم يقذفون فيه و
يزيدون^{٢٢٢}

يعني: له ابن عباس رضی الله عنهما روايت دى ويلي دي يوه سرى له
انصارو له اصحابو د رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر راكړ چې: دوى
مونږ ته بيانول چې دوى يوه شپه له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره
ناست وو يو ستورى وويشتل شو او لمبه يې وکړه نو رسول الله صلى الله
عليه وسلم دوى ته وويل: په جاهليت کې مو دوى ته څه ويل: دوى وويل:
الله او رسول يې پوهيږي مونږ به ويل چې يو لوى سرى په دې شپه پيدا شو
يا يو لوى سرى له دې دنيا لاړ. رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: دا
د چا د پيدا کيدلو يا د چا د مړه کيدلو لپاره وويشتل نه کوي لکن نوم د الله
تعالى مبارک دى کله چې يو کار وکړي د عرش حاملانې پرېستې تسبيح
ووايي بيا ورپسې د دې اسمان والا تسبيح ووايي چې ورنږدې وي خو کې
تسبيح ووايي د دې دنيا اسمان والا بيا وايي هغه څوک چې د عرش حمله
وو ته نږدې دي خدای تعالى مو څه ويل؟ نو خبر ورکوي له هغه څه چې په
هغه ځينې اسمان والاو ځينې نورو ته خبر ورکړي خو چې دې اسمان د دنيا
ته ورسپري نو جن دغه اوريدنه راوتنستوي او خپلو اولياوو ته يې
وروغوځوي نو څه يې چې راوړي وي په هغو يې په مخ وولي تر هغه حق
وي او لکن دوى په هغه کې ويشتل او زياتول کوي.

د دې موضوع حقيقت قرآن مجيد کې داسې راغلى دى:
[وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا
لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ]^{٢٢٣}

٢٢٢. رواه مسلم.

٢٢٣. المک / ٥.

ژباړه : او خامخا په تحقيق بنايسته كړې دى مونږ دا اسمان (له ټولو اسمانونو څخه) ډېر نږدې (ځمكې ته) په ډېرو ستوريو سره گرځولى دى مونږ دغه (ډېرې ستورې) ويشتونكي شيطانانو لره او تيار كړى دى مونږ دوى لره عذاب ډېر سوزوونكى (د دوزخ) له دې مبارك حديث معلومېږي چې ملكې په كائناتو كې پورته او نېكته د خداى تعالى احكام په ځاى كوي او شيطانان كوشش كوي چې د پرېستو خبرې واوري او خپلو (كاهنانو) او نجوميانو دوستانو ته يې انتقال كړي، نو هغوى چې كوم خبر ووايي له واقع سره سمون مومي نو عوام الناس يې علم غيب تصور كوي لكه غلا، ډاكه، قتل، اختطاف، بنادي او داسې نور څه چې شيطانان يې خبر واوري هغه ضعيف العقيده وو ته رسوي، دوى يوازې د عوامو دولت نه ضايع كوي، بلكې د ايمان متاع ته هم تاوان رسوي لكه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي :

[من اتى عرافا فسا له عن شىء فصدقه بما يقول لم تقبل له صلوة اربعين يوماً] ٢٢٤

يعنې : څوك چې عرافو ته ورځي او د يو څيز پوښتنه ترې كوي او چې څه وايي د هغو تصديق كوي څلوېښت ورځې يې لمونځ نه قبلېږي. په بل حديث شريف كې راغلي دي :

[عن ابي هريره رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من اتى كاهنا فصدقه بما يقول فقد كفر بما انزل على محمد صلى الله عليه وسلم] ٢٢٥

يعنې : له ابي هريره رضى الله عنه روايت دى چې له نبي صلى الله عليه وسلم يې روايت كړى دى فرمايلي يې دي څوك چې كاهن ته ورشي او د

٢٢٤. رواه مسلم.

٢٢٥. رواه ابو داؤد كتاب الطب.

وينا تصديق يې وکړي په تحقيق کافر کيږي په هغه څه چې په محمد صلی الله عليه وسلم نازل شوي دي.

بخاري له قتاده يو قول رانقل کړی چې خدای تعالی ستوري د درې شپو لپاره پيدا کړي دي. يوه دا چې د اسمان بنکلا ده. دويم دا چې شيطانان پدې ويشتل کيږي او دريم دا چې نښې نښي چې خلک د سفر لوری پرې معلوم کړي نو څوک چې له دې درې عرضو سر بېره بل غرض يې بيانوي هغه غلطي کوي.

عن ابی عباس قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم من اقبلس بابا من علم النجوم لغير ما ذکر الله فقد اقبلس شعبة من السحر المنجم کاهن و الکاهن ساحر و الساحر کافر^{۲۲۲}

يعني: له ابن عباس رضی الله عنهما روايت دی، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي څوک چې د نجوم د علم دروازه غير د هغه څه چې الله تعالی ذکر کړی اقتباسي کړه نو په تحقيق د سحر، منجم، کاهن د خانگې اقتباسي يې کړې ده، کاهن ساحر دی او ساحر کافر دی.

قرآن کریم کې داسې راغلي دي:

اَوَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْبَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِ وَقَالَ اَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا اَجَلَنَا الَّذِي اَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا اِلَّا مَا شَاءَ اللهُ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ^{۲۲۷}

ژباړه: او ياد کړه هغه ورځ چې جمع به کړي (الله) دوی ټول (او وبه ويل شي) ای جماعته د جنيانو (د پېريانو) په تحقيق چې ډېر مو تابع کړي دي تاسې له انسانانو او وبه وايي دوستان د دوی له انسانانو څنې، ای ربه زموږ نفع اخستې ده ځينو (نورو) او رسيدلې يو موږ نېټې خپلې ته هغه نېټه چې مقرره کړې وه تا موږ ته (چې قيامت دی او موږ ترې منکران وو نو اوس به

۲۲۲. مشکوة - بحواله زرين.

۲۲۷. الانعام / ۱۲۸.

زمونږ څه حال وي؟ او وبه فرمايي (دوی ته الله) چې اور ځای ستاسې دی حال دا چې همپشه به اوسئ تاسې په دغه اور کې مگر (کله) چې اراده وفرمايي الله (د اېستلو د دوی زمهریر یا حمیم یا بل کوم عذاب نه) بېشکه رب ستا ښه حکمت والا ښه عالم (ډېر خبردار) دی.

له قرآن کریم او احادیثو څرگندېږي چې مؤمنانو ته نه ښايي چې د دین له دښمنانو سره تعلق ونیسي ځکه چې په دې کارې نه یوازې اعمال لغو او بربادېږي، بلکې اخرت کې په دردناک عذاب اخته کېږي.

www.melitahrik.com
0777 400 116

په بدشگون او په پرندو د فال نیول او شرک :

له قطن ابن قبيصة روایت دی چې هغه له خپل پلار روایت کړی دی چې نبی صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي :

[عن قطن ابن قبيصة عن ابيه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال : العيافة و الطرق و الطيرة من الجبت] ٢٢٨

یعنې : له قطن ابن قبيصة روایت دی چې هغه له خپل پلار روایت کړي چې نبی صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : عیافت () طرق () او طیره () له جبتو (بتانو) څخه دی .

د فال په برخه کې عرض دا دی چې هغه بڼه کلمه چې په طبعي ډول د سړي خوبسیري هغه ته فال وایي، د مثال په ډول سړی یو مقصد لري چې انجام یې ورته معلوم نه وي نو دی د برکت او د هغه کار د سرته رسولو دعا کوي او وایي چې خدایه د دې کار د سرته رسولو ډاډ راکړې بیا فال ونیسي چې کله هغه فال وڅېړي دروحي تسکین لپاره وایي چې هغه کار به یې سرته ورسیري، بیا که هغه کار ترسره شي او که ترسره نه شي ترسره کیدل یې حتمي نه گڼي او که فال یې ونه څېړي یو ډول دروحي تقابض ورته پیدا شي خیال کوي چې دا کار به یې سرته ونه رسیري. په واقع کې که سرته ورسیري او که نه قطعي باور پرې نه کوي چې سرته به نه رسیري نو په فال کې کوم حرج نشته او الوتونکو مرغانو کې چې بني خوا الوتل یې نېک او چپ خوا الوتل یې بد وگڼي سراسر حماقت دی، دا طرح په ورځني ژوند کې بې شمېره دي کوم خیز چې د عامو خلکو خیال کې شرک نه وي بد دي ونه گڼل شي همدارنگه د پیشو، گیدرې بني او چپې خوا ځغاسته د کارغه او از بد گڼل ناکاره خیالات دي، او نېک فال ممانعت نه لري. د ستورو په برخه مختلف اعتقادات دي چې زیات یې کفر بلل شوی دی :

٢٢٨. رواه ابوداود کتاب الکهانہ والتطير.

[عن زين بن خالد جهنمی قال صل لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم صلوة الصبح بالحديبية على اثر سماء كانت من الليل فلما انصرف اقبل على الناس فقال هل تدرون ماذا قال ربكم قالوا الله ورسوله اعلم قال : اصبح من عبادى مؤمن بى و كافر فاما من قال : مطرنا بفضل الله و رحمته و ذلك مؤمن بى كافر بالكوكب فاما من قال مطرنا بنوه كذا فذالك كافر بى مؤمن بالكوكب] ٢٢٩

يعني : له زيد به خالد جهنمی روايت دى ويلى يى دي : رسول الله صلى الله عليه وسلم په حديبية كې مونږ سره د سبا لمونځ ادا كړ مخ يې خلكو ته راواړاؤ. ويې فرمايل : ايا پوهيږئ چې خداى مو څه ويلى دي؟ وويل : الله او رسول يې ښه پوهيږي. ويې فرمايل : زما له بندگانو پر ما مؤمن او كافر كيږي. نو هغه څوك چې ووايي : د خداى په فضل او رحمت پر مونږ باران واوږد په ما مؤمن دي او په ستورو كافر دي او هغه څوك چې وايي پر مونږ يې زامنو باران وكړ نو دا پر ما كافر دى او په ستورو مؤمن دى.

د ستورو په برخه كې بحث د مخه تېر شو دلته صرف دا مقصد ذكر كوو چې داسې طرح چې فلانى كار د فلانى ستوري له وجې وشو د الله تعالى له صفاتو سره شېهي شرك بلل كيږي ځكه چې د كائناتو ټول امور د واحد او لا شريك خداى جل جلاله په حكم سرته رسيږي، مسلمان ته نه ښايي چې ستورى يا بل څيز الله تعالى سره شريك كړي په كائناتو كې هر شى د الله تعالى حكم او فرمان ته د تسليم سر ښكته كړي او د ده جل جلاله د رضا او خوشحالى غوښتلو كې كوشش كوي او الله تعالى د هر شى په حكم كولو غالب دى.

د موسم پيش گوښي :

په ستورو د ځینې واقعاتو پېښو د لو په برخه کې د شرک او کفر حکم باید چې د احادیثو په مطالعه کې وڅېړل شي او د موسمیاتو او سنی-پیشگویی بالعموم د زراعت او بزگرۍ په کارو کې مهم فطري امر دی خو دا چې د دې فن د ماهرینو د پیشگویی په وینا عمل کول څرنگه دي؟
نجومیانو او کاهنانو په طرح د یقین کولو له امله د شرک د تصور غوندې دی که بل ډول دی؟

په دې برخه کې عرض دا دی چې الله تعالی انسانانو ته عقل او علم ورکړی دی د هغو په استفاده یې الات ایجاد کړي دي چې د هغو په مرسته معلومات ورکوي او دا معلومات د کاهنانو او نجومیانو له معاملې سره برعکس دي ځکه چې دوی د غیب علم دعوی کوي او بې وقوفه خلک پرې یقین کوي له دې امله یې مشرک بولي، او د موسمیاتو پیشگویی وپونکی د علم غیب دعوی نه لري، بلکې د خدای تعالی له خوا د ورکړي علمي صلاحیت معلومات ورکوي چې هغه هم په حتمي او قطعي ډول خبر نه وي، د مثال په ډول د موسمیاتو ماهرین د الاتو په امداد اندازه لگوي چې د باد چلند په کومه اندازه دی، د هوا حال په څه ډول دی؟ باراني دی که نه دی، دې برخه کې قرآن کریم داسې ارشاد فرمایلی دی:

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتُ سَحَابًا ثَقَالًا سَقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نَخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ^{۲۷۰}

ژباړه: او همدغه (الله) هغه ذات دی چې رالیږي بادونه زېری کوونکي په مخکې د رحمت د ده (چې باران دی) تر هغه پورې چې راواخلي (دغه بادونه) وریځې درنې (په اوبو سره) چې روان وو مونږ دغه (وریځې زرغونولو د) هغه ځمکې ته چې مړه (وچه بې گیاه) وي پس نازلوو مونږ له

دې وريځو څخه اوبه نور او باسو مونږ په هغو اوبو له هر قسم مېوو څخه هم داسې (چې دغه مېره وچه ځمکه ژوندۍ کوو) راباسو مونږ مېرې (له ځمکې) لپاره د دې چې پند واخلي (او لازم دي چې غور په کې وکړئ) په عام ډول گرم موسم کې چې کله یخه یخه هوا وچلیږي د باران خیال کیږي چې الله تعالی د اورېدلو خوشخبري ورکوي دا ډول د اندازه کولو آلات چې د هوا حالات رانښيي دا ډول اندازه کول شرک نه دی.

www.melitahrik.com
0777 400 116

دم تعویذات او شرک :

دم او تعویذات د مختلفو پرېشانیو او ناروغیو لپاره مهم حیثیت لري، د دم او تعویذاتو لړۍ د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د لور و ارشاداتو په لارښوونه سرته رسیږي.

له حضرت عمران بن حصین داسې روایت راغلی دی :

[عن عمران بن حصین ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال : لا رقیة الا من عین او حمة] ۲۷۱

یعنې : له عمران بن حصین روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي تعویذ نشته مگر د نظر او تې لپاره.

رسول الله صلی الله علیه وسلم په یوه حدیث شریف کې فرمایلي دي چې نظر لگېدل حق دی، ترمذی او ابن ماجه روایت کړي دی چې : حضرت اسماء بنت عمیس عرض وکړ چې یا رسول الله د جعفر (طیاره) اولاد نظر زیات لگېږي آیا هغوی په منتر دم کړم؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایلي :

[نعم فانه لو كان شیء سابق القدر السبقته العین] ۲۷۲

یعنې : هو! که په قدر کې څه تیر وي په نظر کېدل هم سابقه لري.

[عن ام سلمة ان نبی صلی الله علیه وسلم رای فی بیتها جارية فی وجهها سفعة تعنی صفرة فقال : استر قوالها فان بها النظرة] ۲۷۳

یعنې : بېشکه دا په سترگو شوې ده له ام سلمه روایت دی چې نبی صلی الله علیه وسلم د دې په کور کې یوه نجلی ولیده چې په مخ کې یې زېږوالی و نو وېې فرمایلي : تعویذ ورته وکړئ حضرت ابو سعید خدری ویلي دي

۲۷۱

۲۷۲ . رواه الترمذی - ابن ماجه.

۲۷۳ . متفق علیه.

چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د پېريانو او د انسانانو له نظر پناه غوښتله خو چې معوذتین نازل شول :

[فلما نزلت اخذ بهما و ترك ما سواهما] ٢٧٤

يعني : کله چې معوذتین نازل شول له هغو به يې کار اخست او غير له هغه نور څه يې پرېښودل.

مسلم شريف کي له جابر رضي الله عنه يو روايت راغلي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم په افسون (نظر) منتر ويل منع کړي و بيا د عمرو بن حزم څو تنو ورته عرض وکړ چې :

[يا رسول الله انه كانت عندنا رقية ترقى بها من العقرب و انت نهيت عن الرقى فعرضوا ها عليه فقال ما ارى بها باسا من استطاع منكم ان ينفع اخاه فلينفعه] ٢٧٥

يعني : اى رسول الله مور د لرم نه تعويذونه کول او تا له تعويذ منع کړي يو دا عرض يې ورته وکړ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : پروا نه لري څوک چې له تاسې توانېږي چې خپل ورور ته نفع ورسوي نو نفع دې ورته ورسوي.

يو بل روايت دى چې :

[عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده ان رسول الله صلى الله قال اذا فزع احدكم فى النوم فليقل اعوذ بكلمات الله التامة من غضبه و عقابه و من شر عباده و من شر همزات الشياطين و ان يحضرون فانها لن تضره فکان عبد الله بن عمرو يلقنها من بلغ من والده و من لم يبلغ منه كتبها فى صك ثم علقها فى عنقه] ٢٧٦

٢٧٤. رواه الترمذی و ابن ماجه.

٢٧٥. رواه مسلم.

٢٧٦. رواه الترمذی - ابواب الدعوات.

يعني: له عمر بن شعيب روايت دى چې له خپل پلار او هغه يې له نيکه روايت کړي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: که خوک له تاسې په خوب کې وپېرې وډې وايي پناه غواړم د خداى تعالى په پوره کلمو له عضبه د ده او له عذابه د ده او له شره د بندگانو د ده او له شره د لغزشونو د شيطانانو ضرر به ورته ونه رسېږي نو عبدالله بن عمرو ته چې له پلار نه څه رسيدلي و هغه يې تلقينول او چا ته به چې له ده ونه رسېده هغو ته به بې ليکه او په غاړه کې به يې زورېداوه.

د دې ټولو روايتو له رانقلولو مقصد دا دى چې د احاديثو له روښنايې واضح څرگندېږي چې دم او تعويذات شرعي حيثيت لري. دا بحث د ابن قيم په تېر بحث کې هم ياد شوى خو دلته پرې روښنايي ضروري ده داسې چې دم او تعويذاتو لړۍ کې دا خبره ذهن کې وساتئ چې:

هغه دم او تعويذات چې داسې الفاظ په کې شامل وي چې د شرک احتمال لري دهغه دم او تعويذ استعمال شرک او د خداى تعالى نافرمانى ده او د رسول الله صلى الله عليه وسلم له سنتو انحراف دى او که دم او تعويذ کې قرآني آياتونه يا د احاديثو الفاظ (يا هغه چې شرک الفاظ نه وي) مشرک نه دى، ناروغي او نظر، زهر او نور زاييله کولو کې اثر لري داسې دم او تعويذ کې د مسلمانانو خدمت کول دي (هغسې چې دواگانو (لکل داء دواء) د ناروغيو علاج جواز لري دارنگه له شرک په پاكو الفاظو مشتمل دم او تعويذ قباح نه لري.

د اولياوو مزارات او شرک:

د امت د افرادو هر وخت د اولياوو کرامو دربار ته حاضرېدل له سل کلن بې ریا عبادت غوره گڼلى، له دې امله د دوى د قبر و زيارت د شرف باعث بولي، اهل سنت وايي د اولياوو کرامو خدمت ته حاضرېدل د سعادت او برکت سبب کېږي له دې څرگنده شوه چې د مقدسو نفوسو مجلسونه رياض

الجنة (د جنت باغچې) دي داسې مجلسو ځنې د مغفرت زيری کيږي د دې مؤمنانو يوازې له ژوند قربت او فيض نه رسيږي، بلکې له مرگ وروسته يې هم زيارتونه د خلقو مرجع ده، د مؤمنانو زيارتونه په صالح عمل کولو کې اهميت لري، قرآن کریم کې د وران شويو کلو نه په عبرت اخستلو لپاره د هغوی د ليدلو حکم داسې راغلی دی :

أَقْلُ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ^{۲۷۷}

ژباړه : ووايه (ای محمده! دوی ته که دوی نه وي قايل په هلاک د پخوانيو قرنو) وگرځئ تاسې په ځمکه کې بيا وگورئ چې څرنگه و عاقبت (خاتمه) د دروغجن کوونکو (د رسولانو).

بل ځای کې يې داسې فرمايلي دي :

أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ^{۲۷۸}

ژباړه : ايا نه گرځي (دغه مشرکان) په ځمکه (ملکونو) کې چې وگوري دوی چې څرنگه وو عاقبت اخره خاتمه د هغو کسانو چې وو پخوا له دغو (مشرکاتو) چې وو هغوی (پخواني مکلبين) هم دوی ډېر سخت له دغو (کفارو) څخه له جهته د قوت او اثار (چې پرېښي يې دي) په ځمکه کې بس ونيول هلاک کړل دوی لره الله په سبب د گناهونو د دوی او نه وو دوی ته له (عذابه د) الله هيڅوک ساتونکی.

دې مبارک اياتونو د سرکشانو بد حال د عبرت لپاره بيان کړی دا ځکه چې قرآن کریم هدايت د تعليم، زده کړې او معانيو خزانه ده. که په دې مبارکو اياتو کې غور وشي دا په کې څرگنديږي چې الله تعالی نافرمانان خراب کړي کورونه يې پرې ورغورځولي دي خو له دې بيانونو انسان بالخصوص

۲۷۷. الانعام / ۱۱.

۲۷۸. المؤمن / ۲۱.

مسلمانان له خدای تعالی وېره پیدا کوي او دا وېره او تقوی یې (خدای تعالی سره د مینې او محبت باعث شي، نو د نافرمانو د سزا ورکولو په یادولو به د امت د پاکانو او د صالح عمل لرونکي مقدسو اشخاصو په مزاراتو د ثواب حاصلولو طرف ته توجه وشي. حضرت سلیمان بن برید رضي الله عنهما له خپل والد صاحب روایت کړی دی چې:

[قال رسول الله صلى الله عليه قد كنت نهيتكم عن زيارة القبور فقد اذن لمحمد في زيارة قبر امه فزروها فانها تذكره الاخرة]^{٢٧٩}

او ترمذي کې راغلي دي:

حديث بريده حديث حسن صحيح والعمل على هذا عند اهل العلم لا يرون بزيارة القبور باسا وهو قول ابن المبارك والشافعي و احمد و اسحق]^{٢٨٠}

يعني د بريده حديث حسن او صحيح دی علماوو عمل ورباندي کړی دی چې د قبرو په زیارتو کې حرج نشته ابن مبارک شافعي احمد او اسحق په دې قایل دي.

شک او تردید نشته چې د عامې هديرې د مرو زیارت اخرت راپه یادوي نو د انبیاوو کرامو عليهم السلام اود اولیاوو کرامو رحمهم الله د قبرونو زیارت کول خو په اوله درجه د خدای تعالی د یاد او د اخرت د فکر کولو سبب کېږي او د خدای تعالی د غوره بندگانو قربت د دعا قبلېدلو لپاره یو حقیقت دی، دې برخه کې عن صالح بن درهم يقول انطلقنا حاجبين فاذا رجل فقال لنا الى جنبكم قرية يقال لها الابلة قلنا نعم قال: من يضمن لي منكم ان يصلي في مسجد العشاء ركعتين او اربعا و يقول هذه لابي هريره سمعت خليلي ابا لقاسم صلى الله عليه وسلم يقول: ان الله عزوجل يبعض

^{٢٧٩}. رواه الترمذی ابواب الجنائز.

^{٢٨٠}. د بريده حديث حسن او صحيح دی د علماوو په نزد عمل ورباندي د قبرو د زیارتو په برخه کې باک نه لري. دا قول د ابن المبارك شافعي احمد او اسحق دی.

من المسجد العشاء يوم القيامة شهداء لا يقوم مع الشهداء بدر غيرهم رواه
ابوداود و قال هذا المسجد مما بلى النهار^{٢٨١}

يعني : له صالح بن درهم روايت دى چې ويلى يې دي : حاجيانو سره خوشی
شولم نو يو سړى و راته وويل : ستاسې په څنگ کې يو کلى دى (الابله)
نومېرې؟) ورته ومو ويل : هو! وويل : څوک له تاسې ما ته ضامن کيږئ چې
د (العشاء) جماعت کې دوه رکعته يا څلور رکعته لمونځ وکړي او ووايي
(لپاره د ابوهريره دى) ما له خپل خليل (ملگرى) ابالقاسم صلى الله عليه
وسلم اوريدلي چې ويلى يې دي : بېشکه الله تعالى د (العشاء) له مسجد نه
د قيامت په ورځ شهيدان راپيدا کوي د بدر له شهيدانو سره دريږي دا
حديث ابو داؤد روايت کړى دى او ويلى يې دي چې دا مسجد (النهر) ته
نږدې دى.

له دې معلومېږي چې د بزرگانو مقامات د دين د عظمت پته او د ثواب د
حصول ثبوت دى چې د نفلي عباداتو د صحابه وو کرامو د عقيدې مطابق
يقيني فايده لري.

د حرم شريف په صحن کې د ابراهيم عليه السلام ددوه قدمو ځاى (پلونه) د
زمزم د رحمت اوبه، صفا او مروه نیک يادگارونه د ابراهيم خليل د دوى
قدمو (پلونو) د ساتنې مقصد دا دى چې دده د قدمو مبارکو د پلو دومره
عزت دى خپله د ابراهيم خليل الله عزت عالمي دى.

چې د کعبې شريفې تعمير يې جوړاوه په دې تيره ورته درېده او د ديوال
مواد به پرې پورته کېدل لکه چې الله تعالى فرمايلي دي :

إِنْ أَوْلَ بَيْتٍ وَضَعُ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بَكَتْهُ مَبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ۝ فِيهِ آيَاتٌ
بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ ... الْآيَةَ^{٢٨٢}

٢٨١. مشکوة باب الملاحم.

٢٨٢. ال عمران / ٩٧.

ژباړه : بېشکه لومړنۍ کوټه (بیت الله) چې جوړه شوې ده (له گردو ټولو نه پخوا د عبادت لپاره) خلقو ته خامخا (هغه کوټه) هم دا ده چې مکه کې ده حال دا چې برکت ناکه او لاره بنوونکې ده خلقو ته (د جنت) شته په دې کوټه کې آثار بنکاري ځینې یې مقام د ابراهیم دی. همدارنگه د صفا او مروه زیارت د قبولیت په درجه عبادت دی تل د خدای تعالی رحمت پرې اوري په حنفي مذهب کې د صفا او مروه سعي واجب ده او د ابراهیم علیه السلام مقام کې دوه رکعت نفل له واجب طواف سره برابر په همدې ډول عرفات باندې درېدل د عظیم عبادت ادا کولو په عقیده به مینه او محبت سرشار او مطمئن عبادت دی.

د عبادت او تعظیم توپیر :

ځینې خلک د مقبولو اشخاصو زیارتو ته تگ شرک بولي وايي د اولیاوو زیارتو ته ورتگ عبادي دی او د غیر الله عبادت شرک دی خو افسوس چې ځینې شدت خوښوونکي د رسول الله صلی الله علیه وسلم مقدسې مبارکې روضې مدینې منورې ته ورتگ هم شرک گڼي، د دې اعتراض ۲ په طرح هاند کوي چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د شنې گنبدې زیارت کول مؤمنانو ته مذموم وځلوي.

دا اعتراض په قطعي ډول غلط دی دغه معترضین باید متوجه شي د تعظیم او عبادت ترمنځ ستر توپیر دی ځکه چې عبادت خاص خدای تعالی ته کیږي او بې له الله تعالی بل چا ته عبادت کول شرک دی لکه صرف د کعبې شریفې طواف یې عبادت دی د بل زیارت طواف عبادت نه دی. ځینې گمراهان عقیده لري چې ذوالحجې په لسم چې فلاني زیارت نه څوک کرداگرد طواف وهي لکه حج یې چې کړي وي. دغه عقیده مشرکانه او دا عمل سراسر شرک دی، ټول صحابه وو کرامو حج او عمرې لپاره مکې

معظمې ته تللي او د رسول الله صلى الله عليه وسلم له روضې مبارکې يې طواف نه دی کړی. که څوک له روضې مبارکې په طواف عقیده ولري دا گمراهي ده، څرنگه چې انبياو او اصفياوو ته خدايتعالی عزت او عظمت ورکړی دی نو پر مسلمانانو يې تعظيم لازم دی. حقيقي عزت او عظمت الله تعالی لره دی چې د ټولو کائناتو مالک او د ټول مخلوق رب دی. دې برخه کې د قرآن شريف داسې ارشاد دی:

اَقُلُ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمَلِكَ مَن تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمَلِكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَن تَشَاءُ وَتُذَلِّلُ مَن تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۲۸۳

ژباړه: ووايه (ای محمده)، یا الله (ای) مالکه د سلطنت (واکداره د باچاهی)؛ ورکوي ته سلطنت هر هغه چا ته چې اراده وکړې (یا الله د ورکولو يې) او بېرته اخلی سلطنت له هر هغه چا څنې چې اراده وکړې (د بېرته اخیستو يې) او عزت ورکوي هر هغه چا ته چې اراده وکړې (یا الله د عزت يې) او خوار ذلیل کوي هر هغه څوک چې اراده وکړې (د ذلت يې) په لاس (د قدرت) ستا (هر راز) خیر (بېښکني) دی بېشکه ته (یا الله) پر هر شي باندي (چې اراده وفرمایي) بڼه قادر يې (هم په ورکولو هم په اخیستلو هم په عزت هم په ذلت د ټولو عزمو مالک خدای تعالی دلیکن مقبول او انعام موندونکي بندگان د تکریم وړ او د تعظیم لایق دی دا عزت خدای تعالی ورته عنایت کړی دی، الله تعالی فرمایلي دي:

اُولٰٓئِكَ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَلَكِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ۲۸۴

ژباړه: او خاص الله لره دی عزت او غلبه او رسول د ده لره دی او مؤمنانو لره دی و لیکن منافقان نه پوهیږي (په عزت او رزاقیت د رب العزت).

۲۸۳. ال عمران / ۲۶.

۲۸۴. منافقون / ۸.

له دې ارشاد واضحه معلومېږي چې د الهي دربار مقبولينو زيارتو ته عقیده تسليم ده نه عبادت نو عبادت گنل يې او د شرک عقیده ورباندې کول مناسب نه دي)

ځينې جاهلو او زرپرستو بې عمله گمراه مجاورين خاناقاگانې چلوي له شرع خلاف د بدعتونو مرتکب کيږي چې نه د تصوف له تعليماتو سره برابري لري او نه د قرآن او سنتو له تعليماتو سره سمون لري. دغه خرافات هندي رسومات دي د تصوف په طريقې پورې تعلق نه لري، د تصوف مسلک گمراه کوونکی مسلک نه دی او نه د داسې خرافاتو تصديق کوي، دا په دين کې داخل شوي خرافات دي چې نه علمي حيثيت لري او نه روحاني مقام او منزلت لري. د داسې خلکو احترام او عقیده لرل ورباندې مناسب نه دي او بې له شهبې خرافات او بدعات قابل د مذمت دي نو د دغو شرخونوونکو له امله اهل سنت ته مشرک ويل او د اولياوو له مقام منکرېدل سم کار نه دی. څه ضرورت دی چې د علماوو او د عوامو د حوصلې د خرابولو باعث او سبب شي، کعبې شريفې کې بت پرستي او شرک د کعبې حيثيت ته صدمه ونه رسوله او نه يې د هغې په عظمت کې توپير راووست بل وخت کعبه شريفه له خرافاتو پاکه شوه، نو دا ډول که په چا کې خرابي وي د هغه پاکولو کوشش په کار دی. هر مقصد ته شرک او مؤمنو ته مشرک ويلو نه بايد پرهيز وشي او څومره چې امکان لري په مسلسل ډول عوامو کې بيداري او ديني شعور پيدا کول ضروري دي.

د ادب او تعظيم په برخه کې غلط نظريات :

د ادب او احترام په برخه کې د يوه ضرورت معلومات وړاندیز لازم دی او هغه دا چې څو غلط نظريات رواج شوي چې خلک د بزرگانو گمراه او نااهله اولاد د تعظيم وړ بولي او د اسلام د عزت او وقار معيار رنګ او نسل نه دی، بلکې د عزت او تکریم سبب يې تقوی گنلې ده، له دې امله ضرور ده چې دغه معيار د ادب او احترام لپاره نظر کې ونيول شي ځکه

چې د پير اولادوالی د عزت او احترام کولو لپاره کافي نه دی، حقیقت دا دی چې د پیغمبر اولاد د ډېر احترام وړ دی خو چې نیکو اعمالو لرونکي وي بیاد پير اولاد هم په دې ډول چې د صالح اعمالو لرونکي وي د احترام وړدی ځکه چې د قیامت په ورځ وراثت فایده نه لري او نه نسب گټه رسوي، بلکې هله جنت د ایمان او صالح عمل ثمره ده. یو ضروري وضاحت:

د اولیاوو په مزاراتو د حیوان د ذبح نذر کول یا یې د کوم شخصیت په نوم نذر او نیاز کول معترضین د مشرکینو له طریقي سره مشابهت گڼي. له دې امله ورته شرک وایي او دا خیزونه حرام بولي.

دې برخه کې عرض دا دی چې څوک په څاروي د ذبح په وخت د بت نوم اخلي یا څوک بتانو ته نیاز کوي وایي ثواب یې صالحاتو ته رسېږي یا د څاروي په ذبحه کې د خدای تعالی د نوم د یادولو په ونج د بت (غیر الله) نوم واخلې او ذبح کړی شي بې شهبې دا شرک او هغه مذبوحه حرامه ده ځکه چې قرآن کریم کې راغلي دي:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أَهَلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ^{۲۸۵}

ژباړه: بېشکه هم دا خبره ده چې حرام کړی دی (الله) په تاسې باندې (خوراک) د مردارې او (حرام کړی دی الله خوراک د) وینې (بهبدونکې) او (حرام کړی دی الله خوراک د) غوښې د خنزیر او (حرام کړی دی الله خوراک د) هر هغه حلال کړی شوي چې او از کړی شوی وي په هغه باندې (په وخت د ذبح کې) بې له پاک الله نو هغه څوک چې اړ (ضرورت مند) شي (د دې حرامو خوړلو ته) حال دا چې نه ظلم کوونکی او نه تجاوز کوونکی وي (له قدر د

کفافه، نو نشته گناه په ده باندې، بېشکه چې الله لوی بخښونکی پوره رحم لرونکی دی.

د خدای تعالی دې فرمان کې روښانه راغلي دي چې په کومې مذبوحي چې غیر له خدای تعالی د څه شي نوم یاد شوی وي حرامه ده، دې کې مختلف صورتونه دي، یو دا چې یو گډوری د الله تعالی په نوم ذبح شي او د ذبح په وخت د الله تعالی نوم (بسم الله اکبر) ورباندې وويي د قرآني آیاتو له احکامو سره یې سم نیاز او نذر کړی وي ثواب یې اولیاوو، صلحاو و ته رسېدل غواړي، دا د اسلام د تعلیماتو په خلاف نه دي لکه چې په قرآن کریم کې راغلي دي :

[فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ] ۲۸۲

ژباړه : نو خوری، تاسې له هغه مذبوحي څخه چې یاد کړی شوی وي نوم د الله پر هغې باندې که یې تاسې په آیاتونو د الله ایمان لرونکي.

په بل مبارک ایت کې داسې ارشاد دی :

[وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَضَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرَّرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنْ رَبُّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ]

ژباړه : او څه مانع دی تاسې ته چې نه خورئ تاسې له هغې مذبوحي څخه چې یاد کړی شوی دی نوم د الله پر هغې (په وخت د ذبحې کې) حال دا چې : تحقیق واضح کړی دی (الله) تاسې ته هغه چې حرام کړي دي پر تاسې او دغه مذبوحه باس الله له هغو څخه نه ده، مگر هغه محرمات چې اړ (محتاج) کړ شوي تاسې (خوراک د) هغو ته (نو هغه هم حلال دي) او بېشکه ډېر له خلکو خامخا گمراه کوي (خلق په تحلیل او تحریم) په ارزوگانو خپلو بې له

پوهې (او تحقیقه) او برهانه، له جهله، بېشکه رب ستا هم دی ښه عالم (دانا) دی په تېرېدونکو (له شرعي حدودو هم).

له پورتنیو مبارکو آیاتونو منکشفیږي چې حرام هغه مذبوحه ده چې غیر له الله تعالی د بل شي نوم پرې یاد شوی وي او کوم چې د خدای تعالی نوم د ذبح په وخت کې ورباندې ویل شوی وي حرام نه دی، بلکې حرام ویل ورته د قرآني آیاتو نه خلاف دی له دې امله د خدای تعالی د غوره بندگانو د مرکزونو په (لنګر) کې د خدای تعالی په نوم ذبح کیږي دې طرح ته چا حرام نه دي ویلي، بلکې یو شریف صورت حال یې بللی دی او د شیخ عبدالقادر جیلاني ته د ثواب رسېدلو یوه طریقه ده او د شرک شائبه پکې نشته حرام ویل یې ورته درست نه دی ګڼلی ځکه حرام هغه دي چې په سود، غلا او نورو ناجائزو طریقو کمایي شي په ناجائزې کمایي لنګر چلول هم حرام دي، او د صوفیانو لګښت له حرام مال هم حرام دی، د قرآن کریم د تلاوت د قبولیت دعا ته ناجائز یا حرام ویل مناسب نه دي.

اوس د ذکر شوي توپیر له مخې خانقاه کې په سلهاو شاگردان فرض تعلیم او تدریس کوي صوفیه نړۍ سر تر پښو د شفقت او محبت اشخاص او روحاني کشش لرونکي دي هر وخت د فقراوو او طالبانو زیات موجود والی ورسره حقیقت دی نو د نذر او نیاز وروړل صوفیانو ته یې ورکول او وېشل په اصل کې طلبه وو او فقراوو سره په اصل کې د تعلیم او تدریس له مشین سره مرسته ده په سوونو داسې طریقې رائجې دي چې شرعاً ورته قباحت نه ویل کیږي او شرک ګڼل یې سراسر بهتان دی، د خدای تعالی د رضا او خوشحالی غوښتل د خدایتعالی د نیکو بندگانو کار دی، قرآن کریم ایمان او تقوی او ولایت معیار ګرځولی داسې ارشاد یې فرمایلی دی :

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (۲۲) الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (۲۳) لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ

اللَّهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٢٤) وَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٢٥) [٢٨٧]

ژباړه: واورئ خبردار شئ چې بېشکه دوستان د الله نشته هيڅ قسم وېره په دوی (له کوم مکروه) او نه به دوی خفه کيږي (هيچېرې له قوت د کوم مامول نه) (دغه دوستان) هغه کسان دي چې ايمان لري او وي دوی چې ځان ساتي (له معاصيو او ويرېږي له الله نه) دوی ته زيری دغه ژوندون لږ خسيس کې او په اخرت کې نشه هيڅ بدلول د کلماتو د الله تعالی ته دغه (زېری د دواړو جهانو) هم دغه دی بری ډېر لوی او نه دې خفه کوي تا (ای محمده!) خبرې د دوی (چې الله نه مني ستا تکذيب کوي او ډاروي دې) بېشکه چې زور خاص الله لره دی ټول هم دی دی ښه اوږد ونکی (د گردو ټولو اقوالو) ښه خبردار (په ټولو احوالو).

د ولايت معيار محض په قبر د مجاورينو راټولېدل نه دي، بلکې ايمان او صالح عمل او تقوی ده، د خدای تعالی غوره بنده هغه دی چې د خدای تعالی عبادت او د رسول الله صلی الله عليه وسلم اطاعت کوي د جامو او د هغو په رنگو او ډولو ولي کېدلای نه شي. څوک چې د مرشد يا ولي تلاش کوي د هغه جامو ته نه گوري، بلکې د هغه صالح عمل ته، د تقوی څېښتنانو ته قربت حاصلېږي، د تقوی د څېښتنانو صحبت په دنيا او اخرت کې نافع دی، د خدای تعالی دوستي د نورو ښو کسانو له دوستيو امتناع نه لري.

وروستی خبره:

خرگنده خبره ده چې د الله تعالی له طاقت سره برابری نشته، الله تعالی يو دی په ذات او صفاتو او عباداتو کې شریک نه لري په کائناتو کې د رحمة للعلمين مقدس ذات حضرت محمد صلی الله عليه وسلم مجسم نور دی

مؤمنان په يقين سره (اشهد ان محمداً عبده ورسوله) وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د خدای تعالی بنده او رسول دی، مسلمان له سره دې سوچ او فکر کې نه ولويږي چې خدای جل جلاله په ذات صفات يا عبادتو کې څه شی شريک وبولي نه الله تعالی شريک لري او نه مسلمان دا سوچ او فکر کوي، دې برخه کې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي :

اعن عقبه بن عامر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج يوماً فصلی علی اهل احد صلاته علی الميت ثم انصرف الی المنبر فقال: انی فرطکم و انا شهيد علیکم و انی والله لا نظر الی حوضی الان و انی قد اعطيت مفاتيح خزائن الارض او مفاتيح الارض و انی والله ما اخاف علیکم ان تشرکوا بعدی ولكنی اخاف علیکم ان تنافسوا فیها^{۲۸۸}

يعني: له عقبه زوی د عامر روایت دی چې یوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم راووت په احد والاوويې د جنازې لمونځ ادا کړ بیا منبر ته وخوت ويې ويل: بېشکه زه پر تاسې شاهد یم او قسم دی چې زه مې همدا اوس حوض ته گورم او د ځمکې د خزانو کيلي گانې را کړ شوي دي او قسم دی چې زه په تاسې دا وېره نه لرم چې مشرکان به شی، لکن په تاسې وېرېږم چې په دې کې به له یو بل سره سيالي کوي.

د رسول الله صلى الله عليه وسلم څرگند ارشاد دی چې پس له ما مؤمن سره د شرک يا کفر گنجایش قطعاً نشته، دې وخت کې به بېگانه او سبا د کفر او شرک چالانېدلو په ځای مؤمنانو سره د محبت او لورونې د فضا پيدا کولو کوشش کيږي، چې امت د بد امنۍ ښکار کېدلو نه نجات ومومي، انبياوو کرامو په تېره رسول الله صلى الله عليه وسلم او د امت پاکان وسيله کوي، عثمانی تفسیر د (ایاک نعبد و ایاک نستعین) تفسیر لاندې ليکلي دي ...

^{۲۸۸} . رواه البخاری کتاب الرفاق.

حقیقي مرسته د الله تعالی ده خو که کوم بنده د ظاهري استعانت لپاره واسطه کړی شي، دا استعانت په حقیقت کې د خدای تعالی استعانت دی. په عثمانی تفسیر کې راغلي دي :

خوک چې الله تعالی سره خوک شریک یا معبود وگرځوي دا شرک دی په دې کې شک نشته چې دا نه معاف کېږي، قرآن کریم او نبوي احادیثو تشریحات ورکړي چې له خدایتعالی وېره او له رسول الله صلی الله علیه وسلم شرم په کاردی، سرپېره پر دې انبیا او صلحا وسیله گرځول د معجزو او کراماتو حق گڼل قطعاً شرک نه دی، دا کمالات د خدای تعالی خاصه عطا ده د لوړو مرتبو والا وو ته یې عطا کړی دی فرمایلي یې دي :

[... ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ] ۲۸۹

ژباړه : دا د الله فضل دی هغه چا ته یې ورکوي چې ورته خوښه یې شي او الله تعالی د ستر فضل خاوند دی.

دعا کوم چې الله تعالی دې د خپل محبوب حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم په مخ ما او ټولو مؤمنانو ته له هر ډول پټ او ښکاره شرک نه پاکېدل او پاک ساتل راپه برخه کړي او د اسلامي امت ټول افراد په متحد خلافت سرفراز کړي او د تېر شوي عظمت له اعادې زیات نعمت راعطا کړي (ما او زما مور او پلار استادان حق لرونکي اولادونه او ټول مسلمانان وبخښی، دنیا او اخرت مو سم کړی، له مونږ رضا شی)

امین --- سید المرسلین یا رب العلمین.

[اللهم صلی علی سیدنا محمد و علی ال سیدنا محمد افضل صلوتک بعدد معلوم لک و بارک و سلم و صلی علیه اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمداً عبده و رسوله الله اللهم انا نعوذ بک من ان نزل او نزل او تضل او نظلم او یظلم علینا او نجهل او یجهل علینا

و اخر دعونا ان الحمد لله رب العلمين

يو خبر

د فروغ اسلام د تحريک پېژند گلوي :

دا يو حقيقت دی چې په خلکو کې اسلامي سوچ او فکر پيدا شوی دی. د شپې او ورځې د ديني تحفظ په برخه کې به عملاً د تحريکاتو په سرگرمۍ په ټولنيز ډول زيار او محنت باسي د فروغ اسلام د تحريک مشين زيات د پاک قرآن د دروسو او د شريفو احاديثو لړۍ جاري کړې نامتو علماوو په کې څېړنې کړي عام او خاص ترې استفاده کوي، سربېره پر دې د ذکر او فکر محافلو ته ستر اهميت ورکوي، د دغه تحريک مشين د تشدد او نفرت په ونج د محبت او اتحاد د اصولو په منظر کې نيولو باندي ولاړ دی، د تحريک مشين چلوونکي اکثراً تعليم يافته او د دين محنت گالونکي دي مخلص مرستيالان لري په انفرادي او اجتماعي حيثيت د ديني فکر خپرونو باندي لگيا دي کار کوي، بنيادي نکتې يې د رسول الله صلی الله عليه وسلم عشق او صحابه وو کرامو رضی الله عنهم محبت دی. د دغه تحريک انتظامي کميټه د تشکيل له مقرري سره سم مينه والو ته خبر روکوي چې د دې تحريک رکنيت په چا پورې خاص محدود او محصور نه دی، بلکې د اهل سنت هر څوک کولای شي چې د افهام او تفهيم له لارې د دې تحريک رکنيت حاصل کړي. د متين دين خدمت د صادق امين صلی الله عليه وسلم په محبت کې وکړي. د اهل سنت ټولو ورونيو ته دې مشين کې د شرکت کولو بلنه ورکوي.

مخلص حافظ عبدالرؤف د فروغ اسلام تحريک صدر

عربي ايم اي - د اسلامياتو ايم - اي

دې کمپنۍ د (حقيقت شرک) په نوم کتاب هم په اردو خپور کړی چې د دې کتاب په دې برخه کې ترې اعظمي استفاده شوې ده د حوالې په ډول مينه وال مراجعه ورته کولای شي.

په درناوی

الحاج پروفیسور دوکتور قاضي حفيظ الله بناد جبار خېل

یکشنبہ ۲۰۰۶/۲/۱۹ - ۳۰ دلو ۱۳۸۴ - ۲۱ محرم الحرام ۱۳۲۷

ارباب روډ پېښور ارباب عارف کالوني دوهمه کوشه د مهاجرت په وخت کې.

دعا

الله مونږ مسلمانان لرو د اتمه

عقیده مو ساته ستا په خوښه سمه

عبادت ستا کې کمی نه مو وساته نیمگړتیا راوېخښه له خپل کرمه

د بشر چوپړ کې داسې متره راکړه په ایمان چې خلاص کفار شي له تورتمه

ما له دې دنیا ژوندی جنت ته بوزه زښت ډارېږم د مرگي انځور له غمه

ملا الاعلی محمود خای د حضرت دی

بناد دې هم دېوال شریک ورسره یمه

ماخذونه

- ۱_ قرآن مجید.
- ۲_ سرگذشت ایمان
- ۳_ تجلی خدا در آفاق و انفس
- ۴_ محمد علی سادات، اصول و مبانی خدا شناسی استدلالی چاپ سال ۱۳۲۱ انتشارات هدی ایران.
- ۵_ پوهاند اسد الله شینواری، خداجویان لکچر نوټ د افغان پوهنتون.
- ۶_ کتاب الانصاف طبع استنبول ترکیه.
- ۷_ هفتاد و سه ملت به ۷۸۰ هـ کال د دکتور محمد جواد مشکور په اهتمام او تصحیح چې د پوهنتون استاد دی، لیکوال یې معلوم نه دی خو د اهل سنت او جماعت پېرو معلومیري.
- ۸_ فروغي، شرح حکمت د اروپا چاپ.
- ۹_ فخر الدین رازی، اعتقادات فرق المسلمین.
- ۱۰_ شیخ عطار، تذکرة الاولیاء طبع طهران.
- ۱۱_ تبصرة العلوم.
- ۱۲_ احیاء العلوم غزالی.
- ۱۳_ جامع الصغیر.
- ۱۴_ شرح مواقف.
- ۱۵_ فقه اکبر.
- ۱۶_ شرح عقاید نسفی.
- ۱۷_ الاربعین.
- ۱۸_ د امام اعظم ابو حنیفه رحمة الله علیه وصیت.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د عقیده پوهنه مؤلف

الحاج پروفیسور ډاکټر قاضي حفیظ الله بناد جبار خېل زوی د مولانا ملا عبدالحکیم خان زوی د محی الدین خان زوی د محمد عظیم خان زوی د رحمت خان چې عبد الجبار خان^{۲۹۰} ته رسېږي او له هغه یې نسب سلیمان خان^{۲۹۱} ته رسېږي او له هغه یې پورته د تاریخو له مخې چې د پښتنو د نسب لړۍ له یعقوب علیه السلام تېرېږي. نوح علیه السلام دم علیه السلام ته وصل کېږي. په ۱۳۱۰ هـ، ش کال د افغانستان د ننگرهار ولایت د غلجایی حصارک د ناور کلي کې زیږېدلای. لومړی ښوونځی یې غلجایی حصارک کې شپږ کاله ویلی او له ۷-۱۲ ټولگي یې دارالعلوم شرعیه مدرسہ د کابل پغمان کې ویلې ده چې استادان یې د مصر، عراق، افغانستان، پاکستان او انگلستان وو دیني، اجتماعي، سیاسي علوم یې هلته زده کړل. بیا د کابل پوهنتون د شرعیاتو له پوهنځي فارغ شوی ماسټري، ایم فېل او Ph.D دکتورا یې په اسلامي علومو او عربي ژبې علومو او ادبیاتو کې د پاکستان پېښور پوهنتون نه ۱۳۹۰ هـ، ش کال ۸۰ کلنۍ کې فارغ شوی خو رسنیو کې ۸۲ کلنۍ کې فارغ ښودل شو او د نړۍ ریکارډ یې قایم کړی چې په دې منگ کې یې دکتورا کړې ده، په حنفي مذهب دی. په دیني، ادبي، تاریخي، فلکلوري برخو کې په عربي، دري او پښتو ژبو په نثر او شعر تر ۲۷۲ عنوانو پورې تالیفات لري. د عروضو یو بحر د (البحر القصیرا) د (القصیره) یعنی (لندیو) اشعارو د تقطیع او وزن

۲۹۰. چې اولاده یې جبار خېل نومېږي.

۲۹۱. چې اولاده یې سلیمان خېل یادېږي.

کولو لپاره وضع کړي. د توضیح المیراث تالیف یې ډېر مشهور شوی او د (قرآن پوهنه) کتاب یې تراوسه څلور ځلې چاپ شوی. د فلسفې کتاب یې د پېښور پوهنتون د دکتورا پوهنځي یوه سمستر کې تدریسېږي. د تاریخ اسلام پښتو ژبه او ادبیات د افغانستان دیني مدرسو کې درسي کتابونه دي. د یوولسم او نهم ټولګي تفسیرونه یې د معارف وزارت په لیسو کې درسي کتابونه دي. ټول کتابونه یې د رسمي هیئات له نظر ورکولو وروسته چاپ شوي دي چې شمېر یې له ۵۳ عنوانو زیات شوي دي. د ده په دکتورا د پېښور د سماء ټلويزیون د مشرق اخبار او د نیوز مجلې پرې نشرات کړي او د امریکا، انگلستان، هند او ترکیې علماوو هم په نیت کې پرې ډېرې لیکنې کړي، شمشاد او د ننگرهار ملي او شرق ټلويزینو هم زما مصاحبې پرې نشر کړي دي او د پېښور د پوهنتون پرې او یا زره کالدارې رايخښلي او د پېښور قنسل راته د اکاډميسن علمي رتبه او یو کور راته جائزه پیشنهاد کړی.

په قضاء، معارف، لوړو تحصیلاتو وزارتو کې مې دندې اجراء کړي، د ممتاز استاد مدال د عالي تحصیلاتو وزیر (صرابي) زما په ټیټر ټومبلی دی او د دکتورا د پگړۍ د نېغې شملې افتخار د پېښور پوهنتون را کړی دی. اوس مې تالیفات د افغانستان د علومو اکاډمۍ څېړنې لاندې نیولي خو چې د اکاډميسن علمي رتبه وړتیا مې وټاکي او د کور د راکولو موضوع مې د افغانستان خارجه وزارت مربوطو څانګو ته لیکلې موضوع له دوران لاندې ده.

حسبي الله نعم الوكيل، نعم المولا و نعم النصير

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**